Coperta: DEIMOS IMAGE
Ilustraţie copertă: Valentin Tănase
Redactor şef: OLIMPIAN UNGHEREA
Redactor: MIRCEA DOGARU
Tehnoredactare: Adriana Flcancu
Corectură: Ruxândra Burlibaşa
Procesare computerizată: Camelia Constantin, Constantin Şerban
Editura PIIOBOS.
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii PHOBOS.
Drepturile de distribuţie în străinătate aparţin, în exclusivitate, Editurii PHOBOS.

C.P. 101 – O.P. 76 Sector 6 Bucureşti www.editura phobos.com
ISBN 973 – 86638 – 9-X
Copyrighte 2005 PHOBOS
MIRCEA DOGARU
SINGUR
ÎMPOTRIVA
EUROPEI
MIHAI VITEAZUL
(1593 – 1601)
piio Tbo’s îi în ismim; i к и. Şi w O N l» K t к Г к H
Bucureşti, 2005

„*De partea noastră e dreptul şi dreptatea*! *Cu noi e cauza cea bună*! *Cu noi e Dumnezeu*”.

(*Mihai Viteazul*. *Şelimbăr*, *18/28 octombrie 1599*)

ARGUMENT

Istoria recentă a romanităţii, adică evenimentele anilor de coşmar petrecuţi de la ultima „revoluţie” pe care Eurasia şi Nord-America i-au oferit-o acesteia, odată cu statutul de cobai, a reuşit să ne demonstreze că nu numai „somnul raţiunii” ci şi, în primul rând, „somnul naţiunii… naşte monştri”. Dând curs unor mai vechi directive kominterniste, vizând dispariţia noastră ca popor, prin ştergerea identităţii şi anihilarea conştiinţei de sine, o

autoproclamată „elită” intelectuală, care face şi desface, în această bogată ţară săracă numită România, mai rău decât ocupantul în părţile de Ţară risipite, inutil servilă în faţa intereselor străine, se străduieşte să-i demoleze cultura, filonul şi fiorul naţional, atacându-i, prin „genii pustii” botezate (ieri, A. Toma, I. Ludo, M. Roller, V. Porumbacu etc., astăzi, A. Goci, M. Cărtărescu, T.O. Bobe ş.c.l.) în primul rând, *JLuceafftrul*” demnităţii şi egalei sale îndreptăţiri europene. Prezentat drept *antisemit*”. *fascist*, *|ivant la lettre*”, un „*Don Quijoie*” sau un „*caraghioslâc*” cu un creier *În greutate de 1490 g*”, de care se făceau vinovate. *alcoolismul şi supradozele de mercur*”, creier care, *|i trebuit să fie aruncat în lada de rămăşiţe*, *frunze şi ingrediente*”, Mihai Eminescu, simbolul care, după un veac de la dispariţia sa terestră, a trezit la viaţă, prin glasul martirilor Doina şi Ion Aldea Teodorovici, milioane de români supuşi mancurtizării, a fost apoteotic „desfiinţat” de un fizician ratat care, în loc să „urineze” pe propria-i viaţă, s-a gândit să se *facă „filosof*, *„urinând” pe România*. *„Steaua lui Eminescu a apus*” a proclamat „marele” H.R. Patapievici *ca poet national el nu mai poate supravieţui*, *deoarece noi* (adică el şi alţii de pe aceleaşi trepte de promovabili în post „revoluţic” – *rut*.) *ieşim din zodia naţionalului* (pentru a intra în noman’s landul nonidentităţii – *n.n*.). *Profund el nu mai poate fi considerat*, *deoarece categoria profundului*, *nefiind postmodernists*, *nu mai are curs* (fiind înlocuită de categoria, *jx*) *sterior*” modernă şi „europeană a proîn-lundului” – *n.n*.). Interesant el nu mai este, deoarece *tot ce este interesant în Eminescu e pur german* (adică era „nazist” nu „fascist” – *n.n*.), *iar azi nu se mai considera interesant decât ce vine din zona anglo-saxonă*, *care e* (deşi, fiind vorba de anglo-saxoni, adică tot de mentalul barbar, germanic, nu poate fi – *n.n*.) *contrariul germanitâfii*. *Din punct de vedere politic*, *Eminescu este irecuperabil* (pentru urmaşii lui I.V. Stalin, Stahanov, Haia Lifşit, Grigore Kotovski, Malciş Kilbaciş, Zoia Kosmodemianskaia şi Saul Bruckner – *n.n*.) … *Categoriile lui Eminescu*? *Azi nimeni nu mai poate vorbi*

despre sursele originare (fiindcă se opun „sursele” care conduc GDS, CNSAS, Clubul român (?) de Presă, Societatea „civilă” etc., – *n.n.*) ale sensibilităţii lui Eminescu, fără să pună totul între ghilimele (pentru că, nefiind *„original*”, Eminescu nu a putut produce versuri „nemuritoare” ca *„Harfa, dârfa, scârfa, pârf… /Moartea citeşte ziarul*” – *n.n.*) *adică, fără a face cu ochiul, fără a-şi cere scuze, ori fără a-l scuza* (că nu se ridică la nivelul mamei „Motanului Arpagic” – *n.n.*) *luându-l de fapt peste picior* (evident cei care gândesc şi creează cu… piciorul – *n.n.*). *Într-o epocă în care orice viziune este discreditată prin discreditare* (şi în care măgarii se impun prin… măgării – *n. n.*) *iar secvenţialul digital parat act ic* (?!!!) (adică delirul verbal al unor avortoni cu ifose de genii neînţelese – *n.n.*) *fine loc de construcţie intelectuală*.

Eminescu nu mai poate apărea decât exasperant de învechit (prin comparaţie, evident, cu „marii” A. Goci, T.O. Bobe, M. Cărtărescu, A. Blandiana, M. Dinescu, H.R. Patapievici, ele. – *n.n.*)”.

Te miri, în aceste condiţii, de ce îl mai revendica pe Eminescu şi astăzi ruso-ucrainenii, polonezii, lituanienii, turci, tătari, evreii… mâine-poimâine şi ungurii, în timp ce „ai noştri44 par a nu pricepe, vorba lui Tudor Arghezi, că, tocmai pentru că este, foarte român, Eminescu este universal”. *Şi mai mult decât actual, într-o Românie care „e* plină de *străini/Ca iarba de mărăcini/Şi e plină de duşmani/ Ca grâul de bolovani. / Iar mila străinului/ E ca umbra spinului: / Când vrei să te umbreşti/ Mai tare te dogoreşti” / Şi e „vai de biet român, săracul/ îndărăt tot dă ca racul/ Nici îi merge, nici se-ndeamnă, /Nici îi este toamna, toamnă/Nici e vară, vara lui/Şi-i străin în ţara lui*”.

Că impostorii întru creaţie de astăzi şi culturnicii de ieri, metamorfozaţi în „profesori universitari dr”. cu „idei” liberale îl urăsc pe universalul şi ctern-actualul Eminescu… este firesc! Buruiana păleşte la umbra stejarului! De unde însă ura viscerală a *politicienilor*”, „*formatorilor de* opinie” şi „ (*h*) *a* (*z*)*naliştilor politici*” îmburetaţi de democraţie şi integraţionism? Pentru că

Eminescu nu a fost numai poet, scriitor, dramaturg, istoric etc., ci inclusiv ceea ce ei proclamă cu tupeu a fi ei înşişi. Un analist de geniu şi un jurnalist obiectiv! Iar judecăţile sale de ieri, deranjează cumplit astăzi, pentru că sunt cutremurător de actuale. Ce-ar fi scris, oare, Eminescu, astăzi, despre mascarada vânării patrioţilor de către vânduţi, în baza unor legi ale „lustraţiei" induse de străini, în interesul lor şi al şacalilor care vor stâna fără câini de pază, despre un fost suveran care ne-a livrat ruşilor şi, astăzi, pretinde comori şi despăgubiri, ori despre trădători ordinari de ţară, gen Pacepa, Răceanu, Fodor, Horodincă, *astăzi transformaţi de agenţii activi, cu complicitatea mass-media şi a Justiţiei, în „eroi" şi „modele" naţionale*? *Exact ce a scris la 31 iulie 1880 în „Timpul", în articolul „Dacă în limpid guvernului conserva lor": Ruinai România ne-a prezentat... exemplul hidos, în istorie, ca oamenii care denunţau şi trădau patria lor în străinătate şi care cereau intervenţie armată chiar în ţară, să fie răsplătiţi cu drepturi cetăţeneşti* (*ex.*: *restituirea gradului de general şi a averii de* cca. *3 milioane USD, adunată cu migală din soldă... – //. //.*). *Numai în România înalta trădare e un merit, numai la noi e cu putinţă ca valeţi slugarnici ai străinătăţii să fie miniştri, deputaţi, oameni mari*".

Şi ce ar fi recomandat, oare, Eminescu, actualelor guverne, referitor la atitudinea măgarilor în „costume" (*doar*) *„europene" care cer cu insolenţă supradrepturi şi, /iutonomii" în pământ românesc sau a „senatorilor" unor adunături naţionale care trimit scrisori ultimative preşedinţiei noastre, recomandându-ne cum să ne reanalizăm Istoria, să-l privim pe Antonescu şi Războiul Reîntregirii sau să acceptăm, transformarea în problema „Holocaustului" şi „Genocidului", din victime în „călăi"*! *Exact ceea ce recomanda guvernului său, la 5 aprilie 1880, în articolul „Să facem un Congres": „Un insolent are cutezanţa de a spune în camera Ungariei cum că naţiunea română nu există.* I se *răspunde că există şi nimic mai mult, ca şi când acel om n-ar fi ştiut-o, ca şi când el ar fi spus-o cu o altă intenfiune decât ca să arunce o nouă*

umilire asupra naţiunii româneşti. Aicea trebuia un protest energic şi formal asupra purtării nescuzabile a unor deputaţi cari n-au respect de naţiuni întregi… Ce president este acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o naţiune întreagă?

Edificaţi fiind, ar trebui să ne întrebăm, cum Dumnezeu toţi impostorii sau caprele râioase ale culturii şi avortonii sau ţapii logodiţi ai politicii noastre, susţinuţi de „agitatorii" de ieri, deveniţi peste noapte *formatorii de opinie*" de astăzi, au iniţiat, cu răgete stahanoviste, la unison, proclamarea *„Anului 2000 – „Anul Mihai Eminescu*". Şi-au făcut-o tara drept de apel, ciudăţenia constând în faptul că, la 15 ianuarie 2000 nici măcar nu se împlineau 150 de ani de la naşterea „poetului nepereche", probat fiind faptul că acesta s-a născut cel mai probabil la 20 decembrie 1849, datorită iernii năprasnice sau sărbătorilor ce se apropiau şi „eficacităţii" funcţionarilor publici (aceeaşi ca şi astăzi) fiind înregistrat doar, o lună mai târziu. Ce cumplită măgărie ne-au lacul detractorii lui Eminescu, recurgând la diversiunea, *Anul Miluii Eminescu*" în 2000?

Făcând o simplă operaţie de aritmetică şi mergând pe cursul anilor înapoi, ajungem la anul 1600 şi la Mihai Viteazul. LA 20 MAI 2000 SE ÎMPLINEAU 400 DE ANI DE LA REALIZAREA DE CĂTRE GENERAŢIA MIHAI VITEAZUL A PRIMEI MARI UNIRI A ROMÂNILOR. 400 DE ANI DE LA ÎNSCRIEREA PE HARTA EUROPEI, DE CĂTRE MIHAI VITEAZUL. A ROMÂNIEI CA STAT AL VOINŢEI ROMÂNEŞTI DE LIBERTATE ŞI UNIRE! în mod firesc, într-o Românie democrată, europeană şi liberă, ANUL 2000 AR FI TREBUIT SĂ FIE şi ar fi fost pentru românii de pretutindeni, „ANUL MIHAI VITEAZUL, ANUL UNIRII". Dar… nu a fost! Nu a fost pentru că „elita" intelectuală şi „civică", botezată CDR, a decis altfel!

Nu a fost pentru că impostorii lor de serviciu l-au îmbrăţişat diversionist pe mult hulitul geniu al spiritualităţii noastre, spre a-l opune celui care i-a fost far călăuzitor, geniului pragmatic al acţiunii noastre politice şi

militare. Un geniu urât în egală măsură sau chiar mai mult de „elitiştii” ispăşirii noastre, care nu pot invoca nici măcar scuza că nu au ştiut.

Ca cercetător militar, şef al „Biroului de Istorie Militară Antică, Medievală şi Arheologie" din cadrul asasinatului „Institut de Istorie şi Teorie Militară*” am iniţiat şi am început pregătirea, încă din 1991 a Programului de cercetare „Mihai Viteazul400”, pe durata 19932001, concretizat prin ample manifestări ştiinţifice în ţară, zeci de articole şi studii, emisiuni Radio-TV, conferinţe etc. S-au raliat, cu ceva mai puţin succes, pentru că, până în 1996, istoricii militari au avut forţă şi coeziune şi alţi cercetători reprezentând instituţii din întreaga ţară. Dar şi contracararea de către impostură a fost pe măsură!

Ca punct culminant, istoricii militari s-au străduit, pe parcursul întregului an 1994, să obţină aprobări pentru organizarea la Bucureşti, Călugăreni şi Giurgiu, în perioada 1113 august 1995 a unui COLOCVIU INTERNAŢIONAL, pe lfnia *Comisiei Internaţionale de Istorie Militară Comparată*, cu participarea unor raportori din fiecare ţară care a avut participanţi sau martori oculari la bătălia de la Călugăreni (13/23 august 1595): Germania, Austria, Spania, Italia, Ungaria, Ucraina, Rusia, Mongolia, Turcia, Bulgaria, Iugoslavia, Grecia, Albania, Statul Papal etc., plus specialişti din cele două state române, România şi proaspăt „independent" – constituita aşa-zisă „Republică Moldova” (27 august 1991). Prezent şi în armată, imbecilismul birocratic, copilul din fiori al nepotismului şi al prostiei, a făcut ca aprobările să vină abia în luna iunie 1995 când era prea târziu pentru a mai invita cercetători din străinătate (invitaţii de acest gen se lansează cu un an sau minimum 6 luni înainte, dacă există relaţii speciale de colaborare, spre a 11 cuprinse în programul de activităţi al specialiştilor şi instituţiilor în cauză). Iar dacă „străinii44 nu mai veneau, a fost tăiată şi finanţarea. Cu atât mai mult cu cât, în stilul nostru bagatelizator, ţuţării preşedintelui de atunci şi cultumicii anualei au preluat programul, *Mihai*

Viteazul400”, punând de-o chermeză tovărăşească, pe fond de manele, fasole cu cârnaţi, bere la cort, şi „pupat Piaţa Endependenţi” la Călugăreni.

În această situaţie am apelat la relaţiile personale, solicitând ajutorul unor buni prieteni, preşedinţii comisiilor de istoric militară ale Bulgarie şi Ungariei. Din Bulgaria a fost trimisă cercetătoarea Tvetana Pavlovska iar din Ungaria a venit, deşi grav bolnav, însuşi preşedintele istoricilor militari, savantul dr. Răzso Gyula, însoţit de mai tânărul cercetător Gabor Hausner. Datorită lor şi sprijinului financiar acordat de BCR şi” *Agros Gencontrade Group*” s-au putut desfăşura, la Căminul Militar Haiducul, cu sprijinul Muzeului Judeţean de Istoric – Giurgiu, al Primăriei din Călugăreni şi al editurilor „Amco-Press” (Bucureşti) şi „Aius” (Craiova) „*Lucrările Colocviului ştiinţific naţional, cu participare internaţionala*: *Călugăreai – 400*”, publicate în volum, cu acest titlu, de editura „Briliant”, un an mai târziu.

Au fost prezenţi, în faţa unui numeros public, 46 de academicieni, profesori universitari, cercetători, muzeografi „judecându-l” pe Mihai Viteazul, fiecare după cum îi dicta probitatea sau inutil-servilismul, deoarece, în perspectiva alegerilor din 1996 „*intelectualitatea*” găsea deja că e, /*le bon ton*” să respingă „*naţionalismul*”, adică punerea în valoare a tot ceea ce este românesc, istoricii în primul rând, graţie calităţii de lider, exersată zeci de ani ca politruc, de „ex-tovaraşa” Zoc Petre şi acoliţii domniei sale la Facultatea de istoric din Bucureşti, în frunte cu practic-inexistentul, până în 1989, Lucian Boia (Conducătorul Cercului de studiere a Programului PCR), devenit peste noapte „*marele demitizator*” de serviciu al Istorici Românilor. Iar când moderator al manifestării a ajuns dr. Răszd Gyula, mârâiclile „*europeniste*” despre lipsa de semnificaţie pentru Imperiul

Otoman a războiului românesc, în contextul războiului cu Liga Creştină, au tacul loc, prin vocea unui medievist pentru care întreaga istorie a domnilor noştri se rezumă la ceea ce Polonia a făcut pentru noi, răţoiclilor

(*post-factuni*) *„anticomuniste” că „Mihai Viteazul n-avea niciun fel de idee naţională în cap, nici nu ştia ce-i aia” el fiind un simplu „con dot tier” obişnuit „să pună mâna pe ce se putca”, profilând de conjuncturi favorabile li s-a asociat afirmaţia că aşa „a cucerit Transilvania şi Moldova”. Înainte să i se poată replica, s-a auzit vocea moderatorului dr. Râszo Gyula: „Domnilor, ca ungur, nu pot decât să mă bucur că aud ceea ce aud. Ca istoric, însă. Ţin să vă atrag atenţia că greşiţi. Sunteţi încă tributari gândirii marxiste, potrivit căreia sentimentul naţional a apărut târziu, pe scena istoriei, odată cu naţiunea burgheză, blamabilă din perspectiva „naţiunii socialiste”. Nu numai românii, ci şi ungurii şi celelalte popoare europene aveau conştiinţă naţională în veacul XVI. Mihai Viteazul a luptat de la început conştient, aşa cum a specificat colegul Dogarii şi se poate proba acest lucru cu documente, pentru unitatea statală a românilor, pentru ceea ce dvs. numiţi România Mare. Fireşte, acest lucru nu convenea nici unei puteri vecine şi singura soluţie pentru a-l opri a fost asasinatul”. A fost rândul patriotarzilor fără minte să chiuie de bucurie. În hărmălaia generală, o singură persoană părea prăbuşită în faţa spectacolului inevitabilului – autorul acestor rânduri care a angajat, în şoaptă, cu oaspetele ungur, următorul dialog:*

Râszo bocsi, dacă dumneata spui asta, cu voce tare, la Bucureşti, înseamnă că suntem terminaţi, că nu mai putem face nimic. Partida e pierdută!

— Câţi istorici militari mai aveţi voi în institut?

— Ca funcţii, 32, încadraţi 16, din care doar 5 – 6 cercetători autentici.

— Şi că şi medievali care se ocupă de problema asta?

— Unul singur. Eu!

— Noi am preluat crema facultăţilor, 30 de tineri pe care i-am angajat în armată, le-am dat grade şi funcţii mari şi-i pregătim ca cercetători.

— Dar unde sunt? Am fost în 1992 şi nu i-am văzut.

— Nici n-o să-i vezi. I-am trimis, pe banii statului, în străinătate. Câte doi, câte trei, în Germania. Franţa,

Spania.

— Italia, Austria, SUA etc. I-am trimis la cele mai prestigioase instituţii, pe lângă cei mai mari istorici, pe lângă cei care contează, fel *vor lua doctoratele acolo, vor lega prietenii. îşi vor face relaţii pentru ei şi pentru Ungaria. Feste 10 ani se vor întoarce şi atunci te vei ciocni de ei. Numai că vei fi tot singur, prea bătrân şi obosit ca să le faci faţă. Dacă vei mai fi cercetătorul anuală*".

A fost mult prea concesiv prietenul şi adversarul meu Râszo Gyula. După numai 3 ani. *Institutul de Istorie şi Teorie Militară* şi-a schimbat denumirea şi profilul, prigoana împotriva cercetării s-a înteţit, iar cercetătorii au fost obligaţi, unul câte unul, să iasă anticipat la pensie sau să plece. Aşa se face că, „*Anul 2000*" – „*Anul Mihail Eminescu*" l-a surprins pe autorul acestor rânduri ducând o aprigă campanie promihai Viteazul şi pro „Anul Unirii", în postura de editor şi jurnalist al „Trustului de Presă" al armatei. O campanie purtată în presă şi, în special, la, *Madia România Actualităţi*" prin intermediul emisiunilor radiofonice de largă audienţă „Detectivi prin colb de cronici" şi „Inorogul" şi ele desfiinţate, împotriva ratingului, în baza ocultelor ordine primite, de *prigonii*" şi. *jăulenii*" acelor timpuri. Drept urmare, în timp ce patriotarzii, mult prea uşor de manipulat şi, în consecinţă inutili, se pregăteau să-l sanctifice pe voievodul ucis de creştini, nu de păgâni, iar specialiştii s-au abţinui din laşitate, „clitiştii" pentru care renunţarea la tradiţii.

Implicit la istoric a devenit o virtute şi „demitizatorii" de serviciu ai unor pseudo-curente global iste au declanşat o campanie susţinută, nu pentru doborârea de pe un piedestal construit de romantici a simbolului Mihai Viteazul, ci pentru minimalizarea faptelor sale. Nespecialişti în domeniu, dar, cu atât mai plini de zel, ci au respins şi resping ideea acţiunii conştiente, după un plan prestabilit, în vederea unficării in integrum a Ţării Românilor, în favoarea imaginii unui Mihai-condoitier sau a unui feudal limitat, care nu a făcut decât să profite de împrejurări, lipsit de orice urmă de conştiinţă naţională,

lărgindu-şi posesiunile pe scama vecinilor. În numele unui anticomunism virulent, descoperit, evident, pe 22 decembrie 1989, scara, ci resping principiul Ilistoria – nuigister vitae, care orişicât, nu a fost descoperit nici de Marx nici de Lenin, nici de Ceauşescu, opinând că „*viitorul nu se construieşte privind spre trecut*”, care trecut oricum ar fi fost falsificat, Mihai Viteazul nefiind altceva – din această perspectivă – decât „un mit naţional”. Aşa cum „*Exista un mit al lui Napoleon, exista un mit la lui Mihai Viteazul* (...). *Mitificarea acestor personaje consta în aşezarea faptelor lor reale în tipare ale imaginarului* (*istoric şi politic*), *Atunci când Mihai Viteazul apare ca faurilor al «unităţii naţionale» ne aflam în faţa unui proces de mistificare, pentru simplul motiv ca, asupra faptei sale reale se proiectează ideologia statului naţional al ultimelor două secole, inexistenta în anul 1600*” (Lucian Boia). Acestor idei „novatoare”, slujind servilismului politic, inutil în faţa unui Occident care preţuieşte, în primul rând, verticalitatea, curajul opiniei şi mândria de sine, li se opun, evident, faptele voievodului şi documentele probând premeditarea şi o conştiinţă naţională clar conturată, iată de ce, în plină epocă de negare oarbă a tot ceea ce am fost şi suntem, ne-am hotărât, de acolo, de pe „marginea drumului”, unde ne-a aruncat.

Între timp, nu Istoria, ci ocupantul şi slugile sale, să-l redăm naţiunii române, prin prezentul volum, pe Mihai Viteazul cel adevărat, despuiat de imaginea mistificată a precursorului „*integratorilor*” de astăzi într-o Europă germano-catolică, programatoare, ca de obicei, a noului şi apropiatului viitor dezastru continental, pe bărbatul politic, pe omul de arme şi diplomatul care a îndrăznit să gândească şi să lupte pentru înfăptuirea Unirii, ca niciun alt român, în integralitatea spaţiului cinogenetic al poporului nostru.

Autorul

I. ROMÂNIA MEDIEVALĂ. FORMELE UNITĂŢII ROMÂNEŞTI

1. Formele unităţii

La o analiză obiectivă a istoriei poporului român şi a legăturilor sale indestructibile cu spaţiul său actual de locuire, se pot desprinde câteva realităţi pe care românii le-au convertit, în decursul timpului, în argumente ale ideii-forţă a devenirii lor istorice – *Unitatea/wlitico-statală ca deziderat şi necesitate*. Astfel, ca primă constatare se impune unitatea geografică a spaţiului cinogenetic românesc nord-dunărcan, cu „*corona montium*”, coroana Munţilor Carpaţi, în centrul său şi dispunerea radiară a tuturor formelor de relief, în cercuri concentrice, de la înaltele dealuri subcarpatice spre zonele de câmpie din interior (Transilvania) şi exterior, spre Dunărea Mijlocie, Inferioară, Nipru şi Marea Neagră, totul legat de o bogată reţea hidrografică izvorând din munţi. Ca şi Dunărea, cu numeroasele sale vaduri, nici Carpaţii, cu cele 16 trecători importante şi sutele de trecători şi păsuri cunoscute de localnici, nu au constituit o barieră pentru comunităţile situate de o parte şi de alta. Acestei realităţi i se suprapun unitatea etnică a locuitorilor, autohtoni în spaţiul cuprins, în evul mediu timpuriu, între Dunărea Mijlocie, Carpaţii Păduroşi, Nipru, Marea Neagră, sudul Albaniei şi Macedoniei, incluzând Kosovo şi Muntenegru (linia Skok-Jircecc-Philippide) şi continuitatea lor, de la prima sinteză a culturilor neolitice, la începutul epocii bronzului (sinteza tracă), trecând prin cea de a doua sinteza (see. Îl î.c.n. – III e.n.), traco-daco-romană, până în zilele noastre. O continuitate demonstrabilă arheologie, lingvistic, documentar, dar şi etnie, prin persistenţa românilor norddunăreni şi a resturilor ramurilor sud-dunărene (aromâni, meglenoromâni, istroromâni).

Se adaugă, atât pentru epoca migraţiilor (sec. III-XIII), cât şi pentru evul mediu clasic, unitatea economică şi socială a comunităţilor (obşti săteşti) româneşti, care practicau agricultura şi, ca un corolar, păstorind transhumant, mineritul şi meşteşugurile specific medievale, caracterizându-se prin statutul de om liber al membrilor; unitatea tradiţiilor, obiceiurilor, credinţelor, a religiei ortodoxe în care au fost incluse credinţe şi

sărbători vechi, neolitice sau traco-dace şi păgâne, romane, îmbrăcate în haină creştină, legate de ciclurile vieţii şi de anotimpurile anului (Interesant de studiat ar fi semnificaţia „*biululuilelor*”, sau „*paparudelor*”, „*Caloianului*”, dansului „*Căluşului*”, bocetului, sărbătorilor. *Sânzienelor*”, „*Floriilor*”, „*Rusaliilor*” etc.). Unitatea evoluţiei sociale şi politico-statalc, de la „*romanii le populare*” sau „*obştile de obşti*” la „*ţări*” („*codrii*”, „*ocoale*”, „*râuri mari*”, „*câmpulunguri*” etc.) şi, /*lucate*” (mari cnezate şi voievodate), a dus la apariţia statelor medievale: Ţara Moldovei, Ţara Ardealului şi Ґara Muntenească, la nord de Dunăre, Ţara Asăneştilor şi „*Vlahia Mare*”, thessalică, alături de „*vlaltiile*” din Etolia, Epir, Acarnania, la sud, de Volynia, Ţara Bolohovenilor şi „Vlahia” de pe Lodoza în nord şi răsărit prin acelaşi proces de unificare a voievodatelor şi uniunilor de obşti, cu o structurare administrativ-teritorială şi instituţională, la nivelul aparatului de stat, similară.

Complementaritatea economică a Ţărilor Române şi unitatea lor de interese, alăturându-se evoluţiei unitare a limbii şi spiritualităţii, au fundamentat, de timpuriu, transformarea conştiinţei unităţii etnice în conştiinţă naţională. Toate aceste forme ale unităţii aveau să impună, în epoca Renaşterii româneşti, ideea politică „dacică-a necesităţii înfăptuirii deplinei unităţi politico-statalc, a statului unic şi independent românesc, în hotarele anticei Dacii burebistane.

Constituite în epoca ultimelor valuri de migraţie, între secolele X („*Valaquia Tran Siuana*” a Codexului Pansinus şi a lui „Geula” sau Iuliu „dux mugnus et potens”, ba chiar, pentru germani „REX” neîmpăcat „duşman ungurilor care locuiau în Pannonia”) şi XIV (Valahia Marc sau Ţara Muntenească a lui Basarab întemeietorul), „Vlahiile” sau „Ţările românilor" nord-dunăreni s-au sprijinit pe coloana vertebrală a Carpaţilor Orientali şi Meridionali, având deschideri spre marile râuri pe care forţele lor armate şi-au stabilit primele aliniamente de apărare în calea năvălitorilor: Tisa, Nistru şi Dunăre. Ele s-

au născut în spiritul pluralismului statal specific Europei evului mediu, ca etapă intermediară, necesară unificării politice depline a întregului spaţiu etnie românesc, a „ŢĂRII" unice a tuturor românilor – România („Rumunia", la Rudolf din Ems, cca. 1250) şi au reprezentat, pentru Europa răsăriteană a secolelor X-XIV, un factor de stabilitate. De asemenea, un obstacol în calea expansiunii maghiare, apoi a regatului Ungariei spre estul şi sud-estul continentului, a Hoardei de Aur spre Apus, o garanţie a asigurării libertăţii Dunării, artera naturală europeană de covârşitoare importanţă economică şi strategică, râvnită de toate marile puteri ale evului mediu şi modern, de pretenţie universală sau continentală!

Pentru popoarele şi populaţiile balcanice îndeosebi. Ţările românilor au constituit un preţios aliat în lupta pentru independenţă, prin alungarea anualelor bizantine într-o primă etapă, apărarea acestui bun recâştigat apoi, în condiţiile ofensivei politico-rcligioase a Occidentului (după Cruciada a IV-a), a Ungariei catolice – purtată în interes propriu, sub pretextul împlinirii „misiunii apostolice" – şi ale reluării expediţiilor mongolo-tătare în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. În mod identic, în nordul continentului, românii au constituit, pentru zona de întretăiere a intereselor ungare, româno-germane, polone, lituaniene şi ruseşti, un sprijin al tuturor celor ce luptau pentru neatârnare. Continuând această tradiţie, odată cu apariţia, ca nou factor perturbator în Balcani a emiratului, apoi sultanatului otoman (Tzimp6, 1352), pe măsura intensificării luptei pentru înfăptuirea deplinei unităţi politice, statalitatea românească îşi va asuma rolul de „poartă" închisă sau zid de apărare al Europei, pe cele două direcţii ofensive, unând cursul Dunării Inferioare şi Maritime, ale strategiei otomane: central-europeană şi nord-pontică.

Mobilizându-şi întregul potenţial economic şi uman, începând cu deceniul penultim al secolului al XIV-lea, vreme de peste trei sute de ani, până în pragul epocii moderne. Ţările românilor au constituit coloana vertebrală

sau vârful de lance al tuturor alianţelor europene antiotomanc, motiv pentru care hărţile medievale, cu caracter mobilizator, puse la dispoziţia iniţiatorilor de cruciade, le-au figurat de la început, în poziţie centrală, sub numele unic de „Valahia" sau „Magna Valaquia”, adică „Marea Ţară a Românilor" (Mapamondul Borgian) – mărturie a sesizatei unităţi a poporului român în spaţiul său cinogenetic.

Din păcate, Transilvania, rezervorul biologic al poporului român, inima sa geografică şi primul stat nord-dunărcan românesc unificat de „Geula”-Iuliu, a fost nevoită să accepte, după o rezistenţă de trei secole (1002 – 1310), în calitate de „altum regnum”, prin voievozii săi care au depus omagiu la Seghedin (1310), poziţia de vasal al Coroanei ungare. I-a revenit, în aceste condiţii, celei de a doua „Ţări" a românilor nord-dunăreni, unificată între Meridionali şi Dunăre, sarcina, mult mai dificilă, dală fiind poziţia sa geografică marginală a asumării continuării procesului de unire „*in integrum*” a „Ţarii Românilor”.

Privită ca singura garanţie a salvgardării independenţei. Unirea a fost enunţată în programul politic al urmaşilor întemeietorului de dinastic Basarab I (c. 1310 – 1352) care s-au intitulat domni „a toată Ţara Românească” (corect „*a toată Ţara Românilor*”). Început de Basarab, accelerat de Mircea cel Bătrân (1386 – 1418), care a reunit ţării româneşti muntene, pământul strămoşesc al românilor dintre Dunăre şi „Marca cea Marc” (Dobrogea, 1388), „ţările” Amlaşului, Făgăraşului, Severinului, întreaga „Podunavic”, stăpânind valea fluviului pe ambele maluri, de la est de Şiştov şi, în nord-est, „părţile tătăreşti” („Basarabia” litorală Dunării maritime) până în hotarul Cetăţii Albe, procesul a fost însă serios stânjenit de ameninţarea externă, care s-a manifestat în aceste secole cu deosebită violenţă, concentric, la toate fruntariile.

Desăvârşirea procesului de constituire la vest de Tisa a poporului şi statului Ungariei şi, îndeosebi, fixarea, la sfârşitul secolului al XIV-lea a graniţei cu Imperiul Otoman

pe Dunăre, deci ruperea legăturilor politice cu românii balcanici, au adus unele modificări concepţiei unificării „Ţării” (României Orientale), a tuturor teritoriilor locuite de români, o restrângere – cu excepţia momentului Mihai Viteazul – a „ideii dacice”, din punct de vedere teritorial, la unificarea Moldovei (Valahia Mică), a Ţării Munteneşti (Valahia Marc) deja unificată cu Dobrogea („Alualak”), a Transilvaniei („Valaquia Tran Siuana”), Banatului („Valaquia Cisalpina”), a „ţărilor” Maramureşului şi Crişanei şi a celorlalte teritorii din „Partium”, în conştiinţa românilor nord-dunăreni şi a cărturarilor umanişti ai Europei secolelor XV-XVI, părţi ale „Ţării unice” care „odinioară a fost Dacia" (Antonio Bonfini) lui Deccbal, renunţându-se la „Vlahia care este Ţara lui Asan” (cum numeau occidentalii Imperiul Asăneştilor, datorită caracterizării lui Wilhelm de Rusybrocck) în care turcii, la sud de Dunăre operau masive transferuri de populaţie, ducând, în paralel, o politică conştientă de omogenizare „otomană", prin religia musulmană.

Noii primejdii, românii i-au lacul faţă, timp de trei secole, uniţi, demonstrând că formala frontieră carpatică dintre cele trei voievodate nu constituia o barieră din punct de vedere politico-militar, cum nu constituia nici din punct de vedere cino-gcografic, economic, social şi spiritual. De fapt, „pe o bază de interese comune – nu mai vorbim de Moldova şi Muntenia care formau economic o ţară – cea dintâi unire a românilor a existat – nota Nicolae Iorga – când în capul cărturarilor nu răsărise încă această idee, în unitatea perfectă a vieţii generale, şi Ardealul a intrat şi el în această viaţă prin intercirculaţia românească. Un singur corp, un singur sistem am zice, vânos, prin care străbătea acelaşi sânge viu”. Era o realitate puternic resimţită, îndeosebi în clipele de primejdie când, în corespondenţa dintre voievozii celor trei Ţări Române nord-dunărene, boieri (nobili) sau negustori, putem întâlni expresii de genul: „voi fără noi nu puteţi fi şi ţara voastră… fără ţara noastră nu poate fi” sau „dacă ar fi să piară această ţară săracă a noastră, veţi pieri şi voi”.

2. Conştiinţa naţională

Conştiinţa originii comune, a identităţii locuitorilor de pe ambii versanţi ai Carpaţilor, a unităţii patriei, s-a manifestat cu putere în secolele XV-XVI, în contextul rezistenţei antiotomane. Astfel, ca suprem argument, menit să determine intervenţia lui *Matia* Corvin, rege al Ungariei (1458 – 1490) dar llu al românului Iancu de Hunedoara, în sprijinul Ţării Româneşti muntene, atacată de otomani în 1462, Vlad Ţepeş (1446 – 1452 – 1462, 1476 – 1477) tacca apel la conştiinţa de neam a acestuia, cerându-i, după Laonic Chalcocondil, „să nu-i Iaşi să ne nenorocească şi să ne strice neamul. De altfel, tatăl lui Matia, Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei (1441 – 1446, 1448, căpitan general 1444 – 1446, guvernator şi regent al Ungariei 1446 – 1453), având în vedere tocmai necesitatea rezistenţei armate române, propusese în anii 1448 – 1450, stipulând chiar în tratate, domnilor din Moldova şi Muntenia, ca cele trei ţări „să fie una”. Considerându-se, potrivit celor mai vechi cronici moldovene, „creştini şi de acelaşi neam”, transilvănenii îl chemau trei decenii mai târziu pe Ştefan cel Mare al Moldovei (1457 – 1504) „cu mare dor şi dragoste" să le fie „domn prea îndurător", considerându-l „trimis de Dumnezeu pentru apărarea şi cârmuirea Transilvaniei. Iar solilor urmaşului său Petru Rareş (15271538, 1541 – 1546), tot transilvănenii le declarau în 1529 că „ţara noastră şi ţara Măriei Sale au fost totdeauna o ţară. Cum se numea această ţară? „Ţara românilor a cărei parte dinspre răsăritul soarelui de vară se numeşte Moldova – nota în 1526 istoricul de curte al regelui Ungariei – odată se numea Dacia. „Românii înşişi, băştinaşi ai acestor provincii”, după Georg Reicherstorffer, luptau aşadar pentru unirea tuturor teritoriilor care „odinioară au fost Dacia” (A. Bonfini). O uniune politico-statală care, după marca realizare a lui Mihai Viteazul, avea să pătrundă în conştiinţa europenilor sub numele utilizat de Rudolf din Ems încă din 1250 sub forma „Rumunje” (România) şi, înregistrat de cronicari ca Ioannes Готка Saski şi Martin

Felmer, la începutul veacului XVIII, de „România”, folosit pentru „Moldova şi Valahia, Transilvania şi o mare parte a Ungariei de astăzi” (Partium – n.n.).

Cărturarul care a sintetizat, în secolul al XVI-lea al Unirii românilor, noua concepţie, fixând teritorial „Dacia" între Carpaţii Păduroşi, la hotarul cu „*cei care se numesc ruteni*”. Dunăre, „*cotitura fluviului Ty ras*” şi *Marea Neagră*”, a fost umanistul Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493 – 1568), care, în lucrarea „Hungaria" (1536) preciza că, în Dacia se găsesc provinciile Valahia Marc numită şi Transalpina, Moldova, Transilvania, Maramureşul, Ţara Someşului, Ţara Crişului, Nyr şi Ţara Timişului", adică ceea ce peste secole avea să se numească „România Marc. Erau „Ţări" cu o viaţă economică şi instituţii româneşti cvasi identice; prin intermediul drumurilor numeroase care legau, prin pasurile montane, Transilvania de vadurile comerciale dunărene şi porturile dunărene şi maritime, îndeosebi Giurgiu, Brăila, Chilia şi Cetatea Albă, întreţineau un comerţ activ, care, pe lângă uniformizarea modului de trai, contribuia la răspândirea ideilor, evoluţia limbii şi înflorirea culturii originale româneşti. În ochii străinilor, semn al unităţii etnice, locuitorii de pe ambii versanţi ai Carpaţilor se caracterizau prin, şi era cert că se vor uni „cu uşurinţă", „pentru identitatea limbii" (Petru Perembski), a tradiţiilor, aspiraţiilor.

Încercările de spargere a acestei unităţi, tăcute îndeosebi de regii Ungariei, prin implantarea de colonişti (secui, saşi) în mediul românesc, prin persecutarea ortodocşilor, îndeosebi a clerului, mergându-se, în 1428, până la confiscarea averilor celor ce ţineau în Banat, *ş>e moşiile lor*, *preoţi ortodocşi*”, şi legarea de către legislaţie a proprietăţii funciare şi a calităţii nobiliare de calitatea de catolic, prin restricţiile impuse adesea comerţului centrelor săseşti cu ţările române extracarpatice, au eşuat. La fel tendinţele Poloniei de înfcudare a Moldovei sau cele de cucerire ale Imperiului Otoman!

În faţa primejdiei care ameninţa o parte a spaţiului

românesc, sau a pericolului comun, românii au acţionat unitar, ia nivelul întregiij ari", al întregului spaţiu românesc nord-dunărean, unitatea de interese, unitatea de voinţă şi aspiraţii traducându-se prin unitatea de luptă.

Colaborarea militară a românilor de pe ambii versanţi ai Carpaţilor s-a adâncit în secolele XIII-XIV, în contextul respingerii agresiunii regatului Ungariei, transilvănenii, aşa cum o dovedesc legenda lui Negru Vodă, pornită de la un fapt real, şi realitatea istorică cunoscută a traversării munţilor de către maramureşenii voievodului Bogdan din Cuhea, aducându-şi o contribuţie însemnată la grăbirea procesului de unificare a voievodatelor româneşti extracarpatice, la afirmarea independentă a statelor medievale româneşti Moldova şi Muntenia (Ţara Românească). Acestea, la rândul lor, au oferit permanent adăpost pentru „sutele şi miile" de „iobagi romani din Transilvania /.../ mărgineni, oieri sau agricultori din Banat şi până la Braşov", siliţi, din cauza exploatării sociale şi naţionale, să treacă munţii „pe poteci ascunse" la fraţii lor „Unde viaţa era cu mult mai liberă" (Ştefan Meteş). Ca dovadă clară a existentei conştiinţei etnice româneşti, în toate răscoalele românilor din Maramureş, Ardeal şi Banat, din veacurile XIV-XV, se constată prezenţa şi ajutorul voievozilor din Principate, un exemplu concludent constituindu-l atacarea Mchadici de către Dan I (e. 13881386) domn muntean, frate al lui Mircea cel Bătrân, în 1385, în sprijinul răsculaţilor bănăţeni conduşi de era/. II Mihai şi Vladislav, fiii lui Dan, şi implicarea tuturor romanilor în tentativa de secesiune a Transilvaniei din 1467, pusă la calc de Ştefan cel Mare (1457 – 1504) sau rezistenţa comună la tentativa de unificare a „Darulor", în interesul capitalului levantin, de către Luvize Gritti (1534).

În contextul reeonquistei antilătarc, începând cu anul 1345, când sunt alungaţi tătarii lui Othlamus, munteni.

moldoveni, transilvăneni luptă pentru prima dată umăr la umăr în cadrul aceleiaşi oşti a Ţării, „realizând o unitate de voinţă care avea să se întărească cu timpul"

(Ştefan Ştefănescu), îndeosebi în condiţiile constituirii, sub conducerea unor voievozi şi domni ca Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara sau Ştefan cel Mare a frontului unic românesc de luptă antiotoman.

Oprirea domnilor munteni, după 13X8, de la realizarea programului lor de unificare deplină a „Ţării", de către agresiunea otomană, impunerea, ca prim obiectiv pentru Ţara Muntenească a necesităţii apărării independenţei şi opririi noului agresor la Dunăre au tăcut ca, iniţiativa în lupta pentru realizarea unităţii statale româneşti, după scurtul moment al afirmării Transilvaniei sub voievodul Iancu de Hunedoara, să o preia, de la jumătatea secolului XV-lea, până în 1574, când Ioan Vodă cel Cumplit (1572 – 1574) a căzut în luptele cu otomanii, domnii Moldovei. În condiţiile dependenţei vasalice a Transilvaniei de Coroana Ungariei, apoi ale transformării sale în teatru ele confruntare (1526 – 1571) între otomani şi habsburgi, în condiţiile în care dependenţa vasalica a Tării Munteneşti, amputată teritorial şi încorsetată de kazalc otomane (Vidin, Rahova, Nicopol, Turnu, Giurgiu, Silistra, Brăila, Chilia etc.), s-a accentuat, Ţara Moldovei, chiar dacă nu-şi putuse continua reconquista antitătară în spaţiul românesc dintre Nistru şi Nipru, datorită extinderii aici a stăpânirii Poloniei (după 1356) apoi a Uniunii polono-lituaniene (din 1385), în urma acumulărilor domniei îndelungate a lui Ştefan ecl Mare şi iniţiativelor politice ale urmaşilor săi, s-a afirmat în veacul al XVI-lea al Renaşterii româneşti drept liderul politic de necontestat al Ţărilor Române. Analizând obiectiv domniile secolelor XIV-XV, scopul războaielor purtate de români împotriva forţelor de invazie otomane, dar şi ungare, polone sau imperiale.

romano-germane, ca şi sensul firesc al evoluţiei concepţiei politice româneşti, până în pragul epocii moderne (sfârşitul secolului al XVII-lea) istoricul şi omul politic revoluţionar Nicolae Bălccscu concluziona: „unitatea naţională fu visarea iubită a voievozilor noştri cei viteji, a tuturor bărbaţilor noştri cei mari, care întrupară în sine individualitatea şi cugetarea poporului spre a o

manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră şi muriră. Pentru ca Mircea cel Bătrân şi Ştefan cel Mare se luptară toată viaţa lor îndelungată şi traseră asupra lor năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Şerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horea moarte cumplită pe roată suferi"!

3. Statutul politic internaţional al Ţărilor Române în veacul XVI

Sacrificiile a zece generaţii nu au fost însă inutile. În condiţiile în care statele slavilor balcanici, apoi Bizanţul (1453) şi însăşi Ungaria („*Mohăcsi vesz*" – „*Pieirea de la Mohács*", 1526) au fost şterse de pe harta Europei, iar împăraţii romano-germani (Habshurgii) s-au văzut asediaţi în leagănul puterii lor, Viena (1529), devenind tributari (1533), Ţările românilor au rezistat, cu pierderea poziţiilor înaintate, a teritoriilor de margine – cetăţile dunărene, Dobrogea, „Basarabia" istorică, (litorală Dunării maritime, de la vărsarea Prutului la Chilia), Cetatea Albă, Bugeacul cu I ghina, Banatul şi, parţial, Crişana. Fapt semnificativ, „s-a temut Suleyman (Soliman Magnificul – n.n.) – nota umanistul dalmat Antonio Veranzio (1504 – 1573) – ca nu cumva când ar încerca ci să ocupe Transilvania sau Valahia sau Moldova, toate aceste ţări să se unească împreună şi să se apere", unire uşor de realizat, în concepţia contemporanilor, aşa cum s-a arătat, „pentru identitatea limbii.

Între otomani şi români s-au încheiat „acte scrise" (Ibrahim Peccvî), adevărate tratate de alianţă, similare în fond şi formă, cu respectarea specificului epocii, tuturor tratatelor încheiate între superputeri şi parteneri mai mici.

Discutat de specialişti, statutul Principatelor române faţă de Poartă, în această perioadă, le individualizează. Potrivit doctrinei politico-religioase otomane, în cer exista un singur stăpân, Allah, căruia, pe pământ, trebuia să-i corespundă un unic împărat – sultanul. Exista un singur stat, cel musulman, drept care sultanul nu putea încheia pace, pentru că nu avea cu cine; în afara „Casei Islamului"

(Dar-al Islam) nu existau decât „turme” marginalizate, care făceau parte din „Casa Războiului” (Dar-al-harb). Datoria sultanului era să poarte război sfânt cu ele (djihad) pentru a le aduce cu sabia în „Casa Islamului”. Nefiind nici supuse cu sabia ca Ungaria, Bulgaria, Imperiul bizantin etc., nici în stare permanentă de război cu Poarta, Ţările Române au impus juriştilor otomani elaborarea unui nou concept – „Casa Păcii” (Dar-al and). Ele nu făceau parte din Imperiu şi. În acelaşi timp, războiul împotriva lor încetase. Se aflau în stare de armistiţiu, graţie unui undnâme sultanal numit „ahd-vc-amman” („legământul păcii şi al iertării”). Prin „învoieli scrise”, ele se angajau să răscumpere pacea prin haraci (plătit de altfel şi de Habsburgi) să fie aliaţi ai otomanilor, sprijinindu-i informativ şi logistic. La rândul lor, sultanii se angajau să se abţină de la orice imixtiune în problemele lor interne (interzicând supuşilor otomani să achiziţioneze aici proprietăţi sau să ridice clădiri cultice) şi să le acorde, la cerere, asistenţă militară. Starea de „armistiţiu” înceta prin nerespectarea de către una dintre părţi a obligaţiilor asumate. Altfel spus, Ţările românilor îşi păstrau independenţa.

grevata însă, în politica externă, de obligaţiile decurgând din tratatul de armistiţiu şi „alianţa" militară cu sultanul.

Românii „s-au închinat" aşadar, potrivit umanistului Phillippus Buonaccorsi Callimachus, contemporan cu Ştefan cel Mare şi fiii săi, „nu ca învinşi ci ca învingători”. La acest rezultat a contribuit un anumit specific al românilor, care le-a permis, până în momentul declanşării, „*revoluţiei tehnicilor militare*” să opună invadatorilor efective impresionante, de până la 45.000 – 70.000 de luptători, pentru fiecare „Ţară" în parte.

4. Obştea liberă – esenţa societăţii româneşti medievale

Esenţa societăţii româneşti medievale a constituit-o existenţa obştii ţărăneşti libere, grupată în „*obşti de obşti*” sau *Juri*”, apoi, pe spaţii mai largi, în ducate (voievodate) prin unificarea cărora, de o parte şi de alta a segmentelor

Carpaţilor (Orientali, Meridionali şi Occidentali), au apărut principalele sau marile voievodate (Transilvania. Muntenia, Moldova) şi comitatele (voievodalele) (Maramureş, Crişana, Timişanacte.). Ca reprezentant al tuturor obştilor ţărăneşti, conducătorul militar suprem (marele voievod) îşi aroga dreptul de proprietate asupra pământului Ţării (dominium eminens), decurgând din dreptul fiecărei obşti, proclamându-se „*domn*" (dominus), „*mare şi singur stăpânilor*" de esenţă imperială („Io"), din „mila lui Dumnezeu". Este continuitatea tradiţiei romane, întemeiată de Doinitian (X1 – 96 c.n.) întărită de Diocletian (284309), imperalorul dominus et Dens. devenind la români „*dominus Dei gratia*"… *Mari*" (*magnus*) în veacul X pe vremea lui Iuliu, recunoscând din 1002 şi după 1310 suzeranitatea ungară, voievozii Transilvaniei nu mai pot 11 nici „*magnus*", nici „*dominus*". Intrând mai târziu în istoric, cei ai Moldovei sunt domni şi voievozi dar recunosc primatul celor munteni care-şi arogă calitatea de lideri supremi: „Io… marele şi singur stăpânitorul domn… din mila lui Dumnezeu, a toată Ţara Romanilor". Aparatul lor militar, prin lărgirea atribuţiilor, se ramifică şi se dezvoltă ca aparat birocratic, de funcţii, funcţia deţinută conferindu-i boierului (oguz. bolar) superioritatea faţă de obştea ţărănească, privită ca individualitate juridică. Dar el este un uzufrucluar, reţinând, pentru a se întreţine, parte din impozitele datorate de obşte stalului (domniei). Pământul rămâne în stăpânirea devălmaşă a acesteia, la români dreptul de proprietate traducându-se printr-un condominium domn-obşte. Până în secolul al XVI-lea, lipsa de masă monetară nu permite însă aşadar domnului să-şi plătească militarii-funeţionari cu *Jold*" („*solda*", *Jeafii*"), ci doar prin concedarea unei părţi din impozitele (în natură şi muncă) pe care comunităţile rurale le datorează statului (domniei). Dar, de jure, obştile care îi întreţin pe boiarini, „vecinii" lor. În calitate de „slugi" ale domniei, rămân libere, supuse doar domnului, esenţa libertăţii lor constând în organizarea de către ele însele, potrivit cutumelor, a producţiei şi datoria de a purta armă, obligaţia de a

participa, sub conducerea propriilor lor cnezi, în corpul ele oaste teritorial comandat de boier ca militar domnesc (curtean sau „slugă” a domniei), la „oastea cea mare”. Situaţia a fost sintetizată de Nicolae Bălccscu, potrivit căruia, la români „toată baza sistemei militare trebuie a sta într-o bună întocmire de o numeroasă rezervă naţională; pentru aceea au organizat ei (românii – n.n.) de la început armata, miliţia şi ridicarea gloatelor, încât la dânşii tot românul se năştea cu datoria de a fi soldat şi de a apăra statul la vreme de nevoie şi când vrăjmaşul călca pământul românesc, toată ţara trebuia să fie în arme”. Situaţia se va schimba în veacul al XVI-lea, în ceea ce se poate numi Epoca *„Renaşterii româneşti”*, avântul economico-financiar şi modernizarea societăţii ducând, paradoxal, prin nevoia de adaptare, de reformare a domeniului militar, la scăderea capacităţii de apărare, cu impact în politica externă, sultanii interpretând spre sfârşitul secolului, după bunul lor plac, vechile tratate.

II. RENAŞTEREA ROMÂNEASCĂ (1504 – 1662) ŞI PRIMII PRINCIPI AI UNIRII

1. Societatea românească şi marile descoperiri geografice. Renaşterea economică. Mutaţii sociale.

A

În mod doar aparent paradoxal, epoca descoperirii şi colonizării Lumii Noi a produs o intensificare a comerţului de tranzit pe uscat, prin Europa Răsăriteană, cu Orientul. Cauzele acestui fenomen au fost analizate pe larg de Fernand Braudel în cunoscuta *lucrare „La Méditerranée et le monde mediteraneen a lépoque de Philippe 11”* (Armând Collin, Paris, 1966). Noi am sublinia doar faptul că, asociate dificultăţilor tehnice şi riscurilor considerabile presupuse de navigaţia atlantică, prevederile bulelor papale Inter eaetera II, Eximie devotionis, Dudui» siquidem din 1493 şi ale Tratatului de la Tordesillas (7 iunie 1494), care împărţeau planeta încă necunoscută Spaniei şi Portugaliei, au avut urmări nu numai politice, dar şi economice, mult mai importante decât se acceptă.

Puterile continentale, cele ale Atlanticului de Nord şi

Ţările creştine din Ponant, chiar dacă le-au încălcat, au fost nevoite, din lipsa cunoştinţelor cartografice sau de teama unui conflict cu Spania, apoi cu Habsburgii, împăraţi ai Imperiului Romano-german, să acorde pe mai departe o atenţie deosebită drumurilor terestre şi prin Levantul dominat de otomani, spre mirodeniile şi aurul Orientului. Totodată, prin dispariţia regatului Budei şi transformarea lui de către Suleyman Kanunî (1520 – 1566) în sediul unui paşalâc (vilaiyet, Orta Macharistan) la 29 august 1541, Imperiul Otoman devenea o putere central-europeană cu care, adversarele Habsburgilor, Franţa, Anglia, unele state italiene şi Polonia, încep să coopereze. În acest cadru, deşi restrânse teritorial prin pierderea regiunilor mărginaşe, cucerite de otomani în vest (Banatul, Crişana), sud (kazalele fluviale Turnu, Giurgiu, teritoriile sud-dunărenc de la est de Şistov până la Cărvuna şi Ecrenc pe ţărmul Mării Negre) şi est (Dobrogea, Brăila, Basarabia cu Chilia şi Cetatea Albă, Bugeacul cu Tighina şi Transnistria până în dreptul cetăţii Soroca), principatele române Transilvania, Moldova şi Muntenia sau Ţara Românească, constituie, în acelaşi timp, ultimul bastion al creştinătăţii central-europene şi, prin poziţia de enclavă creştină la fruntaria continentală nordică a Porţii, avanpostul central-răsăritcan al Occidentului. Economic, importanţei lor geopolitice şi strategice, Dunărea cu sectorul său maritim şi litoralul pontic, spre care converg toate drumurile comerciale care legau Europa Centrală şi Nordică de Orient, le adaugă calitatea de placă turnantă a comerţului de tranzit intercontinental pe uscat. Descoperirile geografice, prin accelerarea producţiei manufacturiere şi comerţului occidental, conduc, aşadar, în mod firesc, în ceea ce-i priveşte pe români, stăpânii rutelor comerciale terestre răsăritene şi, cu intermitenţe, ai Dunării inferioare şi maritime, la o angrenare fără precedent a spaţiului lor în circuitul mondial de valori.

Mijloacele financiare rezultate din comerţul de tranzit şi intermedierea relaţiilor complexe dintre Orient şi Europa civilizată sparg rapid, în secolul al XVI-lea, cadrele

economici închise, provocând mutaţii în toate compartimentele vieţii economice, sociale, politice şi spirituale. Diversificată prin adoptarea noilor culturi de provenienţă americană sau orientală, producţia lor agricolă (cerealieră, viticolă, pomicolă, legumicolă etc.) se intensifică, orientându-se spre satisfacerea cererii pieţelor europene şi otomane. Ca o consecinţă firească, pe plan social, ofensiva statului (domniei) şi clasei nobiliare (boieri) de sorginte militară, împotriva comunităţilor rurale, se accelerează, în scopul transformării dreptului de uzufruct în drept de proprietate, în sens modern, asupra pământului. Vechile obligaţii militare ale boierilor încep să se dilueze, ci tinzând, graţie capitalului acumulat din comercializarea produselor care le revin din impozitele datorate de comunităţile rurale domniei, să se transforme în proprietari de pământ, prin cumpărare sau abuz.

Orientate spre comerţ, în pofida interdicţiilor Porţii, care le proclamă „*articole strategice*”, lemnul, sarea, păcura, potasa, piatra de construcţii, mincrcurile, duc la dezvoltarea mineritului şi la apariţia unor întreprinzători cărora domnia le concedează parte din drepturile sale în domeniu. Stimularea comerţului intern, apariţia a 39 de noi meşteşuguri, duc la dezvoltarea vieţii urbane, târgurile sezoniere sau periodice conducând la transformarea a numeroase aşezări rurale în centre meşteşugăreşti şi comerciale. Apariţia „morilor” de meliţat inul, a utilajelor pentru producerea pe scară largă a rachiului şi berii, a hârtiei, prafului de puşcă, sticlei, duc la naşterea întreprinderilor de tip manufacturier şi la sosirea primilor investitori străini. Astfel, cu capital scoţian, sunt puse în funcţiune marile cuptoare de calcinat ale întreprinderilor de produs potasa de la Drăcşani şi Zamostea din Moldova care, în 1588, încheie un tratat pe termen lung cu Anglia privind condiţionarea liberei circulaţii a negustorilor britanici în spaţiul românesc, de plata unei taxe de 30% din valoarea mărfii.

Boierii îmbogăţiţi din comerţ, staroştii breslelor meşteşugăreşti, negustorii, întreprinzătorii laici sau clerici

în toate domeniile constituie o clasa de „oameni noi”, ai cărei la îşi desăvârşesc educaţia în centre de cultură catolice din Italia şi Polonia. Fapt interesant, principalii domnitori ai veacului, care s-au ilustrat pe plan militar, au fost la origine negustori de anvergură, buni cunoscători ai realităţilor occidentale şi otomane: Petru Rareş (1527 – 1538, 15401546), Ion Vodă cel Cumplit (1572 – 1574), Mihai Viteazul (1593 – 1601). Pe de altă parte, Ţările Române atrag mii de condotlicri şi negustori italieni, dar şi aventurieri francezi, englezi, germani, iezuiţi, care, stimulaţi de perspectiva îmbogăţirii, contribuie, ca Johann Sommer, la naşterea şi dezvoltarea umanismului românesc. În replică, românii i-au dat Europei pe umanistul Nicolaus Olahus (1493 – 1568), pe principele condottier Petru Cercel (1583 – 1585), apreciat la Paris şi Londra ca poet şi spadasin, pe savantul Pătraşcu din Rimdos, fratele prezumtiv al lui Mihai Viteazul, principele bibliofil Petru Şchiopul, refugiat în Germania după 1591, pe Ioan Valahul, asistentul şi colaboratorul lui Conrad Haas, părintele rechetei cu mai multe trepte şi, nu în ultimul rând, pe marele general care a fost Mihai Viteazul.

2. Renaşterea politico-militara

Parte integrantă a Europei, „*El Dorado*” pentru cei neîmpliniţi în ţările lor de origine, câmp de acţiune pentru propaganda catolică şi iezuită, dar şi de investiţii pentru protestanţi, spaţiul românesc este cunoscut în cele mai intime aspiraţii ale locuitorilor săi şi asaltat de occidentali în acest veac al XVI-lea, care poate fi considerat veac al Renaşterii româneşti, la dovadă, tentativa de a ajunge „rege al Daciei" în 1534 prin unificarea celor trei principate române a veneţianului Aloisio (Luvize) Gritti, dejucată de liderul de atunci al tuturor românilor. Petru Rareş, domnul Moldovei, şi tentativa Occidentului, din anii 1561 – 1563. de a-l impune domn în această ţară pe aventurierul Iacob Heraclid Despot, cel ce se autoproelama „*părinte al patriei*”, „*restaurator*" şi unificator al „*celor trei Dacii*” (Moldova, Transilvania, Ţara Muntenească). Ambele experimente europene au avut ca

suport ideea forţă a societăţii româneşti de atunci, realizarea, ca necesitate legică a statului unic al tuturor românilor, drept garanţie a păstrării independenţei în faţa triplei ameninţări habsburgică, polonă şi otomană. Secolul al XVI-lea românesc iese, aşadar, din tiparele medievale, datorită importantelor mutaţii produse, economic şi social, ca urmare a spargerii barierelor dintre continente, a dezvoltării comerţului de tranzit şi orientării producţiei spre piaţă, a dezvoltării relaţiilor marfş-bani, politic şi spiritual prin apariţia unor noi concepţii asupra esenţei şi compartimentării puterii în stat, marile personalităţi române ale vremii constituind, prin ţelurile şi faptele lor, nu numai transpunerea în realitate a modelului de principe machiavellic, ci şi modele inspiratoare ale modelului însuşi. Astfel, realizând un îndreptar politic destinat marilor cnezi ai Moscovei, cărora li-l explica pe „Îl principe", îndreptar numit „Jalba cea mare”, Ivan Peresvetov îl foloseşte ca model de conducător modern şi încarnare a principelui lui Niccolò Machiavelli, pe domnul Moldovei, Petru Rareş, în concepţia sa un mare gânditor militar, strateg şi tactician. Practic, Peresvetov, alimentând visurile de dominaţie universală ale lui Ivan cel Groaznic (1532 – 1584) şi căutând mijloacele traducerii în faptă a doctrinei „celei de-a treia Rome", argumentată în 1520 de călugărul Filotcu, surprinde mutaţiile produse la români, în domeniul militar, noile concepţii în privinţa ducerii războiului.

Sporul demografie, produs de saltul economic şi ridicarea calitativă a nivelului vieţii, care ne permit să estimăm populaţia la cca. 3, 5 milioane de locuitori pe întreg spaţiul românesc nord-dunărcan, ar fi trebuit ca, în teritoriile neocupate de otomani, în condiţiile păstrării principiului doctrinar al datoriei participării tuturor bărbaţilor valizi la „oastea cea mare”, să ducă la ridicarea unor efective armate cuprinse între 45.000 (Transilvania intercarpatică) şi 100.000 de luptători (Moldova). Practic, aceste efective există doar în 1538, când, atacat de Suleyman Kanunî, Petru Rareş renunţă să le arunce în

luptă, iar în 1561 în bătălia de la Verbia (17 – 18 noiembrie) în faţa celor 3.000 de mercenari ai pretendentului Iacob Heraclid Despot, lipsite de suportul profesioniştilor, „gloatele” nu reuşesc să-l salveze pe domnul legitim Alexandru Lăpuşneanu (1552 – 1561, 1564 – 1568).

Tocmai avântul economic, generatorul „revoluţiei44 tehnicii militare europene, caracterizată prin diversificarea armamentului de foc portabil şi a artileriei a dus la slăbirea capacităţii de apărare a Ţărilor Române, punând problema regândirii organismului militar şi a strategiei războiului de apărare. Apariţia artileriei uşoare, de câmp, perfecţionarea celei de asediu, dotarea infanteriei şi cavaleriei cu arme de foc individuale, au compromis eficacitatea „oştii celei mari”, a ţăranului înarmat cu uncite-arme şi slab protejat, ca şi a vechilor cetăţi medievale. Principii sunt nevoiţi să pună accent pe profesionalism, angajând, ca instructori în mânuirea armelor de foc, mercenari străini şi creând categorii autohtone de profesionişti, îndeosebi archebuzieri şi artilerişti, nelegaţi de pământ, ci plătiţi prin jold sau leafa, de unde numele de joldunari sau lefegii. Organizaţi în bresle militare, cu arme şi uniforme specifice, concentraţi în centre de garnizoană, luptătorii profesionişti, provenind din mediul ţărănesc, urban sau din fiii de boieri, au, pe lângă leala, ca puternică motivaţie în luptă, dragostea de ţară. Mijloacele financiare nu permit dotarea şi instruirea întregii populaţii, a „oştii celei mari”, dar pol asigura dublarea electivelor permanente (curtea) de la 10.000 – 12.000 la 20.000 – 25.000 de luptători în fiecare principat. În secolul al XVI-lea, vechiul sistem militar şi cel nou, profesionalizat, coccxistă, ca şi răsplătirea serviciului militar prin acordarea uzufructului unei „moşii”, cu retribuirea în bani. Surprinzând fenomenul, italianul Giorgio Tomassi analiza, alături de categoria privilegiată a curtenilor „oşteni, călări, atât dintr-o provincie (Moldova), cât şi din cealaltă (Muntenia) *4 însumând 20.000 de profesionişti care luptau „după obiceiul ţărilor din acele

părţi pe cheltuiala lor, pentru scutirea şi imunităţile lor” şi noua categoric a oştirii permanente a „slujitorilor ţării”. Recrutaţi pe bază de voluntariat sau prin unilateralizarea obligaţiilor unor obşti ţărăneşti, ci veneau la oaste, ca şi curtenii, cu cai proprii. Primeau însă echipamentul şi, pe timpul campaniilor, leala, urmând ca, în timp de pace, să beneficieze de scutiri fiscale şi loturi personale, acordate în centrele de garnizoană, de mare importanţă strategică, în care erau fixaţi, în interior (Ploieşti, Măneşti. Gherghiţa ele.) sau la hotar (călăraşii de margine de la Orhei, Soroca, Târgu de Floci, Călăraşi, Hodivoaia, Ruşii de Vede ele.).

Concluzia, atribuită de Ivan Peresvetov lui Petru Rareş este că un „stăpânitor adevărat se cuvine să ţie 20.000 de tineri oşteni viteji cu arme de foc, bine învăţaţi să stea la câmp grămadă, la margini, la cetăţi, să le apere de duşmani… înzestrându-i din vistieria sa cu miluire, cu tain pe fiecare an şi să obişnuiască să trăiască la câmp şi să dea război cu duşmanul… Deci acei 20.000 vor fi mai buni decât 100.000 („oastea cea mare” – n.n.) şi părţile lui de margine vor fi bogate şi nu sărăcite de duşmani”.

Beneficiind de moştenirea politică a lui Ştefan cel Mare, dispunând de resurse financiare considerabile, rezultate din comerţ, principii Moldovei, în condiţiile în care Muntenia era încorsetată de frontiere otomane, îşi vor asuma rolul de lideri ai spaţiului românesc, declanşând lupta pentru realizarea unităţii politice depline, bazându-se tocmai pe începutul profesionalizării şi modernizării oştirii. Pe plan intern s-au sprijinit, în efortul de centralizare, pe ţărănime, orăşeni, mici boieri şi noile categorii de întreprinzători. Ostilă tendinţelor de emancipare ale vârfurilor marii boierimi, „minţi oarbe pentru cele ce vor urma”, care doreau – potrivit caracterizării cronicarului Macarie – doar „să-şi însuşească averi ale altora iar pe ale lor să le înmulţească cu mijloace nedrepte", „ţara”, care l-a înconjurat cu dragostea sa şi l-a sprijinit cu braţul său armat pe Ştefan cel Mare, i-a ridicat şi susţinut la domnie pe fiii şi nepoţii săi, ca o garanţie a continuării operei sale.

3. Principii Unirii

Urmaşii marelui Ştefan, de la Bogdan cel Orb (1504 – 1517) la Ştefan Rareş (1551 – 1552) şi chiar cei doi uzurpatori ai fiului său Petru, Ştefan Lăcustă (1538 – 1540) şi Alexandru Cornea (1541), s-au străduit nu numai să păstreze, ci şi să-i „lăţească” moştenirea în spaţiul românesc, profitând de completa prăbuşire a Ungariei la Mohács. Vasali sau aliaţi Ungariei, voievozii români au preferat, în 1526, o neutralitate binevoitoare faţă de sultan, asistând pasivi la dispariţia vecinului catolic ce constituise pentru ci o ameninţare mai gravă decât cea otomană. Nici „la Mohács nu au mers ce şi pre alţii de a merge i-au împiedicat44 (concluziona Nicolae Stoica de Haţeg), considerând că, pentru ţara lor, a sosit clipa să transforme „într-o reală independenţă autonomia de care deja se bucura44 (R.W. Seton-Watson). După dispariţia în bătălie a regelui Ungariei, Ludovic al II-lea (1516 – 1526), şi dezmembrarea statului său, constituind şi ea măr al discordiei între sultan şi Habshurgi, care obţinuseră pentru arhiducele berdinând, în Ungaria Superioară, coroana regelui detunct (17 decembrie 1526), Transilvania românească a considerat că sosise clipa propice declanşării luptei pentru recunoaşterea sa ca principat suveran într-o primă etapă, apoi pentru realizarea unirii cu Moldova lui Petru Rareş, care reuşise să se facă recunoscut domn şi stăpân în părţile sale răsăritene în peste 210 localităţi (domeniile cetăţilor Ciccu, Cetatea de Baltă, Unguraş, în oraşul Bistriţa, pe valea Rodnei şi în numeroase sate secuieşti). „Românii, secuii, saşii – transmiteau spionii imperiali la Viena – toţi atârnă de el şi nimeni nu poate mişca altfel”. La apariţia trupelor sale, în 1529, în Transilvania, îndeosebi „acei valahi din cauza limbii comune cu uşurinţă s-au unit cu ei făcând o uniune. La rândul său, profitând de conflictul habsburgootoman, apreciau observatorii contemporani, „moldoveanul cerc ţara pentru el”. Adevărat suveran, după Paulo Giovio, al Transilvaniei, în perioada 1530 – 1534 (cu întreruperi), când cerea patriciatului săsesc să nu stârnească „mânia noastră” şi să respecte acolo drepturile „oamenilor noştri”,

căci „ce alt domn mai puteţi avea?”, suzeran al domnilor munteni în acelaşi timp, Petru Rareş apare în istoria românească drept un adevărat „restitutor Daciac”, fiind aproape de a reuşi realizarea Unirii neamului, pe calea armelor în prima domnie şi pe calc paşnică în cea de-a doua. Într-adevăr, în 1542, acceptând propunerile făcute în numele său şi al „voievodului transalpin" (muntean) Radu Paisie (1535 – 1545), fruntaşii transilvăneni se declarau hotărâţi „în mod deschis şi prin voinţa unanimă, să facem dietă (parlament) cu aceiaşi şi, în mod deosebit, să încheiem în mod unanim un acord de comerţ cu acest regat”, desfiinţând, totodată, vămile interne. Dacă moartea marelui domn a împiedicat traducerea în faptă a proiectului de unire pe calc parlamentară şi vamală a Ţărilor Române, programul său a fost preluat de cei doi fii.

Ilias Rareş (1546 – 1551) şi Ştefan Rareş (1551 – 1552) care i-au succedat şi care au reprezentat, potrivit rapoartelor generalului Castaldo, cel ce invadase cu trupele Transilvania în 1551 – ca şi cumnatul lor, domnul muntean Mircea Ciobanul (1545 – 1552, 1553 – 1554, 1558 – 1559) un pericol de temut pentru pretenţiile transilvane ale Habsburgilor, liind iniţiatorii răscoalei antiimperiale a transilvănenilor, din 1552. Cumnatul şi urmaşul lor. Alexandru Lăpuşneanu (1552 – 1561, 1564 – 1568), avea să fie cunoscut în epocă drept „ilustru principe al Moldovei şi Ţării Româneşti” în timp ce uzurpatorul său, aventurierul levantin Iacob Heraclid Despot (Iacob de Marchetti), ajuns domn sub numele de Ioan Despot (1561 – 1563), mizând pe voinţa unanimă de unire a românilor, a parvenit la domnie promiţând, printr-o proclamaţie reunificarea „Daciei”. Decăderea militară a Moldovei după războiul antiotoman din 1572 – 1574, când ţara a fost sistematic jefuită de turci şi tătari, avea să tacă însă ca împlinirea acestui deziderat să revină ca sarcină Munteniei, aptă, datorită dezvoltării economice şi măsurilor luate pe plan militar de principi umanişti ca Petru Cercel (1583 – 1585), beneficiind şi de un context internaţional complex, la sfârşitul secolului al XVI-lea, să

facă faţă efortului necesar realizării unităţii politico-statalc româneşti sub sceptrul voievodului care, încununând realizările predecesorilor săi, coordonând energiile întregului popor român, avea să-şi merite numele pe care i l-au acordat urmaşii, „Mihai domnul Unirii” (1593 – 1601).

4. Întemeierea hătmănici (căpitanatului) românilor de la „Margine” („u Craina”)

Acumulările pe multiple planuri, economic, social, politic şi spiritual, în „epoca de aur” a Evului Mediu românesc şi în epoca „Renaşterii româneşti”, nu s-au prexius tară înregistrarea, fireasca, a unor convulsii sociale. Ca urmare a integrării spaţiului românesc în circuitul mondial de valori, a orientării producţiei cerealiere, animaliere şi de minerit sau forestiere, spre piaţa comerţului la mare distanţă, s-au înăsprii relaţiile dintre producători şi beneficiari – domnia (stalul) şi aristocraţia birocratică, de funcţii (boierimea) care tindea să devină nobilime de tip occidental şi proprietară de facto a pământurilor de al căror uzufruct se bucura. Drept urmare, se înregistrează o rezistenţă crescută a ţăranilor care, în perspectiva pierderii drepturilor colective de proprietate (de obşte) în faţa boierilor şi a statutului lor de oameni liberi, se refugiază în no man’s landul dintre Nistru şi Nipru, locuit din vechime de o populaţie românească şi disputat de Uniunea polono-lituaniană, Hanatul Crimcci şi Imperiul Otoman.

Fugarii erau români din Muntenia, Transilvania, sudul Poloniei şi, în special. Moldova, şi se instalau ca oameni liberi dincolo de Nistru, îndeosebi între Bug şi Nipru, întemeind sate noi, după modelul obştilor „volohe” din vechime, pe baza lui *jus valachicwn*. Întrucât teritoriul în cauză, străbătut dintotdeauna de păstorii transhumanţi români şi de negustorii români, controlat sporadic de domnii români care dăruiseră ocine în stânga Nistrului (ex. familiei Jora) se alia situat „la marginea” regatului polon, numele sub care era cunoscut în regiunile polono-nisc era acela de in *Crama*” – *Ja Margine*” cu aceeaşi semnificaţie ca şi numele de „Craina”, „*Margine*” dat teritoriilor

românilor timoccni de către sârbi şi bulgari. Întărind substratul românesc de aici, noii veniţi vor trăi din vânătoare, pescuit, creşterea animalelor, puţină agricultură şi, în special, activităţi militare, specializându-se rapid în executarea de *razii* profitabile în *iilusurile* tătăreşti, sângeacateleotomane sau regiunile sudice polono-lituaniene şi în închirierea, contra cost, a forţei lor armate. Centrul „politic" al obştilor româneşti dintre Nistru şi Nipru se va stabili în regiunea mlăştinoasa de *Japragurile*" (*za* poroje) Niprului, dintre care cel mai important va purta, până în zilele noastre, numele de „*Voloskii*" („*Românesc*"), într-un loc *SEC*, uscat, de unde numele de *jece*" sau, *M'cea de la pragur*r, dat Adunării generale a reprezentanţilor tuturor obştilor româneşti *deja Margine*" *C-и Craina*, *r*).

Organizarea social-militară străveche-românească, întâlnită şi la românii sudici, pe „sute" (sotnii), acorda, pe timpul campaniilor, autoritate deplină *căpitanilor*, numiţi cu un termen german („*hauptman*"), preluat de români ca „*hatman*" şi transformat în pronunţia de „margine", sub influenţă slavă, în „*ataman*".

Soluţia a fost găsită la sfârşitul secolului XV şi în acelaşi veac XVI şi de iobagii români de pe moşiile nobililor unguri din regiunile vestice româneşti (*Porţiuni*) care s-au refugiat, revenind la organizarea social-militară românească ancestrală, în regiunile mlăştinoase ale fisei, în Bereg şi Ugocca, întemeind categoria socio-profesională a „*haiducilor*" (de unde numele de comitat „Haidu").

A fost preluată însă, cu începere din anii 1482 – 1487 şi de mujicii ruşi, fugari din cnezatele ruse, care se vor stabili, organizându-se după modelul românesc, în stânga Niprului, în regiuni necontrolate politic, pe Don şi, ulterior, pe Volga.

Fenomenul a fost înregistrat de cancelariile vremii, regele polon Ştefan Báthory (1575 – 1586) care era şi principe al Transilvaniei (1571 – 1583) plângându-se Habsburgilor că aceşti rebeli faţă de orice autoritate, *jtunt oameni proveni* (*i din diferite* /*topoare*, *ruşi*, *românişi chiar*

supuşi de-ai noştri, identificând ca fugari *nu numai din şi miturile noastre ci şi din cele ale Moldovei, Valahiei şi din fârile Luminăţiei voastre* (Maximilian de 1 labsburg, 1564 – 1576 – *n.n.*)", aluzie la „Pariium" şi Transilvania.

Privind retrospectiv fenomenul, marele vizir Mehmed Sokollu avea să noteze că, la Nipru, de o parte şi de alta, *sărăciţi s-au unit moldoveni, munteni şi moscoviţi şi au Jacul multe pagube... musulmanilor noştri*".

Dată fiind preponderenţa etnică, la 1578, cancelaria polonă îi numea pe aceşti „*mărgineni*" („*ucraineni*" – traducerea corectă ar fi... *Ja mărgineni*", numele fiind absurd) „CEI MAI RĂI DINTRE MOLDOVENI". În istoric însă, alături de numele derivat din *Ja Margine*" cu Craina – „*ucraineni*") a pătruns acela pe care li l-au dat principalii lor adversari, turcii şi tătarii – COSAQ (de unde „CAZAC"), însemnând în limbile lor „BRIGAND" şi, respectiv, „PRIBEAG".

Românii *mărgineni*" sau „*cazacii*" se vor implica activ în politica Ţărilor Române, în special în aceea a Ţării Moldovei, din momentul în care vor reuşi să dea acestui stat românesc un domn – pe Ion Vodă cel Cumplit (1572 – 1574).

Datorită lor, renăştea, prin domnia Moldovei, programul unificării politice a teritoriilor româneşti de la Răsărit de Carpaţi, până departe, spre Nipru, program oprit pe Nistru la sfârşitul secolului XIV de tătari, apoi de polonezi şi otomani. Ca soluţie, în anii cooperării antiotomane a românilor din stânga şi din dreapta Nistrului, s-a născut ideea unificării prin uniune dinastică – alegerea unui singur conducător, a unui mare hatman (ataman) al obştilor căzăceşti (*mărginene*") care să fie, în acelaşi timp şi domn al Moldovei.

Primul mare hatman al ţinuturilor *deja Margine*" („*u Craina*"), ales de românii „*cazaci*" şi impus şi ca domn al Moldovei, a fost fratele matern al defunctului Ion Vodă, Nicoară Potcoavă, în 1577. După retragerea acestuia, la 29 decembrie, în faţa forţelor otomane care-l readuceau pe Petru Şchiopul, în Polonia, unde va fi executat prin

decapitare (Liov, 16 iunie 1578) de către polonezii înspăimântaţi de spectrul unficării politico-statalc româneşti pană la Nipru.

„Cazaci?" l-au impus mare hatman şi domn (februaric-martic 1578) pe fratele său. Alexandru Potcoavă. Au urmat apoi *domnişorii*" Petru, Constantin (fiul lui Nicoară), Constantin (fiul lui Ştefan Lăcustă) în iulie-octombrie 1578, Petru Lungu din Lăpusna (1581), Ivan (Ioan) Nădăbaicu (Neicvaico) (1588), Petru Cazacul (1592) şi, în fine. Ştefan Răzvan, domn al Moldovei şi hatman al „u Crainci" (24 aprilie 1595), aliat al lui Mihai Viteazul, executat prin tragere în (capă, din ordinul cancelarului polon Jan Zamoyski, la Areni (13 decembrie 1595). Întreagă această frămăntată istoric explică de ce, contemporani cu Mihai Viteazul, succesorii lui Ştefan Răzvan, Ion Grigore Lobodă şi Samoilă Chişcă. aveau să susţină efortul generaţiei domnului Unirii, de independenţă şi unificare politică românească până la Nipru.

III. MIHAI VITEAZUL – OMUL SIMBOL AL PRIMEI GENERAŢII A UNIRII

1. Mihai-omul

Născut la jumătatea veacului al XVI-lea (Ia 1557 sau, după unii istorici, 1558), Mihai, principele intrat în conştiinţa românească şi universală drept simbol al Unirii tuturor românilor, ar II fost, potrivit istoriografiei oficiale, de curte, care trebuia să-i justifice alegerea, îmbaza principiului creditar-elcctiv românesc, prin calitatea de „os domnesc", fiul nelegitim al domnului muntean Pătraşcu cel Bun (1554 – 1557), şi, prin urmare, frate al principelui umanist Petru Cercel şi al cărturarului Pătraşcu din Rhodos. Tradiţia populara însă şi unele surse contemporane, româneşti sau străine, au acreditat ideea originii sale modeste, Mihai fiind considerat fiu al propriilor sale fapte, „un om simplu44 care, potrivit ambasadorului spaniol la Praga, Don Guillen de San C elemente, a apărut ca o necesitate a istoriei, „din pulberea pământului" românesc, în slujba căruia şi-a pus forţele,

aspiraţiile, întreaga viaţă, fiind un simbol al celor mai înalte virtuţi ale poporului român.

A I°st» aşadar, o emanaţie a societăţii româneşti şi un *„self-nmde – nuur* al sfârşitului de veac XVI, care a apărut pe scena politică europeană într-un moment crucial pentru destinul poporului său – declanşarea, la 4 iulie 1593 a războiului Ligii „Creştine44 cu Poarta. Bizar este faptul că această versiune – probabil, cea adevărată – a originii sale modeste a fost respinsa, eu sfânta indignare patriotică, tocmai în anii „dictaturii proletariatului", ai cărei reprezentanţi au ratat, deliberat, un strălucit prilej de propagandă. Ar putea 11 vorba despre o influenţă a ideologiei bolşevice, conform căreia ţarismul a fost, în plan intern, duşmanul de clasă înlăturat de revoluţie, fiind în schimb, în plan extern, preluat de expansionismul sovietic sub masca exportului de revoluţie, pentru a reprezenta. În final, o „binecuvântare", detestaţii ţari devenind, pentru istorici, intangibili. Mai curând însă, explicaţia ar putea consta în faptul că vechii domni şi voievozi, ca şi boierimea naţională, de esenţă militară, dispărută în timp şi înlocuită de elemente cosmopolite, reprezentau un pericol infinit mai mic pentru teoreticienii, ieri marxişti, astăzi curopenişti, decât detestata burghezie, „vinovată" de realizarea independenţei şi reîntregirii naţionale şi „lichidată ca clasă" în 1948. Or, Mihai Viteazul făcea parte din galeria iluştrilor principi români ai veacului XVI aparţinând categoriei sociale care a constituit, la noi, coloana vertebrală a detestatei clase – neguslorimca.

Născut în epoca în care pământul dobândise o nouă semnificaţie, o nouă valoare, în contextul dezvoltării producţiei pentru piaţă, al intensificării comerţului de tranzit la mare distanţă, el s-a afirmat în tinereţe, asemeni predecesorilor săi. Petru Rareş şi Ioan Vodă cel Viteaz, ca unul dintre cei mai cutezători şi pricepuţi negustori români. Obişnuit să calculeze riscurile, bun cunoscător de oameni, cumulând toate aspiraţiile şi realizările înaintaşilor în domeniul gândirii politico-diplomatice şi militare, din momentul pătrunderii, prin căsătoria cu

Stanca, în rândul marilor familii boiereşti oltene, Mihai şi-a folosit mijloacele financiare considerabile, rezultate din comerţ, în scopul realizării ţelurilor care deveniseră pentru români o necesitate vitală – emanciparea principatelor (Muntenia, Moldova şi

Transilvania) faţă de Poartă, respingerea tendinţelor de imixtiune polone şi habsburge în problemele româneşti şi realizarea unităţii statale, în spiritul ideii care a impulsionat gândirea politică românească în secolul al XVI-lea, *Jdeea dacica*" a statului român unitar, renăscut în hotarele Dacici antice. Pătrunsă şi în conştiinţa europeană a epocii, această idee se regăseşte în menţionarea Ţărilor Române ca principală stavilă în faţa expansiunii otomane spre centrul Europei sub numele dat de Barton, agentul englez la Istanbul, de „blocul dacic" sau „Darule, adică Transilvania, Valahiu şi Moldova", după Ioannis Bisselius, cu precizarea aceluiaşi cărturar că trupele imperiale se aflau dincolo de Transilvania, în Ungaria Superioară „Ia hotarul apusean al Daciilor.

Semnificative pentru perceperea românilor de către Europa epocii sale sunt aprecierile, aproape identice ale lui Lazaro Soranzo şi Paolo Sartorio că „transilvănenii sunt socotiţi printre cei mai războinici oameni din Europa. Aceştia împreună cu moldovenii şi valahii (muntenii – n.n.) sunt vechii daci, atât de temuţi de romani, care învinseseră armatele lui Domiliun, romanii înşişi fiind forţaţi să plătească tribut sub acelaşi Doniitian, sub Nero şi la începutul domniei lui Traian, pentru ca să nu treacă Dunărea cauzându-le pierderi; turcii o ştiau foarte bine, din cauza înfrângerilor pe care le-au suferit de mai multe ori din partea lui Corvin (Iancu de Hunedoara – n.n.) şi, mai apoi, sub Dracula (Vlad Ţepeş – n.n.). Semnificativă, de asemenea, pentru idealul românesc şi progresul politicomilitar al pretendenţilor români ai epocii, este titulatura adoptată de Pătraşcu din Rhodos care căuta aliaţi la curţile europene pentru redobândirea tronului părintesc. „Pătraşcu voievod, cu mila lui Dumnezeu principe al Valahici Mari, duce de Bucureşti şi Târgovişte,

Conte de Balta şi Nereju, palatin al Moldovei.

Făcându-şi un ţel din refacerea „Dacici44 independente, Mihai a aspirai şi el la tronul Munteniei, parcurgând, în perioada 1588 – 1593, întregul „cursus honorum" al vremii, ocupând funcţiile de bănişor de Mehedinţi (1588), stolnic (1590), mare postelnic şi mare agă (1591 – 1592), locţiitor al banului lane şi apoi ban al Craiovei (1592 – 1593), afirmându-se ca un bun organizator şi administrator, câştigându-şi, în rândul celor mulţi şi chiar al boierilor din sfatul domnesc, o mare popularitate. „Ţara îl voia domn – potrivit contemporanului său Richard Knolles (c. 1550 – 1610), istoric englez specialist în problemele otomane pentru privilegiile naşterii sale, calităţile personale şi înălţimea staturii sale/…/ pentru zelul său faţă de religia creştină, pentru dragostea sa faţă de ţară, pentru amabilitatea sa faţă de egali şi gentileţea faţă de inferiori, pentru dreptatea condiţiei sale, constanţa şi bunătatea sa către aceştia, nu mai puţin plină de milă şi pentru alte virtuţi nobile ale gândirii sale eroice şi ale înclinării naturale pentru înfăptuiri în problemele mari, pentru înţelepciunea sa adâncă şi prevederea sa rapidă, pentru cuvântul său dulce şi plăcut, evitarea oricărei afectări; foarte darnic către toţi oamenii buni, a cărui faimă sporea cât mai mult". Descris asemănător de Balthazar Walter, era, pentru István Szamoskozy, un „om cu o inteligenţă ascuţită", „ale cărui virtuţi – potrivit lui Michael Baudier – vor schimba faţa Valahici, iar poporul va fi fericit sub domnia sa". În primul rând însă, era „bărbatul de arme44 mult aşteptat, omul cu „ambiţie nemărginită şi cu o inimă neînfricată", „curajos, care îşi propusese să scape ţara de jugul turcilor", după cum sunau verdictele lui Ioannis Bisscliu şi Gilbert Saulnier du Verdier.

Formaţia atipică pentru un fiu de domn şi obiectivele asumate şi-au pus amprenta asupra gândirii şi faptelor sale, incontestabilul strateg politic şi diplomat de excepţie Mihai conslemându-i pe marii strategi militari şi tacticieni ai epocii prin îndrăzneala de a eluda, în momentele

decisive ale bătăliilor, canoanele artei militare, asemeni tinerilor generali de excepţie, porniţi şi ei „de jos”, ai Revoluţiei Franceze, pe care i-a precedat şi pentru care ar fi putut fi o excelentă sursă de inspiraţie. Un comandant care, în loc să-şi protejeze viaţa, conducând operaţiile de pe înălţimi dominante, prin curieri şi semnale, în scopul menţinerii situaţiei tactice sub control, se repezea, jucând lotul pe o carte, cu securca-n mână, în linia-ntâi, creând efecte psihologice devastatoare, nu putea decât să contravină „învăţăturilor lui Neagoc Basarab către fiul său Theodosic”, ori Tratatului de artă militară al lui Despot Vodă! O nesocotire, sau, poate, o revoluţionare a principiilor luptei armate care, combinată cu firea sa năvalnică, pe lângă succesele răsunătoare, avea să-l coste la Mirăslău (18 septembrie 16 (H)) – victoria, iar la Guruslău (3/ 13 august 1601), prin angajarea bătăliei înainte ca oastea munteană, capabilă să-l protejeze împotriva aliaţilor duplicitari, să ajungă pe câmpul de luptă – viaţa! Şi, totuşi, dimensiunea politico-diplomatică a personalităţii lui Mihai nu poate fi întreagă fără latura sa militară! Autodidact în acest domeniu, principele tuturor românilor s-a format ca militar în epoca ascensiunii pe scară ierarhică a dregătoriilor Munteniei, geniul său, viteza de reacţie în luarea deciziilor pe baza speculării imediate a avantajelor întrezărite, capacitatea sa organizatorică de excepţie, magnetismul personalităţii sale, vitejia şi puterea exemplului personal propulsându-l în rândul marilor comandanţi militari europeni ai veacului XVI.

2. Mihai – principele

Considerat periculos pentru calităţile sale, ideile sale politice şi sprijinul pe care i-l oferea întreaga populaţie a Ţării Româneşti muntenc, ameninţat să fie arestat din ordinul domnitorului Alexandru cel Rău (1592 – 1593), Mihai a fost obligat în 1593 să se exileze în Transilvania, unde şi-a făcut numeroşi partizani printre români şi secui şi apoi la Istanbul, în capitala otomană, cu banii procuraţi de lane, fost ban al Craiovei şi capuchehaie a domnilor

munteni al Poartă, după unele surse (Richard Knolles, Balthazar Walter) unchiul său pe linie maternă, cu sprijinul agentului englez Edward Barton şi al cercurilor financiare greco-levantinc, în fruntea cărora se alia Andronie Cantacuzino, capuchehaia de atunci a Moldovei şi Munteniei la Istanbul, a reuşit să dejoace toate intrigile, câştigând preţuirea şi sprijinul sultanului Murad al III-lea (1574 – 1595) pentru ocuparea scaunului.

Ajuns domn al Munteniei la 29 august 1593, Mihai a trecut imediat la acţiune, pregătindu-şi ţara în vederea confruntărilor armate care aveau să-i aducă reglementarea raporturilor cu Poarta pe alte baze, apoi împlinirea obiectivului său ascuns – Unirea, fiind de la început preocupat, de obţinerea recunoaşterii internaţionale, de consolidarea poziţiei sale prin crearea unui aparat de stal puternic, în măsură să asigure stabilitatea domniei şi a dinastiei pe care o instaura. În acest scop el a iniţiat, în paralel cu acţiunile diplomatice, un amplu program de modernizare a organismului militar şi pregătire a teritoriului pentru apărare. Astfel a făcut însemnate comenzi de armament în oraşele transilvane şi a repus în funcţiune atelierele de tunuri şi pulberăriile de la Târgovişte, distruse, în retragere, de Petru Cercel. A restructurat organismul militar tradiţional, a mărit parcul de artilerie al oştirii de curte şi a luat măsuri pentru dotarea infanteriei cu arme de foc portabile. Curtea, cu efective de 10.000 – 12. (KK) de luptători, formată din slujitori, curteni şi steagurile boiereşti, a fost întărită cu un important corp de ostaşi în leala, specializaţi în mânuirea armamentului epocii, recrutaţi în primul rând din Moldova, „din

Transilvania”, dar şi „din regiunile învecinate" (Polonia, Imperiul Romano-german, statele italiene sau provinciile balcanice). La conducerea oştirii, Mihai a promovat, alcătuind un strălucit corp de comandă, boieri patrioţi (Radu, Preda, şi Stroe Buzescu, agalalomfirescu, paharnicul Manta, banul Mihalcca, logofătul Theodosic Rudeanu etc.), cât şi căpetenii de lefegii din spaţiul

romanităţii balcanice, cunoscute pentru sentimentele lor antiotomanc (căpitanul Mârzca, Gheorghe Raţ, Baba Novac, Deli Marcu etc.). Şi-a atras, pe lângă domnii Moldovei, Aron Vodă (1591 – 1592, 1592 – 1595) şi Ştefan Răzvan (1595), „mulţime" de transilvăneni, români şi secui, în frunte cu Iojica Ştefan, cancelarul, chiar şi tineri pretendenţi la domnie în principatele extracarpatice, care au renunţat la ambiţiile lor de dragul idealului comun, celebru fiind cazul „nepotului" său Marcu (fiul lui Petru Cercel) sau al lui Radu Florescu, şi el fiu al lui Pătraşcu cel Bun. Prea ades atribuim însă strălucitele sale izbânzi doar geniului său, uitând că victoriile militare şi înfăptuirea Unirii nu ar fi fost posibile fără adeziunea marii majorităţi a locuitorilor spaţiului românesc, aparţinând tuturor categoriilor şi claselor sociale, a unei întregi generaţii care şi-a semnat voinţa cu sânge la Călugăreni, Giurgiu sau Târgovişte, în campaniile pentru degajarea liniei Dunării şi eliberarea Dobrogei, la Şclimbăr, Mirăslău şi Guruslău, precum şi, ulterior, în campaniile urmaşului şi continuatorului său politic, Radu Şerban (1602 – 1611).

Pentru a nu trezi însă reacţia tuturor adversarilor interni şi externi ai independenţei şi unităţii româneşti, Mihai Viteazul a trebuit să acţioneze cu deosebită prudenţă şi diplomaţie amăgitoare, stabilind largi contacte în Transilvania şi Moldova, dar şi în cercurile politice europene, cumpărând adeziuni, stimulând orgolii şi vanităţi, tatonând şansele acceptării, înainte de a-şi impune voinţa. Pentru că.

deşi se afirmă în general contrariul, contextul internaţional era departe de a-i fi favorabil, Ţările Române riscând atunci să dispară în conflictul dintre otomani şi Liga Creştină a Europei catolice, patronată de ambiţiile de dominaţie universală ale papalităţii şi ale Habsburgilor romano-germani.

IV. CONTEXTUL INTERNAŢIONAL. AMENINŢĂRI EXTERNE

În ultimele decenii ale secolului al XVI-lea, peisajul politic european s-a caracterizat prin reluarea confruntării

habsburgo-otomanc, atât sultanii, cât şi Habsburgii urmărind asigurarea supremaţiei în regiunile centrale (teritoriul fostei Ungarii) şi sud-estice ale continentului.

1. Puterile creştine

Opriţi în expansiunea lor spre est de Polonia, spre vest de Franţa, Habsburgii (încă tributari otomanilor pentru teritoriile Ungariei Superioare) şi-au îndreptat eforturile spre sud-est, încercând, prin persuasiune sau forţă, să acapareze teritoriu! Ţărilor Române, pentru a le transforma într-o excelentă bază de operaţii împotriva provinciilor balcanice ale Porţii. Importanţa lor economică, militară şi strategică era relevată curţii pragheze de nenumăratele rapoarte ale agenţilor imperiali în Principate, ilustrativă în acest sens rămânând darea de seamă a raguzanului Giovanni de Marini Poli (Giva), care preciza că Muntenia, Moldova şi Transilvania pot ridica la un loc 100. (KK) de luptători şi, prin atragerea lor în orbita Imperiului, „s-ar tăia aprovizionarea duşmanului, care, în fiecare an, scoate din aceste provincii grânc nemăsurate şi vite şi alte alimente”. Direcţia ofensivei oferea, totodată, Habsburgilor, unele facilităţi lesne de obţinut printr-o abilă propagandă, Curtea pragheză putând spera să-şi atingă ţelurile cu sprijinul papei şi al Spaniei catolice, sub scutul ideii de „cruciadă" împotriva „păgânilor”, pentru eliberarea creştinilor din zonele oprimate ale Europei. Prin tradiţie, la această idee erau întotdeauna gata să subscrie populaţiile balcanice subjugate, românii şi statele italiene permanent ameninţate (Mantova, Toscana, Ferrara etc.), drept care, participarea scontată a acestora la ceea ce va deveni, sub patronajul papei Clement al VIII-lea (1592 – 1605) şi sub tutela împăratului Rudolf al II-lea (1576 – 1612), Liga „Creştină" nu a constituit o problemă. Divergenţele existente însă în tabăra creştină şi îndeosebi metodele aliaţilor – condiţionarea ajutorului militar de acceptarea nu numai a suzeranităţii, dar şi a amestecului în problemele interne, de cesiuni teritoriale, asasinatul, stimularea grupărilor boiereşti sau nobiliare ostile principilor români, întreţinerea unor reţele de spioni,

trimiterea unor consilieri cu misiuni de supraveghere etc. – demonstrau cu prisosinţă, că, în spatele credinţei, indiferent de natura ci, catolică sau protestantă, se ascundeau interese practice, vizându-se acapararea de noi teritorii în Europa sud-estică, pe scama Imperiului Otoman şi a statelor vasale acestuia. Ambiţiile Habsburgilor în regiune trezeau însă ostilitatea Angliei, putere maritimă cu interese puternice în comerţul levantin şi, îndeosebi, opoziţia făţişă a aliatelor Porţii, Franţa şi Polonia, ultima vizând ca însăşi extinderea graniţelor sale până la Dunăre fie prin cucerirea, fie prin unificarea „Daciilor" sub egida sa şi guvernarea lor prin domni marionetă, din familia, fără drept de succesiune a Movileştilor. Ilustrativă pentru atitudinea Poloniei s-a dovedit condiţionarea participării ci la Liga „Creştină" în primăvara anului 1595 de anexarea Moldovei şi Munteniei, într-un moment extrem de critic pentru români care, aliaţi în război cu Poarta, solicitau Seimului alianţa antiotomană. Partida nobiliară ostilă imperialilor, condusă de Cancelarul

Jan Zamoyski, a promovat, din această cauză, o politică duplicitara, de neutralitate formală, încercând să menţină un echilibru între Istanbul şi Praga – poziţie dictată de interesele sale în Principatele Române, înclinând spre Poartă atunci când aceste interese au fost ameninţate prin infiltrarea emisarilor şi trupelor imperiale în Transilvania, constituindu-se apoi în adversar hotărât al statului românesc unificat.

2. Poarta şi statutul Ţărilor Române

Otomanii, după eşecurile suferite în lungul şi costisitorul război cu Persia (1578 – 1590), şi-au reluat, la rândul lor, vechile planuri de extindere a „Casei Islamului" cât mai adânc în inima Europei. Insuccesele militare repetate, în Malta (1565), Astrahan (1569), la Lepanto (1571) sau în războiul persan (1578 – 1590) – constituiau însă simptome care anunţau apropiatul declin al Imperiului Otoman, deşi, la acea dată, statul sultanilor continua încă să apară în ochii contemporanilor drept o putere militară fără egal, de care trebuia să se ţină seama în soluţionarea

oricărei probleme politice a Europei Centrale, Răsăritene şi Sud-Estice, Asiei şi Africii. Ca şi Habsburgii, sultanii continuau să aspire la o anacronică monarhie universală de drept divin, într-o epocă în care, în Europa Occidentală, feudalismul intrase în criză, ca urmare a dezvoltării noilor relaţii de producţie capitaliste; o nouă forţă de care „creştinătatea" încă nu era conştientă, ilustrată de generalizarea relaţiilor marfă-bani, anihila proiectele de cucerire otomane, lovind implacabil economia acestui stat închistat în formele sale tradiţionale de viaţă, încătuşate de prescripţiile Coranului, provocând, ca semne exterioare, devalorizarea asprului de argint (akec) fapt care, pe fondul paralizării iniţiativelor în economie, al sclerozei instituţiilor, a atras corupţia, declinul sistemului militar otoman, anarhia, alimentată de desele răscoale cauzate de neplata soldelor ele. Ridicat şi hrănit pe scama vecinilor, stat ce-şi ignora propria dezvoltare economică, împlinind necesarul de bunuri prin războaie de cucerire şi jefuirea, sistematic organizată a provinciilor din „Casa Islamului", impregnat de tradiţionalism. Imperiul Otoman avea să fie iremediabil condamnat din momentul apariţiei primelor fisuri în organismul său militar. Sesizând declinul societăţii lor, încă de la sfârşitul veacului al XVI-lea, o serie de spirite luminate, cărturari autori de „*Risale*" (opere cu caracter moralizator, politico-didactic) sau oameni politici, ca Mustafa Ali, Mustafa Sclaniki etc. s-au străduit, analizând fenomenul, să găsească „soluţii". Au prelevat însă ambiţiile marilor viziri, ale castei militare care a încercat să anihileze criza internă prin noi războaie de cucerire, prin reluarea ofensivei împotriva Europei Centrale, înăsprirea exploatării teritoriilor cucerite şi sporirea obligaţiilor principatelor „aliate".

În aceste condiţii s-a intensificat acţiunea sultanilor de aducere într-o stare de efectivă dependenţă a Ţărilor Române, al căror statut pe plan internaţional, prin integrarea lor de către înşişi juriştii otomani în „Casa Păcii", era deja consacrat, ca state suverane aliate Porţii, căreia îi plăteau tribut ca răscumpărare a păcii, cu condiţia

ca Poarta să le apere de toţi duşmanii din afară, oricare ar fi fost ci şi, totodată, să nu se amestece, sub nicio formă, în treburile lor interne. Un statut identic, în plan juridic, la acea dată, cu cel al posesiunilor Habsburgilor! Ofensiva otomană împotriva statutului lor, accelerată în ultimele trei decenii ale secolului al XVI-lea, a avut ca prim obiectiv instituţia domniei. Compromisă prin amestecul direct al dregătorilor otomani, aceasta a ajuns adesea să fie cumpărată prin daruri costisitoare făcute sultanilor şi favoriţilor lor, atât de membri ai dinastici, cât şi de pretendenţii fără legături de sânge cu Basarabii sau Muşalinii, de oameni dornici de înavuţire, străini de interesele ţării, de nevoile şi idealurile locuitorilor săi.

3. Soluţia otomană – ieşirea din criză pe seama românilor

Potrivit unor calcule efectuate după izvoarele vremii, rezultă că, numai în deceniul 1581 – 1590, când scoaterea la mezat a tronurilor jărilor Române ajunsese la apogeu, s-au scurs din principate 3.450.000 de galbeni, irosiţi pentru cumpărarea domniilor, sumă dublată de competiţia dintre Mihai Viteazul şi Mihnca Turcitul. La această situaţie se adăugau obligaţiile crescânde faţă de Poartă sub formă de haraci (care a atins 155.000 de galbeni în anul urcării pe tron a lui Mihai Viteazul, în Muntenia, iar în Moldova 65.000 de galbeni), peşcheşuri, prestaţii în natură şi în muncă etc. Numai în Transilvania evoluţia haraciului a fost mai modestă, ajungând în aceeaşi perioadă la 15.000 de galbeni, Poarta temându-se permanent de o eventuală atragere a acestei ţări româneşti în orbita Imperiului Romano-german. La sumele cheltuite pe haraci şi peşcheşuri, s-au adăugat apoi numeroasele daruri scumpe în blănuri, stofe de preţ şi giuvaieruri, tăcute marilor demnitari otomani, sărăcind cu totul vistieria principatelor. Sub Alexandru cel Rău (15921593) predecesorul lui Mihai Viteazul, dările ajunseseră chiar să fie strânse de birari turci ce cutreierau satele jefuind şi înrobind locuitorii „şi săvârşeau acest fel de grozăvii şi cele mai rele nelegiuiri – după cronicarul silezian Balthazar Walter – cu mare

îndrăzneală şi continuau în voie, fără a Π pedepsiţi de cineva”. Domnii, ştiind că domnia le este elemeră, se grăbeau şi ei să-şi asigure venituri cât mai mari, la vechile dări adăugându-se acum altele noi, sub diferite denumiri. La impuneri au început să fie supuse şi categoriile ţărănimii cu obligaţii militare, fapt ce a dus la compromiterea oştirii sub raportul efectivelor, înzestrării, dotării şi al pregătirii de luptă. La toate acestea se adăuga orientarea întregului export cerealier şi de animale, al articolelor considerate „strategice”, în general, spre Constantinopol şi prezenţa în ţară a mii de negustori şi cămătari otomani.

Domnii care nu îndrăzneau să se opună Porţii au fost nevoiţi, pentru a nu da curs chemării la Constantinopol, să ia calea pribegiei, ca Petru Şchiopul (1574 – 1578, 1582 – 1591) sau să treacă la mahomedanism ca să-şi scape viaţa, ca Mihnea Turcitul (1591); cei ce nutreau gânduri de răzvrătire, preconizând refacerea alianţei interromâneşti şi ridicarea armată pentru înlăturarea apăsătoarei suzeranităţi otomane, au sfârşit tragic, ca Petru Cercel, închis la Edikule şi apoi ucis (1590). Cumulate, datoriile contractate de principatele extracarpatice se ridicau, în preajma domniei lui Mihai Viteazul, la 110 milioane de aspri pentru Moldova şi 700 de milioane pentru Muntenia, echivalând, la cursul oficial (113 aspri = 1 ducat) cu 6, 7 milioane ducaţi aur.

Analizând situaţia, Edward Barton, reprezentant oficial al Angliei la Constantinopol remitea la 3 februarie 1594 o notă informativă lordului Burghicy arătând că, datorită abuzurilor otomane, Ţările Române „deja sunt foarte sărace şi în mare parte necultivate, datorită tiranici ce domneşte aici şi a deselor schimbări ale prinţilor, fiecare schimbare costând fiecare ţară cel puţin un milion în aur, iar fiecare an înseamnă o nouă schimbare”. Domnii erau – potrivit surselor otomane – la cheremul cămătarilor stambulioţi, la care se îndatorau pentru cumpărarea sau menţinerea domniei. Astfel: „În Ţara Românească – nota Mustafa Na mia – fiind multe oi şi vite, miere şi sare, ori de

câte ori se schimbau voievozii, negustorii şi bogătaşii din Istanbul dădeau bani şi apoi mergeau şi adunau de la raiale, pentru banii lor, oi, miere şi seu. Şi cerând aceste lucruri pentru câştiguri mari se iscau nenumărate certuri. Negustorii, cerând banii, îi persecutau pe beyi cu injurii şi afurisenii. În Hukreş, capitala sus-numitului Mihai, erau peste 4.000 de creditori. Cei mai mulţi erau ieniceri şi cămătari bogaţi. În fiecare zi, aceştia atacau şi aruncau cu pietre în palatul său şi, luând toate bunurile care încăpeau în mâinile lor, îi băteau pe oamenii care se aflau la poarta lui".

Instabilitatea domniei „ştirbirea demnităţii domnului, ajuns, în practică, să fie considerat un funcţionar otoman, condiţiile grele în care iMihai şi Aron Vodă al Moldovei (1591 – 1592, 1592 – 1595) au fost nevoiţi să acţioneze, realitatea dură cu care s-au confruntat, abuzurile demnitarilor otomani şi-au avut importanţa lor în declanşarea revoltei românilor la sfârşitul anului 1594, cronicari otomani ca Mustafa Na'ima şi Enverî, considerându-le printre cauzele ci imediate: „Acest tratament grozav şi nesocotit – atrăgeau aceştia atenţia – a trezit spiritul răscoalei şi insurecţiei care a ajuns să izbucnească în cele două ţări".

4. Răspunsul românesc – ridicarea armată

Soluţia găsită de societatea românească a sfârşitului de secol XVI pentru ieşirea din impasul economic şi politic, pentru înlăturarea ameninţării care plana, concentric, la toate fruntariile româneşti, din partea Imperiului Otoman, Romano-german şi a Poloniei a constat în ridicarea generală la lupta armată.

În alianţa lor politico-militară şi, într-o a doua etapă, în unirea lor, Ţările Române, sau „Daciile" (Transilvania, Valahiaşi Moldova) cum le numeau marii cărturari umanişti ai epocii (Ioannis Bissclius, Lazaro Soranzo, Paolo Sartorio etc.) vedeau singura garanţie a obţinerii şi salvgardării deplinei independenţe în raport cu Poarta şi posibilităţi sporite de eliberare şi readucere în hotarele viitorului stat unic, românesc, a tuturor teritoriilor aliate sub ocupaţie

străină, polona, imperială şi, îndeosebi, otomană.

Spre deosebire de anul 1526, neutralitatea le-ar fi fost extrem de periculoasă în condiţiile intrării otomanilor în ceea ce cronistica lor a numit „Nenţe seferi” (războiul nemţesc) un lung conflict armat pentru supremaţie în Europa centrală cu Liga „Creştină” patronată de Habsburgi (1593 – 1606).

Planul ridicării „blocului dacic”, a tuturor românilor, concomitent, la lupta antiotomană a fost conceput de Mihai Viteazul în strânsă legătură cu factorii politici de decizie, din ţările româneşti-surori. Moldova şi Transilvania. Astfel, preciza istoricul umanist Thomas Artus, cu patriotul domn de la Iaşi, Aron Vodă, el a intrat de la început Jn tratative… cei doi sfătuindu-se laolaltă” şi faptele au probat „cât de încununate de succes au fost toate proiectele” lor. În privinţa Transilvaniei însă, în condiţiile în care Sigismund Báthory, principe străin al unei ţări româneşti, năzuia, ca de altfel şi succesorul său Andrei Báthory, potrivit rapoartelor agentului papal, iezuitul Alessandro Comulco, „să ocupe Moldova şi Ţara Românească, să-i ucidă pe cei doi principi şi să ia pentru el aceste ţări” urmărind reunificarea „Dacici” în folosul marii nobilimi ungureşti. Mihai a acţionat „pe sub mână prin cancelarul transilvănean Jessica” Stefan (L.A. Gebhardi), român de origine, prin nobilii, cnezii şi căpitanii români ca şi prin conducătorii secuilor.

Consfinţită ulterior prin încheierea tratatelor bilaterale moldo şi muntcano-transilvanc, alianţa militară a Ţărilor Române devenise practic funcţională încă în luna februarie 1594, când nunţiul papal Comulco putea raporta Ligii, la care Sigismund Báthory adera în acele zile, în numele celor trei principate, prin tratatul încheiat cu Rudolt al II-lea că, alături de transilvăneni, Mihai şi Aron Vodă sunt gata de luptă. Zvonuri privind reconstituirea frontului românesc de lupta antiotoman, în ciuda măsurilor de precauţie luate de domnii români şi a dovezilor de credinţă prezentate – în scopul păstrării secretului – de către diplomaţii lor la Poartă, ajunseseră şi la Istanbul

unde muftiul Bostanzade Mehmed Efendi îl avertiza pe marele vizir Sinan paşa că „dacă Transilvania se va răscula, Ţara Românească şi Moldova se vor răzvrăti şi ele” llind „necesar să se facă pregătiri de pe acum”. Ceea ce n-au reuşit să descopere otomanii era faptul că, pe însăşi teritoriul lor (Vârşeţ, aprilie 1594), Mihai reuşise să stabilească legături cu reprezentanţii popoarelor balcanice asuprite, banul Sava şi Vlădica Teodor pe de o parte, Dionisic Rally pe de alta, promiţând încă din iunie 1594 să-i ridice pe sârbi, românii sudici şi pe bulgari la luptă. Contramăsurile adversarilor, invazia tătară în Moldova din vara lui 1594 şi presiunile cancelarului Poloniei asupra mercenarilor cazaci şi poloni aliaţi în solda domnilor români, nu au reuşit să împiedice însă intrarea Ţărilor Române în război, ca aliaţi ai Ligii „Creştine”. La începutul toamnei, pregătirile fiind terminate, agentul Toscanei, Francesco Lenzoni, informat probabil de însuşi Mihai, era în măsură să raporteze marelui duce că intrarea românilor în război era iminentă, că, în eventualitatea desfăşurării luptelor la nord de Dunăre, domnul muntean îşi expediase familia în Transilvania şi că înţelegerea secretă a principilor prevedea ca „Într-o zi dinainte stabilita să fie ucişi toţi turcii din această provincie44.

V. PLANURI DE CAMPANIE. DECLANŞAREA RĂZBOIULUI ANTIOTOMAN

1. Insurecţia. Concepţia strategică şi tactică

Planul de campanie pentru toamna anului 1594 şi iarna 1594/1595, întocmit de comandamentul român, punea accentul pe folosirea elementului surpriza. Ridicarea la lupta a oştilor moldo-muntenc, perfect coordonată, trebuia să aibă loc în aceeaşi zi, prin nimicirea detaşamentelor şi supuşilor otomani aliaţi în ţară – în majoritate ieniceri şi creditori ai domniei, atraşi, în prealabil, în cursă, la Bucureşti şi Iaşi, obiectiv atins în ziua de 13/23 noiembrie 1594. Ca principale etape urmau apoi atacarea bazelor otomane şi eliberarea tuturor cetăţilor româneşti dunărene, de la Severin la Chilia şi apoi Cetatea Albă, asigurarea controlului asupra întregii

linii a fluviului, prin distrugerea fortificaţiilor otomane de pe malul drept şi eliberarea Dobrogei, dezorganizarea întregului sistem de apărare otoman din nordul Peninsulei Balcanice, prin raiduri executate în adâncimea teritoriului inamic, până în munţii Balcani şi tăierea liniilor de comunicaţie ale armatei otomane din Ungaria, prin asigurarea controlului asupra drumului imperial Adrianopol-Sofia-Belgrad. Ca obiective politico-strategice, ofensiva oştilor Munteniei şi Moldovei urmărea: afirmarea deplinei independenţe a Principatelor în raport cu Poarta; refacerea frontierei sudice româneşti, danubiano-pontice şi provocarea ridicării generale la lupta a popoarelor dintre Balcani şi Dunăre (sârbi, bulgari, români ele.), fapt care ar fi atras prăbuşirea frontului otoman din Ungaria, creând premisele nu numai ale eliberării teritoriilor ci dar, prin trecerea la contraofensivă a imperialilor şi realizarea joncţiunii cu forţele române, şi ale eliberării întregii Peninsule şi alungării otomanilor din Europa.

Acţionând în consens cu Mihai şi Aron Vodă, Sigismund Báthory se angaja să-i sprijine cu 10.000 de luptători, în majoritate secui, parte din ei aliaţi deja la Bucureşti (4.000 de luptători şi câteva tunuri sub comanda căpitanilor Mihai Horvath şi Ştefan Bekcs) şi Iaşi (garda căpitanului Mihail Tholnay şi corpul de oaste care executa acoperirea frontierei, comandat de Pancratiu Scnnyci) la începutul lunii noiembrie 1594. El însuşi urma să declanşeze ofensiva pe direcţia Timişoarei în scopul eliberării Banatului, ameninţând astfel direct flancul drept al forţelor otomane din Ungaria. Ca efective, având în vedere caracterul ofensiv al campaniei, pentru atingerea obiectivelor prevăzute, Mihai şi Aron aveau să arunce în luptă oastea de curte, totalizând, potrivit surselor vremii, cca. 10.000 de ostaşi în Moldova şi 10.000 – 12.000 în Ţara Muntenească, sprijiniţi de cei 1 (). (K) de transilvăneni români, unguri şi secui, la dispoziţia lui Sigismund Báthory rămânând cca. 8.000 – 10.000 luptători. În cazul în care evenimentele ar fi luat o întorsătură defavorabilă, acestor efective care, reunite atingeau cca. 35.000 – 40.000 de

luptători, li se alăturau, în vederea organizării apărării ţării, „toată populaţia” potrivit cadiului Brăilei, Mustafa, „ostile cele mari”, care ar fi atins cifrele raportate iniţial de Giovanni de Marini Poli împăratului Rudolf al II-lea, ajungând la

35. O40.000 de luptători Moldova, 45.000 Muntenia şi

30. O35.000 Transilvania. Domnii români mizau apoi pe sprijinul în subsidii şi oameni al romano-germanilor, pe o eventuală intervenţie a Poloniei, pe ajutorul cazacilor, dar, mai ales, pe ridicarea la lupta a bulgarilor, sârbilor, grecilor, românilor balcanici şi a românilor dobrogeni. Într-adevăr, aceştia din urmă le-au furnizat informaţii, alimente şi chiar luptători, dezorganizând vilaietele de graniţă, cum au făcut, potrivit relatărilor otomane, unii „tâlhari din cadiatele Baba/dag/, Macin şi Isaccca”.

2. Campania din iarna 1594/1595

Obiectivele propuse de comandamentul român, demonstrând geniul militar al lui Mihai Viteazul, realismul gândirii sale strategice şi tactice, au fost atinse de ostile unite moldo-muntenc, cu sprijinul corpurilor venite în ajutor, conform clauzelor tratatelor, din Transilvania, treptat, în două etape, după declanşarea războiului româno-otoman, prin masacrarea creditorilor la Bucureşti şi Iaşi, la 13 noiembrie 1594. În lunile noiembrie 1594-ianuarie 1595, exploatând efectul surprinderii, corpurile româneşti de călărime uşoară au executat raiduri asupra kazalelor nord-dunărene şi dobrogene, distrugând aşezările civile din jurul cetăţilor Giurgiu, Turnu, Brăila, Tighina, Ismail, Chilia, Cetatea Albă, Obluciţa şi Hârşova, respingând totodată, în cadrul acestei ofensive generalizate, încercările otomane de contraofensivă executate pe direcţia Giurgiu-Bucureşti şi, în două rânduri, pe direcţia Hârşova şi Oraşul de Floci, unde otomanii încercaseră o întoarcere a Bancului stâng al frontului sudic românesc. Teritoriile răpite de Poartă şi transformate în kazalc au fost eliberate; cetăţile însă, datorită lipsei artileriei de asediu, au rezistat. Cu data de 8 ianuarie s-a

trecut la dezorganizarea sistemului de comunicaţii otoman din dreapta fluviului, fiind concomitent atacate garnizoanele de la Măcin, Şiştov, Nicopolc şi Rahova. La flancul drept al frontului românesc, oastea transilvană, sprijinită de corpurile de voluntari ale românilor bănăţeni şi de răsculaţii sârbi, a respins, în apropierea Timişoarei şi Lugojului, forţele otomano-tătarc care încercau o străpungere prin Banat, în scopul realizării, pe teritoriul Munteniei a joncţiunii cu corpul expediţionar otoman de pedeapsa care avea să încerce forţarea fluviului pe la Rusciuk-Giurgiu.

Având spatele frontului asigurat, Mihai a putut lua măsurile necesare stăvilirii contraofensivei otomane. Ridicând şi ţărănimea din zonă la amic, şi-a concentrat oastea la Hulubeşti (sat Strâmba, jud. Giurgiu), hotărând să aplice manevra pe direcţii (linii) interioare, lovind pe rând noile forţe tătare aruncate în luptă, care înaintau de-a lungul Dunării şi gruparea principală otomană. Gruparea tătară a fost lovită prin surprindere de corpuri ale călărim» de ţară sub comanda fraţilor Buzeşti şi a lui Radu Calomfirescu, la Puţinciu, la 14 ianuarie 1595 şi, decisiv, a doua zi, la Stăneşti, supravieţuitorii fiind nevoiţi să fugă în derută spre Giurgiu, unde forţele otomane ale lui Mustafa paşa reuşiseră să forţeze fluviul. Permanent hărţuiţi decălărimea paharnicului Manta, otomanii, însumând cca. 15.000 de luptători, s-au apropiat de Hulubeşti, instalându-şi tabăra la cca. 10 km. sud, în satul Şerpăteşti. Aici au fost însă decisiv înfrânţi, printr-un atac de noapte (15 – 16 ianuarie) de grosul forţelor munlenc, comandate de paharnicul, (apoi banul) Manta. Scăpând cu greu din încercuire, oastea otomano-tătară s-a retras în derută din Giurgiu, încercând să se regrupeze la Rusciuk. Trecând la ofensivă cu 10.000 de luptători şi câteva tunuri uşoare, domnul român a forţat fluviul pe la Marotin, căzând, prin surprindere, la 25 ianuarie 1595, asupra taberei otomane. În bătălia de la Rusciuk, Mustafa paşa a suferit o zdrobitoare înfrângere, pierizându-şi cea mai mare parte a oştii, în frunte cu Hasan, bey-ul de Aydin, numeroase arme,

cai şi întreaga artilerie. Cu puţini supravieţuitori, ducându-l grav rănit pe însuşi hanul tătar Ghazi Ghirai, el s-a retras spre Silisira, fiind însă din nou înfrânt şi ucis, potrivit mărturiilor vremii, la „trecătoarea Silistrei" de forţele de urmărire ale banului Mihaleea.

Între timp, la semnalul lui Mihai, haiducii sud-dunăreni s-au răsculat ocupând prin surprindere Sofia dar, neputând să se menţină singuri, s-au repliat spre Dunăre, făcând joncţiunea cu forţele banului Mihaleea, pe care le vor sprijini în campania pentru eliberarea cetăţi lor dobrogene şi a Brăilei.

3. Campania pentru Dunăre

După victoria de la Silisira (Dristor), oastea română a trecut la eliberarea cetăţilor dunărene, detaşamentele rămase alături de Mihai readucând la trupul ţării Giurgiu, apoi Turnu, în timp ce oastea lui Лгоп Vodă elibera Ismailul, măcelărind garnizoana otomană. Continuându-şi înaintarea spre nord, gruparea banului Mihaleea a lovit garnizoana otomană de la llârşova, apoi, joncţionând cu forţele transilvănene ale lui Albert Kiraly, după un asediu de 16 zile, a eliberat, la începutul lunii martie. Brăila. Concomitent, oastea lui Aron Vodă a obţinut succese răsunătoare la Chilia, Cetatea Albă şi Tâghina (Bender), reuşind să realizeze joncţiunea cu forţele lui Mihai în nordul Dobrogei eliberate, pe braţul Sfântul Gheorghe. Potrivit rapoartelor agenţilor Ligii „Creştine”, la sfârşitul acestei campanii, în luna aprilie, Mihai „a dobândit tot ce stăpâneau turcii dincolo de Dunăre, până la Marea Neagră” ţinând „acum aproape întregul curs al Dunării până la mare” fapt ce-i permitea să ordone executatea unor incursiuni în adâncimea teritoriului inamic, în scopul dezorganizării sistemului defensiv otoman nord-balcanic şi al blocării „punţilor şi drumurilor pe care erau trimise merindele la Belgrad”, pentru teatrul de operaţii din Ungaria. Exceptând garnizoana slăbită a Silistrei, pe întreaga linie a Dunării, singura forţă otomană capabilă de ripostă rămăsese garnizoana Vidinului. Încercarea ci de răsturnare a situaţiei prin lovirea forţelor de acoperire

lăsate de Mihai în Oltenia, pe timpul executării operaţiilor din răsăritul Munteniei şi Dobrogea, a suferit un eşec răsunător, corpul expediţionar vidincan fiind zdrobit la Craiova de voluntarii sud-dunăreni şi detaşamentele oştirii de ţară rămase sub comanda lui Deli Marcu. Cu această victorie, controlul românesc se reinstala integral, ca pe vremea lui Mircea cel Bătrân, pe ambele maluri ale fluviului. Pentru a-l păstra, potrivit relaţiilor haitului ve neţ ian Marco Venier, Mihai a făcut eforturi însemnate în vederea constituirii unei flote fluviale puternice, deschizând şantiere navale în toate porturile eliberate. S-au construit astfel, rapid, mici ambarcaţiuni foarte mobile şi şeici, capabile să susţină înfruntări navale. Ele au fost folosite cu succes în operaţiunile executate împotriva garnizoanei Vidinului, fapt ce rezultă din raportul adresat Londrei de agentul englez la Istanbul, Barton, la 22 martie 1595, „De curând – transmitea acesta – a sosit ştirea că prinţul Valahiei/…/ după incursiunile amintite în ultima mea scrisoare, a asediat Vidinul, o cetate de pe Dunăre /…", ocupând astfel Dunărea pe ambele maluri şi având el diferite bărci şi corăbii a înaintat pe Dunăre până la gura de vărsare în Marea Neagră, astfel încât să oprească orice transport *L.J.* Şi de asemenea pentru a bloca orice comerţ dinspre acele locuri încoace; aşa se face că acum mâncăm aici, la Constantinopol, pâinea la preţul de 1 penny pentru şase drahme, iar pe o livră de carne de oaie dăm o liră". Abia acum, potrivit istoricului englez contemporan evenimentelor, Richard Knolles, „turcii constatară prin experienţă cât de dăunătoare era pentru ci revolta celor trei ţări, Transilvania, Moldova şi Valahia, care aduceau zece milioane de ducaţi anual în tezaurul marelui sultan; pe lângă faptul că aceste popoare deveneau acum duşmanele lor, dintre toate celelalte erau în stare să intercepteze în orice manieră aprovizionările ce trebuiau aduse pe uscat şi de la Constantinopol, fie provizii alimentare, fie altfel de mărfuri". Sistemul logistic otoman a fost astfel dezorganizat prin pierderea principalei baze de aprovizionare cu alimente şi materiale de război; o forţa

armată cu efective, în acel moment, de aproape 50.000 de oameni, putând spori, în condiţiile mobilizării generale, la peste 100.000 de luptători, ameninţa direct flancul drept şi spatele frontului otoman din Ungaria, aflat, practic, în pragul prăbuşirii. Totodată, liniile de comunicaţie ale armatei otomane erau grav afectate prin pierderea principalei artere naturale europene, Dunărea, care, redevenită românească, fusese blocată – nota acelaşi Barton – „din toate părţile LJspre a nu îngădui trimiterea de provizii, de alimente sau muniţii în tabăra turcească din Ungaria". Este explicabil, astfel, de ce strategia Porţii a suferit modificări de fond, rezolvarea problemei româneşti devenind prioritară. La 22 aprilie 1595, un *aviso* veneţian informa Europa că sultanul „hotărâse să pedepsească pe răsculaţi, adică pe transilvănean, moldovean şi muntean, care, închizând trecătorile şi stricând drumurile, nu mai lăsau să treacă provizii de niciun fel la zisul oraş al Constantinopolului, care suferea foarte mult de lipsa cărnii şi a pâinii".

VI. RIPOSTA OTOMANA. PERICOLUL DISPARIŢIEI STATALE

t

1. Schimbări la Stambul. Noua strategic otomana

Deschiderea frontului „dacic" a provocat panică la Istanbul. Socotit răspunzător, Sinan paşa a fost înlocuit cu rivalul său Ferhad paşa, care a decis retragerea forţelor de pe teatrul de operaţii din Ungaria, devenit secundar, chiar în condiţiile în care imperialii trecuseră la contraofensivă, asediind Granul (Esztergom) şi concentrarea întregului efort militar la Dunăre. Obiectivul principal, vital pentru mersul în continuare al „războiului nemţesc" îl constituia, pentru otomani, în noua situaţie politico-strategică, cucerirea Ţărilor Române. Transformarea lor în simple provincii otomane (*viloyeic*) ar fi adus Porţii avantajul unui bastion strategic la flancul stâng al frontului imperial din Ungaria, dându-i posibilitatea întoarcerii acestuia şi lovirii decisive a forţelor habsburgice aliate în ofensivă.

Planul de campanie otoman prevedea forţarea

Dunării pe la Rusciuk-Giurgiu, înaintarea pe direcţia Giurgiu-şcrpăteşti-Hulubeşti-Singureni-Bucureşti şi ocuparea capitalei Munteniei. Căderea acesteia ar fi permis dezvoltarea ofensivei în două direcţii: spre Moldova, principalul obiectiv fiind Iaşii şi spre Transilvania urmând ca, după ocuparea întregului spaţiu românesc nord-dunărcan, ostile otomane să se concentreze la hotarul nord-vestic al principatului românesc intracarpatic. Din mers urma să se treacă la introducerea administraţiei otomane, misiune asumată de Giafer paşa, fost bey de Cafl a şi de Şirvan, numit beylerbey la Iaşi şi de Satirei Mehmed paşa de Anatolia, la Bucureşti. Ameninţarea era cu atât mai grava, cu cât Polonia se pregătea să invadeze Moldova, iar Sigismund Bâlhory, ros de ambiţii, uneltea să ajungă rege al „Dacici", fapt dovedit de arestarea lui Aron Vodă, la 24 aprilie 1595. Nemulţumirea sa provenea din recunoaşterea, prin tratatul din 28 ianuarie 1595 al Ligii „Creştine" cu cele trei Ţări Române, statutului de aliat de facto al papei şi împăratului şi lui Mihai şi lui Aron. Pentru a-şi demonstra calitatea de „suzeran" el a intervenit în Moldova, fapt ce va provoca riposta Poloniei, ostilă atât extinderii influenţei Habsburgilor cât şi „planului dacic" al lui Sigismund Bâlhory.

2. Diplomaţie şi rezistenţă în aceste condiţii, făcând dovada unei deosebite lucidităţi politice, Mihai Viteazul, în înţelegere cu noul principe moldovean şi hatman al românilor cazaci de „la Margine" cu Craina) Ştefan Răzvan, în scopul păstrării unităţii de luptă româneşti, a acceptat reaşezarea alianţei politico-militare a Ţărilor Române, prin tratatele din 20 mai şi 3 iunie 1595, pe baza pretenţiilor de primat ale principelui Transilvaniei. El a căutat, totodată, să strângă legăturile cu alianţa europeană, solicitând Ligii o cooperare militară efectivă prin amplificarea ofensivei pe frontul de operaţii secundar din Ungaria şi trimiterea de ajutor în specialişti şi materiale de război. Totodată, replierea, la nord de fluviu, în primăvara anului 1595, a impus comandamentului român soluţionarea problemelor legate de organizarea

apărării strategice. În condiţii speciale, rămas singur în faţa ofensivei otomane, Mihai şi-a dispus oastea într-un dispozitiv de acoperire strategică a liniei Dunării şi a întregii frontiere sudice şi estice muntene, urmărind, prin dese contraatacuri, executate prin forţarea fluviului, să întârzie declanşarea campaniei marelui vizir.

Planul de campanie întocmit de comandamentul român viza, aşadar, la începutul verii anului 1595, întârzierea şi uzarea forţelor adversarului la hotar, prin acţiuni intense desfăşurate pe aliniamentul Dunării, apoi, aplicând procedeele străvechii tactici româneşti a „pământului pârjolit", atragerea sa pe o direcţie impusă de înaintare spre Capitală şi angajarea unei bătălii de întâmpinare (etapă) în condiţii de teren favorabile românilor. Scopul bătăliei de etapă preconizată a avea loc la Călugăreni, era obţinerea răgazului necesar concentrării oştilor moldo-transilvane, a căror joncţiune cu trupele sale i-ar fi permis domnului muntean declanşarea contraofensivei, lovirea decisivă şi alungarea agresorului peste fluviu. Acţionând în acest sens, sub comanda personală a lui Mihai Viteazul, oastea munteană a intrat în dispozitiv de luptă încă de la începutul lunii aprilie, executând acoperirea strategică a liniei fluviului.

Declanşarea evenimentelor avea să probeze justeţea deciziei comandamentului român. Deşi campania otomană a început la 27 aprilie 1595, timp de trei luni, datorită rezistenţei îndârjite a românilor, Ferhad paşa nu a reuşit să forţeze Dunărea, fapt ce i-a atras dizgraţia şi execuţia. La sfârşitul acestei perioade, făcând un bilanţ al luptelor şi asumându-şi intenţia de a trece la cea de-a doua etapă a planului său de campanie vizând atragerea inamicului la Călugăreni şi angajarea bătălici-cheie în ansamblul războiului, Mihai scria aliaţilor săi din Ligă „Păgânii s-au adunat din toate părţile, ei pe malul lor şi noi pe al nostru, nu facem altceva decât să ne lovim zi şi noapte. În cel mult două săptămâni se poate ajunge la bătălie".

Singur împotriva Europei

3. Agresiunea otomana. Raportul de forţe

Abia la 4/14 august, armata otomană de invazie, la comanda căreia revenise Sinan paşa, a reuşit să forţeze fluviul în sectorul Rusciuk-Giurgiu. Cu mare greutate, hărţuită de călări mea munteană, avangarda lui Hasan paşa de Rumelia, detaşurată pe malul românesc, a putut proteja trecerea pe podul de vase apărat de bey-ii de Salonik şi de Nicopol, a grosului oştii marelui vizir.

Raportul de forţe era net defavorabil românilor, izvoarele vremii apreciind efectivele armatei de invazie de la 70.000 până la 100.000 de luptători, unele chiar la peste 150.000. Mihai însuşi declara „ca lucru sigur că sunt 160.000, căci aşa a spus un prizonier care se potriveşte îi spuse cu dezertorii". În comparaţie, oastea română avea, cu tot cu detaşamentul transilvan comandat de căpitanul mercenar Albert Kiraly, în jur de 16.000 de luptători; 10.000 – 12.000 de călăreţi, 4.000 – 6 O (H) de infanterişti, dotaţi cu arme de foc şi un parc de artilerie de 12 tunuri mari de câmp.

VII. CĂLUGĂRENI – PIATRA DE HOTAR A ISTORIEI NAŢIONALE

1. Iniţiativa

Sperând să păstreze iniţiativa, Sinan paşa intenţiona să înainteze, conform planului, pe itinerarul stabilit, spre Bucureşti, unde să angajeze, la „20 ale lunii în curs", după aprecierea lui Mihai, bătălia decisivă care să-i aducă gloria transformării Ţărilor Române, după două sute de ani de luptă înverşunată, în paşalâcuri. Intenţiile i-au fost dejucate însă de domnul român. Satele au fost arse, întreaga populaţie pe direcţia de înaintare a invadatorului strămutată spre munţi; detaşamentele înaintate ale călărimii au hărţuit permanent coloanele inamicului care, lipsite de surse de aprovizionare şi informaţii, au trebuit să întârzie la Giurgiu până la 13/23 august. Răgazul a fost folosit de domn, aliat în tabără la Copăccni, la nord de Călugăreni, pentru amenajarea genistică a terenului şi definitivarea planului de luptă.

Păstrând permanent iniţiativa, supraveghind itinerariul de marş al otomanilor, el „a provocat la

jumătatea distanţei dintre capul de pod de la Dunăre şi Bucureşti întâlnirea de la Călugăreni”.

2. Terenul şi dispozitivul de luptă

Pentru a nu permite desfăşurarea inamicului, Mihai a ales ca loc al bătăliei zona mlăştinoasă, plină de obstacole naturale, de la confluenţa Neajlovului cu Câlniştea, pe direcţia secundară de înaintare spre Bucureşti, Hulubeşti-Călugăreni-Copăccni, Lipsită de informaţii, avangarda otomană a fost deviată, înainte de Hulubeşti, de către detaşamentele de hărţuire române spre terenul păduros şi „mlăştinos” de la capătul Călugărenilor, intrând, relatau Barton şi cronicarul otoman Mustafa Na’ima în această „trecătoareâmpădurită dincolo de care credeau că se întinde valea Bucureştilor”; era „o strâmtoare, având pe de o parte o rovină, iar pe de alta un râu adânc şi pe ambele părţi” putea adăposti „archebuzieri /. *J* ascunşi în tufişuri”, care să lovească cu foc flancurile coloanei de marş inamice.

Încă din zori trupele române au intrat în dispozitiv de luptă; apărând podul din faţa Călugărenilor cu 10. O (H) de luptători şi 10 tunuri, Mihai a dispus „la aripi pedestrimea, la mijloc călărimca şi bombardele înainte”; spre nord-vest de localitate, dominând comunicaţia Călugăreni-Copăccni, mascată de o pădurice de stejari, a plasat, pe un aliniament din adâncime, rezerva comandată de Albert Kiraly, însumând 6 (HX) de luptători cu 2 tunuri.

Potrivit surselor amintite, la care se adaugă mărturia spaniolului Diego Galân, prizonier în tabăra otomană, detaşamentele otomane din avangardă, „într-o miercuri au ajuns în apropiere de podul de la Călugăreai”, „cu două-trei ore înainte de amiază”, deci aproximativ „la ora 10 dimineaţa”. În dreapta aveau „pădurea de stejari” şi înălţimea (rovina) de 100 m pe care şi-au plasat tunurile, în stânga drumul îngust presărat cu podeţe spre Uzunu, în faţă Neajlovul cu lunca mlăştinoasă peste care trecea podul apărat de oastea română. Sesizând cursa, Sinan paşa a ordonat retragerea când, pentru a-l obliga să angajeze lupta, Mihai care „a văzut că se opriseră şi că-i

ghiciseră intenţiile *L.J.* temându-se că nu şi-ar realiza planul”, a atacat frontal, „cu vreo cinci sute de oameni, avangarda”. Concomitent, archebuzierii au deschis focul asupra flancurilor coloanei otomane.

3. Fazele bătăliei

Prima fază a bătăliei începea, aşadar, la iniţiativa lui Mihai Viteazul care a atras în ambuscadă avangarda otomană. Sub acoperirea tunurilor de pe „rovină” şi a puşcaşilor dispuşi pe malul Neajlovului, „Satirei Mehmed paşa, Haidar paşa, Huscin paşa şi Ayas paşa zade Mustafa paşa”, nota cronicarul turc Sarih-ul Menarzâde Ahmed, au atacat frontal pe direcţia podului, dar au fost respinşi cu grele pierderi, provocate îndeosebi de artileria română care a măcinat flancurile coloanei de atac.

A

În cea de-a doua fază, desfăşurată pe parcursul după-amiezii, pe direcţia podului a atacat corpul ienicerilor, lărgindu-şi frontul sub ploaia de proiectile a artileriei şi archebuzierilor români, cu buşteni şi scânduri aşezate peste mlaştină. Paralel, Satârci paşa şi Hasan paşa au primit misiunea executării, cu forţele rămase disponibile ale avangărzii a unei manevre de învăluire prin pădure, primul pe la flancul drept, cel de-al doilea pe la flancul stâng, pentru a cădea în spatele dispozitivului românesc la Călugăreni şi a izola grosul forţelor, care apărau podul, de rezerva lui Kiraly.

În momentul în care, prin atacuri succesive, otomanii au reuşit să depăşească limita dinainte a apărării, iar gruparea lui Satârci paşa a apărut în flancul său stâng, Mihai, părăsind tunurile, a ordonat retragerea în dispozitiv de luptă sub forma unui unghi cu flancurile refuzate, spre aliniamentul rezervei. Luptând pas cu pas, trupele române s-au retras în ordine şi s-au regrupat la nord-vest de Călugăreni; în noul dispozitiv, laturile unghiului format de grosul forţelor deveneau flancuri, iar rezerva, centrul. În acest moment, profitând de lăsarea scrii şi de defecţiunea ivita prin neapariţia la timp, pe câmpul de luptă a lui Hasan paşa care se rătăcise, îndepărtându-se spre

Singureni, Mihai a hotărât să execute un viguros contraatac cu toate forţele. Gruparea lui Satârci paşa a fost respinsă spre ieniceri, care, loviţi puternic în flancul stâng, au început să şovăie, apoi să se retragă.

Contraatacul, marcând cea de-a treia fază a bătăliei, s-a prelungit până la pod, tunurile recuperate şi archebuzierii provocând mari pierderi otomanilor îngrămădiţi în spaţiul îngust de aici. Încercând să răstoarne situaţia, Sinan paşa a intervenit personal în luptă cu unităţile sale de elită, dar retragerea nu a putut fi stăvilită. Ea s-a transformat în debandadă în momentul în care căpitanul Cocea, cu un detaşament de 400 de călăreţi, ocolind pe la flancul drept al inamicului, a lovit tabăra otomană din apropiere ţie 1 lulubeşti, provocând panică. În spaima generală care cuprinsese forţele de invazie, valul fugarilor a antrenat şi garda lui Sinan paşa, îmbrâncindu-l pe marele vizir, cu cal cu tot, de pe pod. Rănit, Sinan a fost salvat in extremis din mlaştină de către deliul Hasan, numit ulterior „Batakci” („Mlăştinarul”). Potrivit bailului veneţian Marco Venier, doar apariţia tardivă a lui Hasan paşa la flancul drept al dispozitivului de luptă românesc i-a „salvat pe turci, de la o ruină completă”. Obligai să facă faţă noului adversar, Mihai, întrerupând urmărirea fugarilor, a pornit cu atâta impetuozitate asupra beylerbey-ului Rumeliei încât acesta, cuprins de panică, a fugit, în fruntea călăreţilor săi, de pe câmpul de luptă.

4. Bilanţul

Bătălia s-a încheiat astfel la căderea nopţii printr-o strălucită biruinţă creştină, Călugărenii devenind, potrivit aprecierii lui Nicolae Bălccscu, un „Termopile al românilor” care înscriau în cartea istorici „bilanţul cel mai strălucit al cununci gloriei române”. În buletinul victoriei, Irimis lui Rudolf ai 11-lea, Mihai Viteazul nota: „patru paşa le şi şapte sângeaci au căzut”; celor circa 7 (K) () de otomani rămaşi pe câmpul de luptă li se adăugau capturarea tunurilor de câmp şi, supremă umilinţă – a unui „steag verde al profetului Mahomed la care ţineau foarte mult”.

Desfăşurată în trei faze, datorită complexităţii situaţiei create de inamic, bătălia a constituit aşadar, o mare biruinţă românească în câmpul tactic, implicând eşuarea planului general de campanie otoman. Ba a probat atât capacitatea comandamentului de a contracara variantele urmărite de otomani, cât şi manevrabilitatea trupelor române şi perfecta coordonare dintre arme.

Atingându-şi obiectivul, oastea română s-a retras, în cursul nopţii, pe urmele poporului băjenit, spre nord, unde, sub cetatea de piatră a munţilor, urma să se facă joncţiunea cu forţele moldo-transilvanc. Aici, la Stocneşti, nu departe de Bran, Mihai Viteazul şi-a ridicat tabăra în care românii din toate provinciile: munteni, moldoveni, transilvani şi bănăţeni, refugiaţi sud-dunăreni şi dobrogeni, au prefaţat prin 1 raţia lor de arme, marea izbândă naţională care nu va întârzia să vină – Unirea de la 15991600.

În plan geo-strategic, ecoul Călugărenilor a constituit semnalul ridicării balcanicilor la luptă. Astfel, pornind din nordul Albaniei, aromânii au încercat, fără succes însă, să elibereze Muntenegrul (Zeta) şi să ocupe portul Dulcingo şi cetatea Scutari. În acelaşi timp, la Târnova, românii şi bulgarii, pregătind răscoala generală armată, îi transmiteau lui Mihai că au suficiente forţe să ocupe teritoriile munţilor Stara Planina. Mihai nu a putut însă declanşa, în aceste circumstanţe favorizante, contraofensiva strategică, deoarece, pe lângă încetineala lui Sigismund Báthory, un eveniment în măsură să producă răsturnarea întregului echilibru geopolitic se produsese la frontiera nordică.

VIII. SFÂRŞITUL RĂZBOIULUI ANTIOTOMAN

1. Defecţiunea Moldovei şi ocupaţia otomană

La data organizării taberei de la Stocneşti, o primă defecţiune avusese deja loc, periclitând unitatea de luptă a celor trei Ţări Române. Ştefan Răzvan aliat „la tabără lângă Jijia” pentru supravegherea acţiunilor liotei otomane pe Dunărea maritimă, a fost înlocuit în scaunul de la Iaşi de pretendentul Icremia Movilă, prin intervenţia armată a

Poloniei, care şi-a motivat faţă de Ligă actul ostil prin teama de a nu fi transformată ţara vecină în paşalâc. Aducând otomanilor un real câştig, permiţându-le reocuparea temporară a Brăilei şi a nordului Dobrogei, acţiunea era un prim pas însă către înicudarea faţă de Polonia a Ţării Moldovei, pe care noul domn o declara „membru credincios şi inseparabil al Coroanei polone”, fapt sesizat şi de Sigismund Báthory, care, văzându-şi compromise propriile proiecte de a ajunge rege al „Dacici”, s-a plâns tuturor curţilor europene dar şi de sultan care nu putea percepe decât ca pe o ameninţare influenţa „aliatului" polon în Moldova. În acelaşi timp însă, incapacitatea de care a dat dovadă Sigismund Báthory, întârzierea sa pe teatrul de operaţii i-au răpit aliatului său, Mihai Viteazul, posibilitatea trecerii imediate, în Fruntea oştirilor române reunite, la contraofensivă pană la alungarea completă a inamicului la sud de fluviu, permiţându-i lui Sinan paşa, (Jupă înfrângerea suferită la Călugăreni, să-şi reia înaintarea spre nord. Bucureştii (15/25 august 1595), apoi Târgovişstea au fost (pupate şi refortificate, dregători otomani fiind trimişi spre celelalte oraşe şi satele Ţării. Abia la 6/16 septembrie Sigismund Báthory, cu oastea transilvană şi mercenarii trimişi de Rudolf al II-lea, a ajuns la Codlea, pornind, după o altă întârziere de 16 zile, spre tabăra de la Stocneşti, unde lui Mihai i se alăturase Ştefan Răzvan cu resturile oştirii sale (cca. 4.000 – 6.000 de călăreţi).

2. Contraofensiva românească

Debutând strălucit prin eliberarea Târgovişstei (8/18 octombrie 1595), contraofensiva forţelor româneşti, însumând cca. 46.000 de luptători, s-a desfăşurat într-un ritm alert, astfel încât, Sinan paşa abia a reuşit să incendieze cetatea Bucureştilor, fiind nevoit, în panica retragerii să lase, la 12/22 octombrie, „în mâna lui Mihai, care îl urmărise, artileria, tezaurul, steagurile, ba chiar şi aproape toţi oştenii garnizoanei de aici”. Ajuns, cu toate aceste sacrificii, de avangarda română, comandată de însuşi Mihai Viteazul, la Giurgiu, el avea să sufere din nou,

la 18/28 octombrie, potrivit cronicilor otomane „atâtea nenorociri şi pagube încât o astfel de înfrângere nu se mai întâmplase în niciun secol”. Prelungită pe malul drept al Dunării, contraofensiva românească a dus, în lunile noiembrie 1595 mai 1596, din nou, la eliberarea Brăilei, Banalului şi, prin puternicele lovituri date de corpurile de călărime ale căpitanului Velicico, agăi Farcaş sau ale lui Baba Novac grupărilor otomane de la Vidin, Cladova, Sofia, Plevna, în timp ce ardelenii asediau Timişoara, la desfiinţarea completă a forţelor otomane destinate frontului dunărcano-pontic. Din acest moment Poarta nu va mai reuşi să ridice efective importante împotriva Ţărilor Române, slabele-i încercări de răsturnare a situaţiei mizând, în august 1596, pe folosirea elementului surpriză, pe reuşita unui complot boieresc în favoarea pretendentului Radu Mihnea (fiul lui Mihnea Turcitul) la Bucureşti, pe fondul unui atac executat de două mici grupări de cca. 6 (X) () şi 3.000 de călăreţi pe la Silistra şi, respectiv, Nicopole-Tumu şi, în octombrie acelaşi an, pe invazia tătară. Ambele acţiuni au eşuat însă; boierii trădători au fost executaţi la 5/15 august, grupările otomane nimicite, potrivii cronicarului silezian Balthasar Walther „cum trebuie, de către locuitorii ţării chemaţi de păzitorii ţinuturilor de margine”, deci prin mobilizare parţială, în zonele ameninţate, a „oştii celei mari”, iar tătarii, loviţi la Gherghiţa de oastea de curte, au fost siliţi să treacă în grabă Dunărea pe la Turnu. În urmărirea lor, forţele lui Mihai, cooperând cu răsculaţii bulgari şi românii sud-dunăreni au eliberat Nicopolul (21 octombrie/1 noiembrie 1596) impunându-şi controlul, potrivit istoricului Richard Knolles, pe o adâncime de „100 de milc” în interiorul imperiului. La aceasta au contribuit şi răscoalele declanşate cu sprijinul logistic al domnului român, de către sud-dunăreni în primul rând români timoceni, aromâni dar şi istroromâni şi sârbi. Astfel, în iunie 1596 cca. K). (XX) de răsculaţi au nimicit garnizoanele otomane de la Vaşiţa şi Cladova. Sprijiniţi de croaţi, românii din Herţegovina şi Croaţia, în frunte cu

celebrii uscoci (marinari şi piraţi) au cucerit cetatea Klis sub conducerea lui George Lencovici, iar românii din Epir, au declanşat răscoala la Cimara în august 1596, la chemarea patriarhului Ohridei, Atanasic. După distrugerea Nicopolului, la 20 octombrie, în fruntea a I2. (XX) de călăreţi, Mihai nu şi-a mai continuat însă, înaintarea spre sud, de teamă că, întorcându-se victorioasă de pe frontul din Ungaria, oastea sultanală i-ar putea tăia căile de retragere. În aceste condiţii, ridicarea generală a românilor şi bulgarilor de la Târnova, sub conducerea mitropolitului Dionisic Rally, un adept al restaurării Bizanţului (descindea din Paleologi prin tată şi din Cantacu/.mi prin mamă) nu a mai avut loc iar otomanii au reuşit să învingă torţele rebele din Epir, Croaţia şi Herţegovina. Patriarhul Atanasic şi George Leneovici s-au refugiat în Italia de unde aveau să-l bombardeze pe Mihai, cu apeluri la reluarea campaniei, declarându-l *jiădejdea tuturor ortodocşilor*".

În aceste circumstanţe, deşi învingător în Ungaria, unde trupele romano-germane şi transilvănene au fost zdrobite la Mczokereztes (28 octombrie 1596), Mehmed III Adil (15951603) a decis să se întoarcă la Constantinopol, conştient că un adversar de talia lui Mihai, lăsat să se întărească la flancul drept şi în spatele frontului ar fi putut produce nu numai dezastrul militar în „Nemye seferi" dar şi pierderea întregii Peninsule Balcanice. Convingerea sultanului avea să fie împărtăşită şi de Rudolf al II-lea ai cărui agenţi îi raportau că „populaţia creştină din Balcani şi de peste Dunăre îl aşteaptă cu mare nerăbdare şi îl solicită zi de zi (pe Mihai – n.n.), ba chiar îi trimite şi scrisoare de reproş că zăboveşte atâta" (Erich Lassota), astfel încât „dacă domnul ar trece el însuşi Dunărea cu 15.000 sau 20.000 de oameni, toate acele popoare până la Constantinopol, sătule de robia turcească se vor porni într-un suflet, cum sunt bulgarii, sârbii, albanezii, rascienii, uniţi cu ei în aceeaşi credinţă şi vor înlătura din mijlocul lor pe turci, oricâţi ar fi" (Ştefan Szuhai şi Nicolae Istvântfy). În mod identic, Jan Zamoyski cancelarul polon

era informat de Andrei Taranowski că „sârbii, bulgarii şi dalniatinii aşteaptă pe voievodul Munteniei peste Dunăre”. Astfel, sultanul a fost adus de Mihai Viteazul în situaţia scontată – aceea de a începe tratative de pe cu totul alte poziţii decât predecesorul său. Prin ceauşul Ali, trimis în misiune secretă la Bucureşti în luna ianuarie 1597, odată eu reconfirmarea în scaun a lui Mihai cât şi prin intermediul agentului englez la Poartă, Edward Barton, care îi scria personal domnului român la 5 iunie 1597, invocând „vechea noastră prietenie, în numele căreia mă străduiesc ca în orice prilej şi oricând mi-e cu putinţă să slujesc cinstei şi folosului Domniei voastre”, punându-se chezaş „că marele vizir şi ceilalţi domnitori de la Poartă se arată foarte binevoitori să vă primească sub oblăduirea şi prietenia lor de mai înainte”, el a iniţiat tratativele.

3. Armistiţiul

Spre neliniştea întregii Europe, sultanul Mehmed III s-a văzut, aşadar, nevoit să încheie armistiţiu cu domnul român, recunoscându-l prin solia trimisă la Bucureşti, la începutul lunii ianuarie 1597. Mihai Viteazul a acceptat sistarea ostilităţilor atât datorită evoluţiei situaţiei pe celelalte fronturi, îndeosebi a înfrângerii imperialilor şi a lui Sigismund Báthory, ameninţării Poloniei, ale cărei trupe continuau să fie prezente, după înfrângerea şi uciderea la Areni (13 decembrie 1595) a credinciosului său aliat Ştefan Răzvan, în Ţara Moldovei, cât, mai ales, datorită necesităţii pregătirii, odată independenţa cucerită, a realizării de facto a dezideratului Unirii.

IX. DIPLOMAŢIA ÎN SLUJBA UNIRII. PROIECTE SECRETE

1. Mihai – Omul zilei

Reglementând raporturile cu Poarta de pe poziţia învingătorului, Mihai Viteazul putea trece la cea de-a doua parte a programului său politic, vizând Unirea, favorizat de faptul că liderii politici de decizie otomani înţelegeau utilitatea unui stat românesc unificat, tampon în calea pretenţiilor polone şi romano-germane şi scut al imperiului lor la Dunăre. Din acest moment, Mihai Viteazul s-a

orientat spre o alianţă secretă cu Poarta, îndreptată atât împotriva Poloniei cât şi. mai ales, împotriva aliatului său de circumstanţă, Imperiul Romano-german, care devenise, *de fact Oy* principala primejdie pentru români. În demersurile sale, era secondat, potrivit raportului agentului Edward Barton către Sir Robert Cecil, datat 14 mai 1597, de Sigismund Báthory, ceea ce îngreuna încheierea tratatului, deoarece sultanul cerea, pe lângă restituirea cetăţilor dunărene pierdute în ultima campanie „alte patru cetăţi care i-au aparţinut odinioară şi care sunt acum în posesia principelui Transilvaniei". Litigiul pentru linia Dunării explică atât prelungirea tratativelor din martie 1597, până în octombrie 1598, cât şi acţiunile militare reciproce, de intimidare, declanşate de ambele părţi în această perioadă.

În acelaşi timp, reconsiderarea politicii europene a lui Mihai explică de ce în anul 1597, an de „acalmie44 pe

„Frontul" antiotoman al Ligii „Creştine", s-a produs un adevărat „pelerinaj" al diplomaţilor şi agenţilor secreţi spre Bucureşti unde până şi îndepărtatul Albion avea deja plantaţi doi spioni, pe „Luciano şi Michelle" (Barton). Nu numai Habsburgii şi papa, dar şi polonii s-au străduit „să iscodească gândul şi dispoziţia domnului". Pentru că nu mai era un necunoscut, un „căpitan" oarecare, căruia puteau să-i ordone principele Ardealului sau Rudolf al II-lea. Devenise, *atât de valoros*" încât însuşi sultanul, notau observatorii, „se temea" de el „tocmai în palatul său de la Constantinopol". Prieteni ca Balthasar Walther sau duşmani ca István Syamoskdzy şi, în general, cărturarii Europei îl prezentau ca fiind un „om cu o inteligenţă ascuţită", un „bărbat de arme" cu, inima neînfricată" „inimă de erou", „un militar bun şi excelent, ceea ce a dovedit cu mintea şi cu fapta sa". În îndepărtata Londră, regina Elizabeta I (1558 – 1603), care reuşise să facă pentru insulari ceea ce el însuşi urmărea să realizeze pentru români, era informată de agenţii săi la Istanbul că „ceea ce regi şi principi nu au putut spera să realizeze, a fost săvârşit de un Mihai", victoriile sale antiotomane fiind

„un lucru vrednic de toată lauda şi de perpetuă faimă”. La apogeul gloriei militare, idolatrizat de creştinii simpli din întreaga Europă, numele său câştigase, nota Ioannis Bissclius „o măreţie şi faimă neînchipuite, răspândindu-se în întreaga lume, astfel încât toţi îl aveau pe buze, nemaiîndoindu-se de strălucirea lui nici turcii, nici tătarii, care tremurau cu toţii de puterea armelor lui (…). Mihai se bucura de o mare stimă la popoarele creştine, care îi sărbătoreau cu bucurie faptele şi virtuţile”.

Era firesc, în aceste condiţii, ca principali adversari, direct interesaţi în stăvilirea acţiunilor sale, să-i devină împăratul romano-german şi regele Poloniei, care aveau, în final, să se ridice, potrivit cronicarului său Palamed, „în acelaşi timp, ca să-l distrugă şi să-i zdrobească marea putere”. Miza era Transilvania, pe care Mihai căuta să o unifice Munteniei şi care era râvnită de cele două mari puteri catolice, din aceleaşi motive pentru care este râvnită şi astăzi: „ţara, afară că e bogată în vinuri, grânc şi vite, trebuitoare pentru hrana oştenilor – nota într-un raport secret, agentul imperial Sigismundo della Torre (27 mai 1597) – mai are şi mine de aur care, de un an încoace se arată a fi foarte bogate precum şi de argint şi alte metale. K mare belşug de sare, care ar putea fi trimisă în Ungaria, întrecând cu mult ceea ce se aduce acum din Polonia”.

2. Vechimea şi variantele planului Unirii

Şi la Praga şi la Cracovia erau cunoscute legăturile lui Mihai cu fruntaşii secuilor, nemulţumiţi de Bathoreşti pentru retragerea privilegiilor şi sângeroasa reprimare a recentei lor revolte (decembrie 1595-februaric 1596) de către Sigismund Báthory! Era bănuită, în acelaşi timp, existenţa unei partide proromâneşti şi promihai în Ardeal, formată din cei pe care el însuşi îi numise „prietenii şi aliaţii săi de acolo” şi condusă de cancelarul român Ştefan Josica (Iojica).

Încă de la 27 mai 1597, Sigismundo deliu Torre, avertizase Praga, prin intermediul cardinalului Cin/.io Aldobrandini „că voievodul Ţării Româneşti ar putea să se

învoiască cu principele (Sigismund Báthory – n.n.) să rămână el în scaunul Transilvaniei, fiindcă principele e hotărât să renunţe la rangul său". Iar acţiunea putea avea sorţi de izbândă deoarece „Sus-zisul voievod e rudă cu cancelarul (Ştefan Iojica – n.n.) de care e oblăduit şi ajutat" şi care „îl pofteşte adesea, călcând obiceiurile, pe principe (Sigismund Báthory – n.n.), în castelele sale, unde acesta petrece cu soaţa cancelarului şi cu alte domniţe", în timp ce el însuşi „se învoieşte în chestiunile ce-i privesc pe bulgari, cu voievodul (Mihai – n.n.). fără ca principele să bage de seamă că toate acestea pot Π prilejuri de aducere în ţară a valahului, care mai este şi înrudit cu cancelarul".

Astfel, la Praga se dădea ca cert faptul că Mihai „s-a străduit ca pe sub mână, prin cancelarul transilvănean Josica să provoace o răscoală în Transilvania". Practic, o revoltă antihabsburgică, de vreme ce era motivată de intenţia lui Sigismund Báthory de a-i ceda principalul lui Rudolf al II-lea în schimbul ducatelor Oppeln şi Ratibor şi aceasta în condiţiile în care, avându-i deja pregătiţi la Bucureşti, ca domni locţiitori pentru Iaşi pe Marcu Cercel şi pe Iliaş, fiul lui Aron Tiranul (1591 – 1592, 1592 – 1595) Mihai propunea aceloraşi Habsburgi să-şi dea acceptul pentru o campanie ofensivă menită „să-l alunge din Moldova (pe Ieremia Movilă – n.n.) şi să scape de un duşman şi un trădător atât de rău", proiect pe larg prezentat la tratativele din vara anului 1598. Pe baza rapoartelor agenţilor imperialo-papali Germanico Malaspina şi Sigismundo della Torre care anunţau, încă din 1597 că domnul urmăreşte unificarea Transilvaniei cu Muntenia, a celor înaintate de Erich Lassota la 14 septembrie 1597 sau Ştefan Szuhai şi Nicolae Istvântfy la 11 iunie 1598, privind intenţia de atacare a Moldovei, se pare, aşadar, că nu numai planul campaniei transilvane, dar şi al celei moldovene fusese conturat de Bucureşti cu cel puţin doi ani înainte de evenimente. Ba chiar că, iniţial, domnul vizase Unirea mai întâi a Moldovei, pentru a prinde Transilvania într-un cleşte strategic!

Mai mult, Giovanni de Marini Polii informa la Praga

(31 ianuarie 1598) că domnul atrage pe toţi cazacii şi bulgarii nemulţumiţi „de tirania turcilor”, cărora „le dă toate cele necesare”, confirmând raportul unui anonim sas că ar vrea să cuprindă „toate teritoriile, de in Marea Cnspică, până la… Buda”, iar în sud, acţiona în teritoriile fostului ţarat româno-hulgar, cotropite de otomani doar „în speranţa de a lua în stăpânire această ţară până în munţi (Stara Planina – n.n.), cu participarea locuitorilor”. A dovedit-o campania de 6 săptămâni din septembrie-octombrie 1598, soldată cu victoria de la Scnadin (28 septembrie), distrugerea a 2000 de sate şi strămutarea în Muntenia a *„peste 16.000 de suflete cu averea lor toată*” (Mihai Viteazul către arhiducele Maximilian, 16 octombrie 1598) şi, atacarea Sofiei, pe fondul răscoalei românilor şi bulgarilor de la Timova, condusă de Dionisie Rally şi un pretins urmaş al Şişmanizilor („Şişman IV”). Ea a provocat la Stambul „o spaimă de necrezut”, turcii crezându-se aproape pierduţi deoarece erau conştienţi că, pentru toţi creştinii balcanici „tot sprijinul şi toată nădejdea lor este la Mihai” (Mustafa Sclaniki). Informaţia este întărită de raportul din 20 ianuarie 1599 al noului agent englez la Poartă, Henry Leilo, către Sir Robert Cecil, potrivit căruia, în acele împrejurări, balcanicii „i-au trimis 70.000 de galbeni şi mulţi cai alegându-l pe el, mai degrabă decât pe alţii SA LE FIE REGE (subl. ns.), ba chiar mare mulţime de oameni a fugit la el”.

Ochii contemporanilor par să fi văzut aşadar ceea ce noi nu îndrăznim să vedem: MIHAI VITEAZUL A URMĂRIT, CONŞTIENT ŞI A ACŢIONAT CU TENACITATE PENTRU UNIFICAREA POLITICO-STATALĂ A ÎNTREGULUI SPAŢIU ETNIC ROMÂNESC, ÎNTRE DUNĂREA MIJLOCIE ŞI NIPRU, CARPAŢII PĂDUROŞI ŞI NORDUL GRECIEI.

Bine documentat, amintitul raport al comisarilor Ştefan Szuhai şi Nicolae Istvântfy, informa, de altfel şi că domnul avea susţinători printre „mulţi seniori poloni care îi promit ajutoare”, el vizând în primul rând Moldova, pentru a prinde apoi Transilvania într-un „cleşte strategic" iar în privinţa principatului românesc intracarpatic „de

Josica a fost îmboldit ca să-l susţină la dobândirea principatului Transilvaniei”. Schimbarea de plan, acordarea unei atenţii prioritare Transilvaniei, vizată şi de Imperiul Romano-german şi de Polonia a fost sesizată de István Szamoskozy, potrivit căruia „folosindu-se de prilejul oferit de surprinzătoarea schimbare a principilor transilvăneni, (Mihai) a început să gândească cum ar putea să-i aducă pe transilvăneni sub suzeranitatea lui”. Mihai a dat, aşadar, prioritate campaniei transilvane faţă de aceea pentru Moldova, datorită primejdiei la care îi expunea pe români jocul politic absurd al lui Sigismund Báthory.

X. CAMPANIA TRANSILVANA ŞI JOCUL POLITIC AL PREGĂTIRII ŞI CONSOLIDĂRII UNIRII

1. Primejdia polono-germană şi acordul cu Poarta

Manipularea cercurilor politice şi a opiniei publice europene în direcţia acceptării unor campanii ofensive în Transilvania şi Moldova, în plin război antiotoman al Ligii, a fost uşurată de faptul că Moldova „defectase”, fiind obligată să părăsească alianţa antiolomană nu de forţele (sau de ameninţarea cu forţă a) Porţii, conjugate cu loviturile tătarilor, ci de prea creştina „republica" polonă. Adversară a Habsburgilor, care urmăreau, vizibil, după „pieirea de la Mdhacs" (Mohacsi vesz) acapararea celor trei Ţări Române, ca însăşi doritoare să-şi fixeze graniţa sudică pe Dunăre, Polonia încheiase încă din 1533 „pacea veşnică" cu Poarta, practicând, dacă nu alianţa făţişă, cel puţin o politică de neutralitate faţă de aceasta. Or, în condiţiile în care, în numele Ligii „Creştine”, ostile munteano-moldo-transilvanc erau angajate în contraofensiva menită să alunge din Muntenia armata de invazie a lui Sinan paşa, un corp expediţionar polon ocupase prin surprindere Moldova, înscăunându-l domn, la 25 august 1595, pe Ieremia Movilă (1595 – 1600, 1600 – 1606) în locul lui Ştefan Răzvan (1595), plecat cu cea mai mare parte a curtenilor şi lefegiilor în sprijinul lui Mihai. Riposta nmido-munteană din decembrie 1595 s-a soldat însă cu înfrângerea de la Areni, datorită superiorităţii forţelor polone comandate de Jun Potocki şi Stanislav

Chuski şi cu executatea lui Ştefan RSzvan (13 decembrie 1595) din ordinul lui Icremia Movilă. Acesta acţiune, la care Mihai Viteazul a participat nu personal, ci cu trupe, a servit într-adevăr interesului comun, al românilor şi al Ligii „Creştine", fiind dictată de necesitatea de a lichida „*defecţiunea*", prin readucerea Moldovei în *frontul antiotoimin*". Nu însă şi campaniile din octombrie 1599 şi din mai 1600, desfăşurate în cu totul alte condiţii!

În 1599, Mihai Viteazul se afla în stare de armistiţiu cu Poarta. El a încheiat însă şi un acord secret, după reglementarea raporturilor cu Habsburgii (9 iunie 1598, la mănăstirea Dealu) la 16 octombrie 1598, sultanul Mehmed III Adil satisfăcându-i toate cererile şi fiind, evident, de acord cu planurile militare privind Transilvania şi Moldova, tocmai pentru a crea mari probleme adversarilor săi din Liga „Creştină" şi în acelaşi timp, pentru a evita pierderea provinciilor balcanice. Cât priveşte tătarii, alianţa secretă cu aceştia fusese perfectată deja în luna iulie, înainte de data de 28 hanul Gâzi Ghiray Îi trimiţându-i confirmarea: „Prea bunului meu frate Mihai, voievodul Valachici, prietenia şi închinăciunea mea. Am aflat cele ce mi-ai scris şi mi le-ai vestit prin destoinicul tău slujitor. Aşadar, din acea zi primesc şi preţuiesc frăţească la prietenie. ORICE AI CERUT DE LA MINE, CU VOIA LUI DUMNEZEU SE VA ÎMPLINI ÎNTRU TOTUL (subl. ns.). Cât priveşte trecutele tale greşeli, să fie date uitării! DACĂ NE VA ŢINE DUMNEZEU, PE NOI ŞI PE TINE, TOATE SE VOR ÎMPLINI DUPĂ VOIA TA (subl. ns.). Apoi, prin acelaşi om destoinic pe care l-ai trimis la mine, ţi-am trimis, la rândul meu răspuns. L-am trimis la tine pe Hasan aga, destoinic şi de încredere om al meu, ca să vorbească şi să se înţeleagă cu tine. Să ai încredere în el ca şi în mine însumi".

La data declanşării campaniilor Unirii, nu otomanii, ci Habsburgii şi Polonia erau, aşadar, adversarii de facto ai lui Mihai. Invocând faţă de aliaţii creştini tocmai primejdia pierderii pentru Ligă, după Moldova şi a Transilvaniei, unde nestatornicul Sigismund Báthory (1581 – 1597, 1598 – 1599, 1601 – 1602) îi cedase titlul princiar, la 29 martie

1599, vărului său, cardinalul filo-polon Andrei Báthory, domnul român şi-a creat singur, prin abilitatea geniului său politic şi diplomatic o conjunctură favorabilă propriilor obiective.

2. Jocuri diplomatice în faţa concentrării interesului marilor puteri vecine asupra Transilvaniei, râvnită de germani şi în care Polonia avea un pion important, pe Andrei Báthory, Mihai a promis tuturor celor interesaţi, şi imperialilor şi Poloniei şi Porţii, recunoaşterea suzeranităţii şi le-a solicitat, pe rând, acordul, chiar sprijinul armat în vederea înfăptuirii planurilor sale. Astfel, în aprilie 1599, agenţii imperiali transmiteau de la Bucureşti arhiducelui Maximilian propunerea sa de a-l alunga, împreună cu forţele romano-germane din Ungaria Superioară ale generalului Basta, în interesul cauzei creştine, pe Andrei Báthory din Transilvania. Apoi, în vreme ce, „la Rudolf al II-lea", potrivit mărturiilor contemporane „statornic se roagă numai să se atace Ardealul", deşi încheiase, din considerente politice şi un tratat cu Andrei Báthory (26 ianuarie 1599). Mihai a intervenit în secret pe lângă marele vizir Ibrahim, pe care l-a convins să-i obţină steag de domnie, ca semn al recunoaşterii drepturilor sale în principatul românesc intracarpatic. A strâns contactele atât cu partidele promperiale din Transilvania, grupate în jurul comisarilor imperiali David Ungnad şi Mihai Szekely, cât şi cu secuii, buni soldaţi, nemulţumiţi de ofensiva bathoreştilor împotriva privilegiilor lor pentru ca, în final, independent de generalul Basta, „aliatul" recomandat de imperiali pentru aceasta acţiune, să declanşeze campania. Victoria avea să fie relativ uşoară; secuii „clocotind de ură şi setoşi de răzbunare" aveau să lupte la Şclimbăr (1S/2X octombrie 1599) sub comanda sa; nobilii urmau să i se închine ca unui reprezentant al împăratului, iar românii, pentru care venise ziua mult aşteptată, urmau să se răscoale în masă, sensul noilor schimbări fiind văzut de ei atât pe plan naţional cât şi social, potrivit mărturiilor cronicarului Szamoskoszy. Acţiunea, aşa cum observa nunţiul papal

Germanico Malaspina, părea să aibă acordul Porţii, care a stat în expectativă. De altfel, acelaşi Malaspina, martor ocular al evenimentelor şi mediator, declara că, în ajunul bătăliei de la Şclimbăr, Mihai i s-a confesat că n-a făcut decât s-o ia înaintea duşmanilor săi şi că spera să elibereze şi Moldova ocupată de trupe polone.

De altfel, chiar dacă nu ar fi existat indicii privind înţelegerea româno-otomană, logica militară i-ar fi prevenit pe imperiali. Ca pivot al Ligii Creştine, Mihai avea în faţă „frontul" otoman pe toată linia Dunării Inferioare şi grupări otomane la ambele flancuri (în Dobrogea, Banat şi Crişana). În această situaţie, numai un nebun ar fi întors spatele inamicului şi, având şi spatele şi ambele flancuri descoperite s-ar fi lansat spre Transilvania aliată. Şi numai un idiot aflat pe tronul sultanilor nu ar fi profitat şi nu ar fi invadat Ţara Românească în timp ce trupele acesteia se aflau la Şclimbăr, or Mihai a intrat în Transilvania şi Poarta nu l-a atacat, fapt ce denotă ACORDUL lui Mehmed III Adil.

3. Campania transilvană

Acţiunea militară pentru adjudecarea Transilvaniei a fost demult şi temeinic pregătită. Astfel, la începutul lunii octombrie 1599, forţele principale ale oştii muntene s-au concentrat în două zone situate la mare distanţa una de alta (Ploieşti şi Craiova), în acelaşi timp fiind dislocate la Râmnic şi Bucureşti importante grupări destinate supravegherii mişcărilor forţelor polone din Moldova şi ale celor otomane de la Dunăre. Printr-o hună mascare, la succesul căreia au contribuit acţiunile diplomatice (dezinformarea solilor imperiali sau ai principelui Andrei Báthory, ca şi a beyilor otomani de margine), Mihai a reuşit să păstreze secretul pregătirilor militare şi al acţiunii în ansamblu, realizând, la momentul potrivit, surprinderea pe plan strategic şi tactic. Buna cunoaştere a terenului, a forţelor şi posibilităţilor adversarului i-a permis asigurarea deplasării trupelor în etape de marş de 20 – 25 km pe zi şi realizarea joncţiunii celor două grupări la timpul şi locul stabilite. Potrivit martorului ocular Ioan Darahi, iscoadele

cardinalului Báthory au rămas „încremenite de uimire de iuţeala şi mulţimea trupelor lui Miluii”.

Pornită la 5/15 octombrie din Ploieşti, după ce a străbătut Ţara Bârsei, gruparea principală, comandată de domn, se alia la 13/23 octombrie la Făgăraş. Fui a realizat joncţiunea la 16/26 octombrie la Veştem cu gruparea secundară, comandată de Radu Buzescu şi banul Udrea, care înaintase pe valea Oltului, apoi, la 17/27 octombrie, a ocupat poziţiile de luptă la Şclimbăr. Aici, Mihai şi-a dispus efectivele pe trei linii, gravitând cu forţele principale spre stânga, pe unde urmărea să taie linia de comunicaţii a adversarului cu Alba Iulia, în contrast cu inamicul care şi-a dispus trupele pe două linii, fără nicio idee de efort. Victoria i-a fost asigurată de perfecta coordonare inter-arme şi utilizarea în câmp tactic a loviturii frontale, combinată cu atacul de flanc. O contribuţie decisivă a avut-o însă dezertarea rezervei lui Andrei Băthory, formată din români şi condusă de mult prea proaspăt ungurizatul Daniel din Sălaj (Szalasdi) al cărui „sânge de valah" s-a răzvrătit potrivit lui Szamoskoszy, când a văzut cuşmele „roşiilor” munteni.

4. Mihai domnul Ţarii Ardealului

Intrat în Ardeal pe cont propriu, înainte de a se fi concretizat un plan comun de acţiune româno-german, sprijinit însă de partizanii săi, români şi secui şi întâmpinat „cu mare bucurie şi mulţumire de către locuitori”, Mihai a refuzat să dea curs tuturor somaţiilor imperiale de a părăsi provincia şi de a o preda generalului Giorgio Basta „deoarece ţara lui şi această ţară sunt atât de împreunate şi legate una de alta, încât căzând una cade şi cealaltă şi păstrând una se păstrează şi cealaltă”. Mizând pe sprijinul majorităţii populaţiei şi pe acela, secret, al otomanilor, garantat de solii marelui vizir Ibrahim, el şi-a denunţat de facto statutul de vasal, informându-l tranşant pe împărat că „acum, cum mă aflu înăuntrul acestei ţări, ar fi bine ea armata împăratului să stea deoparte”, ba chiar să se retragă dincolo de Tisa şi să cedeze Hustul şi Scghedinul „care, şi mai înainte, a ţinut încoace de Ardeal”, iar Rudolf

în persoană „să-i confere titlurile pe care şi le atribuia el însuşi”. Care titluri? Acelea de *principe* şi *domn ereditar* al Ardealului şi Ţării Româneşti, Mihai declarând în acte principatul ca „supus puterii şi autorităţii noastre” şi „trecut prin luptă asupra noastră şi a dreptului nostru de dăruire”. Drept care îşi semna deciziile, prin denunţarea oricărei legături de suzeranitate-vasalitate, „Io Mihai Voievod cu mila lui Dumnezeu domn a toată Ţara Ardealului”. În secret, el l-a înştiinţat imediat pe sultanul Mehmed III Adil (1595 – 1603) că a ajuns şi „principe al Transilvaniei”, instalându-l ca locţiitor pe fiul său Nicolae Pătraşcu la Bucureşti, iar „dacă sultanul se gândeşte să facă pace, să facă cu el şi nu cu alţii” (aluzie la Rudolf al II-lea – n.n.). Agenţii englezi la

Poartă erau deja în măsură să transmită la Londra că Mehmed III l-a recunoscut domn ereditar în Muntenia şi Ardeal „de bunăvoie căci altfel ei vor păstra titlurile cu forţa” (Henry Le Πo, 1 ianuarie 1600), şi i-a aprobat şi campania din Moldova. Se adăugau la toate acestea măsurile întreprinse în Ardeal în calitate de suveran: numirea de pârcălabi români ai cetăţilor (Aga Leeca la Gherla şi Chioar, banul Mihaleea la Ocna Mureş, Badea stolnicul, Iani comisul, apoi căpitanul Fărcaş la Făgăraş, Constantin stolnicul la Gurghiu, judele Andrei Stănccl la Cluj etc.); confiscarea domeniului princiar al Făgăraşului, dăruit Mariei Christierna de Habsburg de Sigismund Băthory; introducerea administraţiei şi limbii române în actul de guvernare, sprijinirea ţăranilor români, a bisericii şi clerului ortodox; restabilirea drepturilor secuilor; scoaterea din ţară a garnizoanelor imperiale şi refuzul de a-i primi pe comisarii raportori ai Europei germano-catolice; întemeierea episcopiei ortodoxe de Alba-Iulia etc. Totul confirmă concluzia raportorului dr. Bartholomcu Pezzen, exprimată la 7 decembrie 1599 în scrisoarea către arhiducele Maximilian: „Guvernarea Voievodului Mihai în Transilvania capătă din ce în ce mai mult aerul că numitul voievod vrea să ducă cu vorba atât pe turc, cât şi pe Mujestateu Să şi să păstreze ţara pentru sine”. Mult mai

categoric, un raport al unui anonim agent italian preciza la 10 decembrie 1599: „Mihai Voievod vrea să fie stăpânul Transilvaniei, sub orice formă şi se pregăteşte să se apere împotriva celor ce vor să-l tulbure; spune că a intrat într-adevăr aici (în Transilvania) din ordinul împăratului, DAR şi CU ACORDUL TURCILOR (subl. ns.) şi dacă Majestatea Sa îl va ajuta şi-i va oferi condiţii bune, va fi de partea sa, dacă nu (de partea celui) ce îl va ruga; şi cu atât mai mult cu cât TURCII STĂRUIE SĂ DUCA TRATATIVE DE PACE”. „Eu sunt absolut încredinţat

— *Concluziona iezuitul Bartholomeu Pezzen la 11 ianuarie 1600* – că voievodul şi-a propus să guverneze acolo” şi nu numai „că nici nici nu se gândeşte să se lase îndepărtat de acolo”, dar „vrea să-şi încerce norocul şi în Moldova, fie că Majestatea Voastră imperială vrea sau nu”, intenţia sa declarată fiind „să aducă aceste trei provincii (Moldova, Muntenia, Transilvania – n.n.) sub stăpânirea sa”.

Sinteza-raport înaintată, pe baza datelor culese de la informatori, la 22 februarie 1600, la Viena, de către secretarul Unverzagt, arhiducelui Maximilian, îi confirma împăratului cele mai sumbre presimţiri: „Valahul se ţine încă tare; îi ţine sub ascultare pe transilvăneni; se arată a Π cu totul devotat Majestăţii Sale, dar nu lasă din mână Transilvania”. Ca semn că se considera suveran şi se pregătea de domnie lungă „Şi-a chemat soţia şi fiul la el, la Alba Iulia; acolo construieşte o biserică”; mai mult „Este suspect faptul că îi ţine în cinste pe toţi cei care, mai înainte, au fost infideli faţă de Majestatea Sa”; sub pretextul „că, astfel, turcii nu ar mai fi suspicioşi”, „Spune că vrea să aibă cetăţile Hust, Şimicu şi Chioar” ceea ce denotă că, pe lângă Transilvania deja adjudecată, revendica şi Partium-ul. În ceea ce priveşte Moldova, Unverzagt nota că „Valahul vrea să ia imediat în stăpânire Moldova; s-a abţinut destul”.

În încercarea de a adormi bănuielile Habsburgilor, că urmăreşte unificarea sub sceptrul său a întregului spaţiu românesc, Mihai s-a adresat personal lui Rudolf al II-lea,

cerându-i, la 9 aprilie 1600, „«7 *binevoiască a-l trimite cât mai degrabă la noi*, *pe Ştefan Voievod* (llul lui Petru Şchiopul – n.n.), *care se află la Innsbruck*”, sugestia fiind întărită de scrisoarea postelnicului Stoica, din 7 mai 1600, către Mihai Szdkely, că ar vrea să-l facă pe acesta domn în Moldova în locul trădătorului creştinătăţii, Ieremia Movilă.

Habsburgii, alertaţi de regele Poloniei, şi-au arătat însă ostilitatea faţă de ideea atacării Moldovei, mai ales că, potrivit unui raport anonim din 11 aprilie 1600, erau edificaţi asupra faptului că Mihai „nu a vrut să cedeze Majestăţii Sale provincia, dorind să intre în posesia şi a părţilor exterioare (Partium-ul – n.n.) care aparţinuseră mai înainte Transilvaniei, precum Hust, Şinricu, Hodod, Ciba şi Oradea, fiind hotărât să trimită oaste într-acolo şi să asigure ţara”. În paralel cu înţelegerile secrete cu Polonia, în scopul înlăturării lui Mihai Viteazul, ci au acţionat în sensul înconjurării cu spioni a domnului român şi al stimulării trădării prin cumpărarea cu bani şi promisiuni a celor mai apropiaţi sfetnici şi dregători ai săi. Artizanul acestui plan a fost comisarul imperial David Ungnad, care-i scria împăratului, la 20 ianuarie 1600, de la Satu Mare, argumentându-i necesitatea investiţiei unor sume consistente în cumpărarea de oameni. Dând doar numele ţintei principale – Mihai şi protejându-şi cu grijă „sursele” el raporta: „am dat persoanei de încredere care a fost aici şi care a descoperit scrisorile (arhiva defunctului Andrei Báthory – n.n.) 100 taleri, însă nu numai pentru scrisori, ci mai mult pentru că acea persoană are strânse relaţii cu mai mulţi oameni intimi ai lui Mihai, care se află zilnic, permanent, în jurul voievodului şi aud aproape tot ce spune el, iar pe aceştia trebuie să ni-i facem devotaţi pentru a putea întocmi rapoarte bune cu ştiri şi să-i atragem. În acest scop, darurile sunt cele mai potrivite. Sper că Majestatea Voastră a reţinut că eu, în aproape toate scrisorile mele, am arătat necesitatea aprovizionării cu hani şi insist şi acum asupra acestui fapt. Adesea cu o sută sau cu două sute de ducaţi se poate obţine acelaşi lucru pentru care Majestatea Voastră altfel ar cheltui o

mie, două sau mai multe mii de ducaţi şi poate că în cele din urmă nu s-ar obţine nimic, dacă ocazia ivită pe neaşteptate şi pe neprevăzute ar fi lăsată să scape din mână". Astfel, „o persoană de încredere44 fost curier secret al Bathoreştilor la Stanihul, a dezvăluit toate secretele acestora „însă nu fără a da daruri". Era motivul pentru care Ungnad cerea fonduri deoarece tocmai recrutase „o persoană care se află zilnic în preajma voievodului şi care ar putea să ne comunice multe lucruri secrete". Demonstrând încă odată că nimic nu este nou sub soare, Ungnad cerea ca „sursele" să rămână secrete şi, pentru a nu fi depistate, comunicarea să se tacă cifrat, în care scop să fie implicat serviciul specializat de la Praga: „ar trebui să am la dispoziţie un cifru al Majestăţii Voastre, ca să cifrez pentru Majestatea Voastră toate lucrurile secrete şi numele; rog deci prea supus pe Majestatea Voastră să dea dispoziţie în acest sens Cancelariei Aulice de Război din Praga", cu alte cuvinte, serviciului de informaţii externe german.

Obiectivul numărul doi, după Mihai însuşi, care trebuia izolat prin agenţi infiltraţi şi delatori, pentru a putea fi eventual „agăţat", îl constituia, potrivit lui Ungnad, „Gheorghe Balogh, numit (conspirativ – n.n.) şi Grigoreca care, împreună cu un raguzan a fost şi la Majestatea Voastră", deci, omologul său, un diplomat şi un spion în solda lui Mihai, care „ar fi acum, se spune, un fel de factotum pe lângă Mihai (şeful serviciului său secret – n.n.), şi el ar trebui câştigat. Dacă Majestatea Voastră aţi dispune să-l încerc riscând un dar, cu şase, şapte sute până la o mie de taleri ar putea fi câştigat, garantând eu pentru ci faţă de Majestatea Voastră, iar serviciile pe care el le-ar putea aduce Majestăţii Voastre ar recompensa din plin cheltuielile, mai ales că eu NU VĂD NICIO ALTĂ POSIBILITATE DE A ADUCE TRANSILVANIA PE CALEA DORITĂ, ÎN SIGURANŢĂ (subl. ns.)".

Autentic profesionist, David Ungnad şi-a fixat apoi, ca al treilea obiectiv, racolarea tălmacilor, deoarece constatase, în cazul Mila (n) Petru, sol al lui Mihai Viteazul

la Veneţia, că demnitarii români vorbeau „numai în grai valah" având nevoie de însoţitori care să vorbească fluent limba curţilor la care erau trimişi.

Mult mai avansat, având de la începutul războiului o liotă de spioni, călugări şi teologi iezuiţi, care mişunau prin Ţările Române, papa Clement VIII (1592 – 1605) îi cerca imperativ, la 29 aprilie 1600, domnului român să-şi păstreze „tăria statorniciei sufleteşti împotriva înverşunaţilor vrăjmaşi (turci – n.n.) ” şi, mai ales, să respecte „cu toată râvna tratatul de sinceră prietenie prin care te-ai legat de fiul nostru prea iubit Rudolf, împărat ales”, şi „să nu cumva să îngădui ca prin vreo (altă) înţelegere (cu turcii – n.n.) să fii abătut de la acea prietenie”. Cât despre subsidiile cerute, Mihai trebuia să înţeleagă că va primi sprijinul Europei catolice doar dacă accepta trecerea la catolicism şi unirea bisericii sale „cu biserica cromană> fără de care nu există mântuire”! în privinţa Unirii Transilvaniei, poziţia Romei era clară, de vreme ce îl considera doar „principele Valahiei”!

În replică, Mihai va începe să semneze în calitate de suveran al Ardealului şi corespondenţa externă, ca scrisoarea de bun venit trimisă lui Bartholomeu Pezzen, la 7 mai 1600, cu specificaţia că a fost „Dată în TÂRGUL NOSTRU (subl. ns.) Târgu Secuiesc”.

XI. PREGĂTIREA POLITICODIPLOMATICĂ A CAMPANIEI MOLDOVENE

1. Eforturi pentru obţinerea neutralităţii imperialilor în timp ce marile puteri nu-şi reveniseră încă de pe urma şocului provocat de îndrăzneala „valahului”, iar în Moldova, adversarii săi declaraţi, Movileştii şi fostul principe Sigismund Báthory, îşi strângeau rândurile sub scutul Poloniei, care, departe de mal lupta pentru o graniţă la Dunăre, se temea că, prin desăvârşirea operei sale, Mihai va pretinde Pocuţia şi Podolia, cândva, prin dreptul feudal, teritorii româneşti, voievodul a trecut la acţiune mânat de dorinţa de a încununa efortul de unificare politică a spaţiului românesc, de a pune bazele unui stat puternic, centralizat, capabil să-şi cucerească şi să-şi

menţină independenţa prin forţa armelor, asemănător statelor Europei occidentale, guvernate de monarhii creditare.

Fiind gata să apere Transilvania, în continuare, cu preţul vieţii sale, pentru a împiedica o intervenţie a trupelor lui Basta, el şi-a justificat faţă de imperiali intervenţia în Moldova prin atitudinea ostilă a Poloniei şi a lui Icremia Movilă, prin legăturile secrete dintre adversarii transilvăneni şi Sigismund Báthory, refugiat aici. Convingerea Curţii pragheze, de două ori ostilă, de a păstra neutralitatea pe timpul proiectatei campanii moldovene, avea să se dovedească însă o întreprindere extraordinar de dificilă, ce avea să-i solicite domnului multă abilitate şi mult efort de imaginaţie.

Curtea praghează îşi manifestase ostilitatea faţă de proiectata campanie din Moldova cât şi faţă de intenţia de aducere a moldovenilor la ideea unirii sub sceptrul lui Mihai încă din vara anului 1598, după cum, reiese din raportul comisarilor Ştefan Szuhai şi Nicolae Istvântfy: „Noi însă l-am făcut atent cu tot dinadinsul să nu pună la cale ceva contra Moldovei, după cum aveam poruncă de la Majestatea Voastră sacră. Iar el a răspuns că nu vrea să năruie Moldova, nu ca îl duşmăneşte pe el, ci (să-l alunge) pe Icremia Movilă”. De aceea, sarcina dificilă a domnului fusese, în perioada 1597 – 1599, aceea de a găsi pretexte plauzibile pentru Curtea de la Praga. Până la înscăunarea lui Andrei Báthory în Ardeal, cel mai plauzibil pretext îl constituiau, pentru Mihai, planurile, reale, desigur, ale cancelarului polon Jan Zamoyski, de a-l înlocui din domnia Ţării Româneşti cu Simion, fratele lui Ieremia Movilă. După instalarea cardinalului principe, negând orice intenţie de a-şi spori posesiunile, domnul justifica acţiunea prin necesitatea de a scoate din luptă un aliat al Porţii. Astfel, justificând recrutarea de cazaci, el îl Ineunoştinţa pe Rudolf al II-lea că „trebuie să-l alung cu forţa pe acel voievod al Moldovei, ca duşman al creştinilor, nu pentru a-i cotropi ţara şi nici dintr-o lăcomie oarecare, dar ca să nu poată aduce o piedică în planul expediţiei în Turcia”.

Declaraţiile nu puteau înlătura suspiciunile împăratului că Mihai ar urmări, de fapt, reconstituirea Dacici, mai ales că se ştia la Praga că are în Moldova, ca şi în cazul Transilvaniei, o puternică partidă locală, gata de acţiune, „să-l alunge din ţară (pe Ieremia – n.n.) şi uniţi cu moldovenii din ţară, cu care are legături voievodul şi uniţi cu cazacii şi cu oastea sa să treacă dincolo”. De aceea, refugierea lui Sigismund Báthory în Moldova, cu gândul de a-şi relua principatul, a fost pentru Mihai o excelentă ocazie de speculat. Noul pretext al campaniei moldovene, era ideea de a devansa planurile lui „Sigismund Báthory, care are de gând să atace din Moldova, ajutat de o mare armată de turci şi de tătari; am socotit că trebuie să-i fie zădărnicită ocazia de a reuşi – îi reproduce cuvintele Pezzen – înainte de a-şi spori puterile. Acum îndreptăm o armată contra lui însuşi, evident cu acel scop, ca Dumnezeu, sporindu-ne forţele, să împiedicăm la timp forţa şi avântul lui”. Teoria complotului polono-transilvano-moldo-otoman, menita să justifice ambele campanii, în Transilvania şi în Moldova, prindea astfel, din nou, contur, la sfârşitul lui 1599.

2. Şantajul înarmata cu „date” privind un mirobolant complot şi o apropiata invazie turco-tătară dinspre Moldova în sprijinul lui Sigismund Báthory, ca şi cu declaraţia de „loialitate”, solia română prezentă la Praga în ianuarie 1600, căuta, aşadar, să obţină, în fapt, acordul împăratului pentru campania moldovcană. „Argumentele" plăsmuitei primejdii erau însoţite de un şantaj cât se poate de real, conţinut de ameninţarea voalată că „dacă el (Mihai – n.n.) face pace cu sultanul, împăratul va fi silit să facă la fel”. În mod categoric, deşi promitea că se va supune împăratului, Mihai revendica practic, întreg spaţiul românesc „toate teritoriile de la Marca Caspică, până la oraşele Buda, Alba Iulia şi Solnoc”. Curtea praghează nu putea fi păcălită deoarece, nota un anonim sas, „el se găsea în mare bănuială la Majestatea Sa imperială, că ar ţine cu turcul, din care cauză nu i s-a acordat încredere”. Şi aceasta pentru că cerea „ca recompensă provincia

Transilvania şi oraşele Oradea, Hust şi Baia Mare, ca şi alte localităţi limitrofe care să-i fie predate lui şi fiului său cu drept ereditar. Pe lângă aceasta, trebuia să i se acorde toate bunurile şi cinstirile pe care Majestatea Sa imperiala le acordase lui Sigismund Báthory. În sfârşit, în al treilea rând, trebuia să i se promită că, în caz că ar cădea prizonier, va fi răscumpărat şi că i se vor acorda 100.000 de florini în caz că va trebui să părăsească Transilvania". Pe de altă parte, ceea ce publicul avizat putea doar presupune. Curtea praghează ştia cu certitudine! Mihai încheiase deja, în secret, tratatul de alianţă cu sultanul!

3. Sprijinul otoman

Campania din Transilvania se desfăşurase cu acordul sultanului, care-i dăduse lui Mihai mână liberă şi în privinţa Moldovei, acceptând deja tot ceea ce cerea, formal, domnul român, la Praga. Dovada, care avea să producă o apropiere secretă între Habsburgi şi poloni, în faţa primejdiei comune pentru interesele ambelor puteri, a fost furnizată regelui Poloniei, Zygmunt III Vasa (1587 – 1632) de însuşi sultanul Mehmed III Adil (1595 – 1603), care îi scria, în februarie 1600: „Cum Mihai, având de acum asigurată alianţa din partea noastră şi steagul dat de noi, uşor a ajuns să aibă oaste mai puternică, neţinând seama nici de noi, nici de oastea noastră. Astfel, deci, s-a ajuns că, prin voinţa şi sub privirea atotputernicului Dumnezeu, a înfrânt oastea lui Andrei Báthory, voievodul Transilvaniei; pe acesta însuşi şi pe mulţi din însemnaţii lui domni bătându-i, a luat ţara şi domnia Transilvaniei şi a adus-o sub puterea şi în stăpânirea sa. Ajungând la aceasta, ne-a trimis, prin oameni de frunte şi scrisorile sale, mărturisind gândul, închinarea şi bună credinţa sa faţă de noi şi de fericita noastră Poartă şi rugând cu plecăciune ca noi, din îngăduinţa noastră, să-l iubim ca voievod al Transilvaniei şi să-i dăm steag şi cucă pentru această ţară, iar fiului său aşijderea Ţara Muntenească. (…) Mai sus-numitul

Mihai, prin solii sui, oameni de seamă, şi prin scrisori, a jurat să păstreze buna credinţă, supusenie şi

obişnuita obligaţie. Atunci noi, privind cu îndurare cererea lui şi îngăduindu-l sub milostenia noastră, i-uni dat lui însuşi steag şi cucă şi obişnuitele daruri pentru Ţara Transilvaniei, iar fiului său Pătraşcu, de asemenea, i-am dat steag şi i-am întărit cu privilegiile noastre în aceste ţări”.

Cât credit mai putea avea în ochii lui Rudolf al II-lea pretextul lui Mihai că va ataca Moldova pentru a dejuca aşa-zisele pregătiri ale lui Sigismund şi Ieremia Movilă, susţinuţi de Zamoyski, în condiţiile în care, şi regele Poloniei şi domnul de la Iaşi fuseseră făţiş ameninţaţi de sultan: „de când va sosi la voi acest ceauş al nostru, Djafer, să fiţi prieteni faţă de prietenii noştri, după pilda strămoşilor voştri şi să fiţi duşmani duşmanilor noştri, astfel că aceste două provincii şi ţări, atât pământul Transilvaniei cu voievodul său, cât şi al Ţării Munteniei cu voievodul Pătraşcu, precum şi supuşii şi oamenii din amândouă aceste ţări să fie lăsaţi în linişte în aşa fel încât să nu porunciţi să fie vătămaţi cu oaste, ba dimpotrivă, ca să se poată chivernisi fără nicio năpăstuire şi în pace în ţările lor; am poruncit ca şi voievodul Moldovei şi supuşii lui să se poarte la fel faţă de aceia. Că o să faceţi în acest fel, noi suntem siguri de aceasta”.

4. Acceptul, de nevoie al imperialilor

Se pune întrebarea de ce. la Praga, nu i s-a reproşat lui Mihai încălcarea acordurilor privind Transilvania? De ce s-a acceptat, practic, suveranitatea lui în provincie, acordându-i-se formal, pentru păstrarea aparenţelor, titlurile de „locţiitor" al împăratului, „guvernator”, „căpitan general”? De ce, în loc să fie atacat de trupele lui Basta, i s-a permis să atace Moldova, fapt ce-i punea pe imperiali, teoretic suzeranii săi, în stare de război cu Polonia? Sigur, se poate afirma că Habsburgii făceau politică de anvergură planetară şi că şi-au dat acceptul pentru campania din Moldova, fie încredinţaţi că Mihai va 11 înfrânt şi-şi vor vedea rezolvată de la sine problema Transilvaniei, fie că, învingător, va fi ulterior lichidat şi, astfel, toate cele trei ţări române se vor regăsi sub

autoritatea Imperiului Romano-german. Mai probabil însă au acţionai astfel din teamă! Cel pe care unii istorici încearcă să-l prezinte drept un umil condoltier, făcea el însuşi politică europeană, nu în interes propriu sau al domniei Ţării Româneşti, ci „pentru gloria neamului său” şi „a acelor romani din care socotesc că îşi trag obârşia”, cum remarcau contemporanii săi care, potrivit relatărilor lui Eustachio Fontana „în toate discuţiile lor publice sau particulare”, îl priveau „datorită marii valori pe care o demonstrează în aceste părţi ale Europei" ca pe un „nou Alexandru Maccdon”. Exista deci teama de o răsturnare completă a situaţiei geo-strategice, în eventualitatea întoarcerii armelor de către Mihai, alături de Poartă, împotriva Ligii „Creştine”. Chiar şi în condiţiile în care s-ar fi mulţumit să rămână neutru, consecinţele ar fi fost aceleaşi, datorită impactului psihologic asupra tuturor creştinilor din Europa, în cazul în care s-ar fi aliat că această neutralitate este binevoitoare faţă de sultan. O spun răspicat doi dintre adversarii săi din cadrul războiului de culise şi al complicatului joc al diplomaţiei europene. Astfel, la 14 decembrie 1599, Mihai Szekely, agent imperial, căpitan comandant al cetăţii Satu Marc, atrăgea atenţia că: „Nici acesta din urmă (Rudolf al II-lea – n.n.) şi niciun alt împărat roman n-au avut vreodată un asemenea slujitor, care să fi săvârşit cu atât de puţine mijloace o victorie atât de zdrobitoare, pe de altă parte nu are şi nu a avut niciodată un asemenea inamic cum va deveni el, dacă nu va şti să şi-l menţină, căci el este viteaz şi iute şi izbuteşte să atragă pe oşteni prin rapiditatea şi generozitatea sa, iar dacă va avea şi ajutorul împăratului turc, cine oare îi va putea ţine piept?” Tot el insista, atrăgând atenţia, prin consilierul curţii, Johann Barwitius, Ia 5 ianuarie 1600, că, dacă Mihai nu va fi păstrat aliat cu orice preţ, „chestiunea transilvană nu va avea sfârşit bun”: „dacă îl menţinem pe Mihai Voievod (de partea noastră – n.n.) atunci obţinem ceea ce niciun împărat roman n-a mai avut vreodată, dacă îl pierdem, va fi o mare pierdere cum una la fel nu s-a mai văzut secole de-a rândul; căci el nu

poate cere ceea ce nu i se poate oferi şi nu i se poate oferi atât de mult pe cât este el în stare să ne dea nouă drept compensaţie – decât dacă ar avea încă o viaţă". În acord cu agentul sătmărcan, Carlo Magno, transmitea din Alba Iulia, la 31 ianuarie 1600: „cei de la curte nu ştiu să preţuiască marele noroc (de a-l avea) pe acest voievod (…) gata la orice".

Oricare ar fi fost planurile lor, cert este că, oficial, Habsburgii nu l-au putut împiedica pe rebelul domn român să declanşeze campania din Moldova. Cum însă perspectiva constituirii unui stat unic românesc, aşa cum îl visa acesta, între Tisa şi Nipru, Pocuţia şi Balcani, îi îngrozea în egală măsură ca şi pe poloni, adversitatea lor reală i-a condus la angajarea noilor tratative secrete cu forţele ostile din Moldova, vizând readucerea lui Sigismund Báthory în scaunul princiar de la Alba Iulia.

5. Planul de campanie

Departe de a reprezenta aşadar, o necesitate a războiului antiotoman al Ligii „Creştine", de care „condotticrul" valah avea să profite, campania din Moldova se declanşa la 5 mai

1600, în interesul poporului român, având drept scop desăvârşirea procesului de unificare statală început în veacul XIV de domnia *„a tonta Ţara Românească*". Între mari puteri adverse, Mihai Viteazul răsturnasc fragilul echilibru geopolitic şi întreaga strategie a *„războiului nemţesc*", beneficiind în final, de facto, de acoperire otomuno-tătară şi acţionând împotriva intereselor hegemonice ale Europei catolice. El a forţat în mini inteligent, calculat, cu abilitate diplomatică, destinul, atingându-şi ţelurile prin traducerea în practică a planurilor elaborate cu migală în anii precedenţi. Conform acestora, ofensiva împotriva Moldovei trebuia să se desfăşoare printr-o manevră pe linii exterioare, trei corpuri de oaste urmând să înainteze concomitent dinspre Braşov, prin pasul Oituz spre Târgu Trotuş (gruparea principală comandată de însuşi domnul), dinspre Focşani spre nord pe văile Siretului şi Bârladului (gruparea trimisă

din Muntenia de Nicolae Pătraşcu) şi dinspre Bistriţa Năsăudului, asupra Sucevei (gruparea Baba Novac), în vederea încercuirii grupării principale adverse, cantonată în zona Bacău. Deşi, la 10 aprilie, oraşele transilvane au primit ordinul ca, în termen de 10 zile, contingentele lor cu muniţia şi proviantul aferente să fie gata de plecare, la 14 aprilie se răspândea deja vestea că „pregătirile lui Mihai Vodă pentru campania din Moldova s-au terminat”. Cu 28.000 de lupători, 20.000 pedeştri, 8.000 de călăreţi şi 24 tunuri el pornea la 26 aprilie spre Făgăraş. Întârzierea se datorase grupării Baba Novac, de circa 7.000 de luptători, pornită în marş forţai de la Lipova şi ajunsă la Alba Iulia, pentru primirea misiunii de luptă, abia la 24 aprilie. După discuţii cu juzii oraşelor şi nobilii însărcinaţi cu furnizarea proviantului, gruparea principală a pornit spre Braşov, unde era aşteptată de solii din Polonia şi Imperiul Otoman, iar la 3 mai a campat la Prejmer. Concomitent, cei 10.000 de oşteni ai grupării de sud se concentrau la Focşani, în timp ce, de la agenţii din Moldova veneau ştiri că reuşiseră să determine să li se alăture cea mai mare parte a oştirii Moldovei, fiind sprijiniţi de turci, tătari şi ţarul Rusiei, Boris Godunov, în caz de represalii din partea polonilor. De altfel, chiar în dieta Poloniei (9 februarie-2 martie), potrivit relatărilor iezuitului Petru Skarga, o partidă promihai, condusă de voievodul kievean Vasilede Ostrog, acţionase în sensul blocării sumelor de bani cerute de cancelarul Zamyoski pentru pregătirea unei noi armate polone de invazie. La 5 mai 1600, toate cele trei grupări au început înaintarea vizând Suceava, Bacăul, Bârladul, Vasluiul şi Iaşii.

Pentru păstrarea secretului operaţiilor şi realizarea surprinderii, Mihai a răspândit vestea că, având sprijinul Porţii, urmează să se revolte contra lui Rudolf al II-lea şi să alunge garnizoanele lui Giorgio Basta din cetăţile de margine ale Transilvaniei (Hust, Seghedin etc.). Totodată a trimis lui Ieremia Movilă printr-un sol secret (medicul elveţian Ioannis Muraltus) propuneri de alianţă.

XII. MAI 1600, MOLDOVA. DESFĂŞURAREA

CAMPANIEI DESĂVÂRŞIRII

I. Ofensiva strategică înaintarea a început aşadar, simultan, la 5 mai 1600, forţele lui Icremia Movila, Sigismund Băthory şi corpul polonez de sprijin urmând să fie complet încercuite, la răsărit de românii-cazaci şi de tătari, spre sud de oastea munteană, spre munţi de corpul principal comandat de Mihai şi la nord de gruparea lui Baba Novac. Şi, totuşi, acestei din urmă direcţii, cea mai importantă, Mihai îi destinase doar 7.000 de luptători, care urmau să dezvolte ofensiva prin Humor spre Suceava, unde se afla o grupare adversă de două ori mai numeroasă, de 13.000 de luptători, în mare parte poloni şi mercenari unguri, nemţi şi secui, hotărâţi să reziste. Să fi fost o eroare a lui Mihai Viteazul, atât de bine informat în general? Puţin probabil! mai curând un calcul, domnul lăsând adversarilor posibilitatea retragerii spre Polonia pentru a avea justificarea ca, în urmărire pe teritoriul statului vecin, să ocupe şi Pocuţia, regiune în litigiu, revendicată ca făcând parte din domnia „a toată Ţara Moldovei". Într-adevăr, în timp ce gruparea Nicolae Pătrăşeu a înaintat fără probleme spre Bârlad, trimiţându-şi o parte din forţe pe valea Siretului, să joncţioneze cu corpul principal de oaste la Bacău. Baba Novac a trebuit să evite Suceava şi s-a îndreptat spre Iaşi, unde va ajunge la 19 mai.

2. Victoria

Mihai a pătruns rapid cu forţele sale prin pasul Oituz, a depăşit râul Trotuş, realizând, la 7 mai, joncţiunea, lângă Bacău, cu corpul de sprijin trimis de fiul său. Aici se alia concentrată gruparea principală adversă, cu efective aproximativ egale cu ale sale, de circa 30.0CK) de luptători. Atacul a fost declanşat în ziua următoare, la orele 10 dimineaţa, bătălia luând sfârşit scara, când polonii şi forţele celor doi principi, Icremia Movilă şi Sigismund Báthory au început retragerea. Din necesităţi de organizare, Mihai şi-a fragmentat oastea în mai multe pâlcuri şi trei coloane principale. Una a pornit în urmărirea inamicului, prin Baia, cealaltă, comandată de el

însuşi, a înaintat în lungul Bistriţei spre cetatea Neamţului, care i-a deschis porţile, îndreptându-se apoi spre Suceava, iar cea de-a treia, cu banul Udrea, a înaintat pe Siret şi pe valea Sucevei spre acelaşi obiectiv. Aici. oastea s-a reunit. Şi tot aici, la insistenţele lui Zamoyski. Icremia Movilă a încercat o ultimă rezistenţă. Pe 15 mai, la primul atac, însă, 1.500 de moldoveni nu numai că au trecut de partea lui Mihai, dar au nimicit şi un detaşament de 400 de călăreţi poloni care încercau să-i oprească, iar comandantul garnizoanei a deschis porţile, în calitate de nou pârcălab domnesc al cetăţii, secuiul Ioan Captury a depus jurământul de credinţă, semnificativ prin recunoaşterea calităţii lui Mihai de domn al tuturor românilor: „Mă jur (...) că voi 11 drept şi cu credinţă domnului meu, stăpânitorul şi domnul Ardealului, Ţării Romaneşti şi Moldovei". Bine informai asupra stării de lucruri din Moldova, istoricul englez contemporan Richard Knolles nota că locuitorii acesteia „îl urau cumplit" pe Icremia Movilă care „Pus în scaun de poloni, dar tributar turcului" le impusese „dări foarte grele", astfel încât s-au întrecut între ei. În a i se preda lui Mihai „de îndată ce sosea".

În aceste condiţii, torţele rămase fidele lui Icremia şi lui Sigismund s-au retras în mare grabă spre frontiera polonă.

3. Luarea Pocuţiei în urmărire, călărimca lui Mihai a interceptat forţele adverse aflate în retragere spre Hotin, la vadul Sitnei de lângă satul Verbia. provocându-le, la 17 mai, pierderi atât de grele încât, după Cronica Buzeştilor, „a rămas o movilă mare de trupuri pe acel loc". Asupra Hotinului, în care se închisese Icremia Movilă, Mihai Viteazul a executat trei asalturi succesive, dar, după trei zile de asediu (18 – 20 mai), lipsindu-i artileria necesară, s-a hotărât să instituie blocada. Din ordinul său, două corpuri ele oaste, de 7.000 şi 3.500 de luptători, comandate de Baba Novac şi, respectiv, Deli Marcu, au pornit pe urmele celorlalţi fugari, în Pocuţia, devastând-o şi având drept obiectiv principal Snyatinul. Între 5 şi 21

iunie, ci au controlat provincia, cu sprijinul „a tot atât de mult popor”, după cum aflăm din rapoartele către Zamoyski ale starostelui de Halici şi Colomeea, Wlodek şi substarostelui Zebrowski de Snyatin. În ceea ce-l priveşte pe Mihai, acesta „s-a întors în Moldova, la scaun, la Iaşi" nu înainte de a expedia, de sub zidurile Hotinului, două scrisori, la 20 mai. Data, trecută pe scrisori, marchează atât sfârşitul campaniei din Moldova, potrivit celei în care îi raportează lui Rudolf al II-lea, la Praga, victoria, cât şi sfârşitul procesului de unificare statală, domnul informându-i pe bistriţeni că „Moldova (...) am luat-o, astăzi e sub stăpânirea noastră”.

XIII. O NOUĂ REALITATE PE HARTA EUROPEI – ŢARA UNICĂ A ROMÂNILOR, ŢARA PRINCIPELUI MIHAI

1. Mihai – domnul românilor

Pregătită încă din 1597, campania din Moldova, ca şi aceea din Transilvania, nu a fost, aşadar, un rezultat al vreunei conjuncturi externe favorabile. Manevrând între cei trei concurenţi la hegemonia asupra spaţiului românesc, Mihai şi-a urmărit cu abilitate obiectivul, răsturnând situaţia strategică în cadrul „războiului nemţesc" printr-o întoarcere spre o alianţă de facto cu Poarta, iar acest obiectiv a fost exprimat în documentul din 6 iulie 1600, semnat în calitate de „domn al Ţării Româneşti şi al Ardealului şi a toată Ţara Moldovei”. Planurile sale au fost cunoscute de adversari, dar nu au putut fi contracarate, fiind susţinute din interior de „prietenii săi” din Transilvania şi Moldova şi de „mult popor" care l-a aclamat ca „Tată" în sensul de „pater patriae”. Desigur că faptele sale nu pot 11 ridicate la nivelul de conştientizare a ideii de naţiune din secolele XIX-XX, dar nici coborâte la modelul de percepţie teritorială a stăpânirii unui feudal occidental din secolele IX-X, cu atât mai mult cu cât studiile serioase de sociologic istorică ale lui Henri Stahl au ridicat multe dubii asupra existenţei unui feudalism autohton în spaţiul românesc (excepţie Transilvania, unde era de import) până la 1830. În veacul XVI, mentalul românesc nu diferea de cel al

popoarelor occidentale, existând dovezi suficiente pentru demonstrarea îndelungatei acţiuni politico-militare conştiente de a unifica „Darule, adică Transilvania, Valachia şi Moldova”, privite ca un întreg de agenţii reginei Elizabeta 1 a Angliei la Poartă, în epoca lui Mihai, sub numele de „blocul dacic”. De altfel, nu istorici romantici din veacul trecut sau „naţionalişti” şi „criptocomunişti” contemporani, ci cronicari englezi ai epocii anunţau că Mihai a luat pe seama sa „Bogdania pe care a alăturat-o Transilvaniei şi Valahici, d devenind prinţ unic al acestor trei provincii”, astfel încât „cele trei ţări vecine, Transilvania, Ţara Românească şi Moldova, cel mai sigur bastion al creştinătăţii şi cel mai expus furiei vrăjmaşului comun au fost încă o dată unite (…) spre marele câştig al lumii creştine”.

2. Izbânda conştiinţei şi voinţei naţionale

Contemporanii au remarcat că totul a fost făcut „pentru gloria neamului” şi „a acelor romani din care socotesc că îşi trag obârşia”. Dacă declaraţiile lui Mihai, „bucuria şi mulţumirea” cu care a fost întâmpinat „de către locuitori” în Moldova şi Transilvania nu conving, poate convinge gestul lui Daniel Szálasdi nemeşul de origine valahă, pe care vocea sângelui l-a făcut să trădeze la Şclimbăr, spre furia şi disperarea cronicarului Szamoskozy, sau cutremurătorul tablou descris de profesorul sas Mathias Miles (1639 – 1686): „De îndată ce s-a răspândit zvonul despre victoria (de la Şelimbăr – n.n.) lui Mihai, numaidecât valahii din ţara noastră s-au adunat şi au atacat în taină şi public moşiile şi curţile nobililor şi au ucis mulţi dintre stăpânii lor, ca pe Francisc Tekei, comitele Turdei, Ladislau Boronkai şi mulţi alţii; şi aceasta, de fapt, din închipuirea visătoare că, având de acum înainte un principe din sângele lor, trebuiau şi ei, mojicii, valahii să-i stăpânească pe nobili”.

Explicaţia o dă, dovedind mai multă luciditate şi mai mult bun simţ decât numeroşi istorici români contemporani nouă, profesorul Ioannis Bisselius (1601 – 1677), născut în anul morţii lui Mihai: „oare ce-i mai

apropiat Transilvaniei decât valahul din vecinătate? (…) Care alt popor în afară de valahi, poate fi într-atât de asemănător şi într-atât de plăcut transilvănenilor? Căci mai toţi sunt de acelaşi sânge, de aceeaşi origine şi de acelaşi nume: daci sunt unii şi ceilalţi”.

3. Aria calomniei

Straniu este faptul că, astăzi, opera şi personalitatea lui Mihai sunt negate pe baza calomniilor răspândite în epocă tocmai de adversarii unităţii şi independenţei româneşti, care au căutat să-l reducă la postura de „aventurier”, „neloial”. jefuitor”, neluându-se în seamă sesizarea obiectivă a celui mai prolific dintre informatorii Curţii pragheze, Mihai Szckely, care nu îşi putea permite să-şi dezinformeze superiorii: „Dacă ar îngădui Dumnezeu, stimate şi iubite domn, să fie auzite şi studiate vorbele şi afirmaţiile care circulă (pe scama lui Mihai – n.n.) şi care nu ajung în cărţi spre a fi citite (nu ajungeau atunci, dar ajung astăzi graţie „demitizatorilor44 noştri – n.n.) ar rezulta mai mult de 50 de cărţi cu calomnii, căci ele sunt experimentate prin exerciţiu zilnic şi repetat, prin grija şi iuţeala răspândirii lor, căci, unde există invidie, există şi vrednicie”.

Fic-ne deci şi nouă îngăduit ca, în deplin acord cu „demascatul” agent Mihai Szckely şi cu blamaţii istorici „naţionalişti”, de la Nicolae Bălcescu la cei care mai cred astăzi în principiile „Historia-magister vitae44 şi „Historia sine ira ci studio”, să îngroşăm lista „mistificatorilor”, considerându-l pe Mihai Viteazul, spre disperarea noilor ciocoi ai istoriografiei „româneşti”, drept domnul care a împlinit un veac de luptă pentru realizarea idealului scump al atâtor generaţii de români – UNIREA, desăvârşind-o prin campania declanşată la 5 mai 1600, campania din Moldova.

4. Eforturi de consolidare a României

Domn al ROMÂNIEI întregite, Mihai a încercat să-şi consolideze poziţia, trimiţând solii imperialilor, cu declaraţii de loialitate şi propuneri de continuare a războiului antiotoman şi Poloniei, pentru evitarea

conflictului, argumentând că existenţa statului său ca tampon între Republică şi Imperiul Otoman ar fi în avantajul acesteia. Fapt semnificativ, acelaşi tip de cerere, vizând recunoaşterea stăpânirii sale ereditare, cel puţin între Nipru şi Tisa, în schimbul alianţei politico-militare, Mihai a adresat-o pe rând Rusiei, prin Petru Armeanul, la 20 noiembrie 1599, Poloniei, la 9 ianuarie 1600, otomanilor, în decembrie 1599-ianuaric 1600 şi susţinătorilor lui Icremia Movilă la 10 mai 1600.

Polonilor le promitea sprijin împotriva germanilor şi Rusiei, lui Boris Godunov sprijin împotriva Poloniei şi tătarilor iar Porţii – ieşirea din Ligă şi sprijin secret, argumentându-le importanţa existenţei statului român unificat ca tampon între puterile catolice şi „Casa Islamului".

Deşi documentele au fost publicate, fiind la îndemâna tuturor, în volumul I al colecţiei *Mihai Viteazul în conştiinţa europeană*" şi puteau fi consultate, punerea lor în lumină, în cadrul manifestărilor programului de cercetare *„Mihai Viteazul – 400*", ne-a atras *„îndiguiri viforoase*" din partea celor pentru care politica nu este raţiune şi interes de stat ci sentiment şi servilism faţă de puternicii efemeri ai planetei, în epoca lui Machiavelli, Mihai Viteazul a fost „11 Principe", fiind gata să promită şi să înşele, să lupte loial sau să trădeze pentru că era un soldat al interesului neamului său, nu al vreunei pseudocauze creştine. Din fericire, un izvor spaniol inedit, pus în valoare de colegul nostru dr. Eugen Denize, vine să ne confirme ipotezele privind conflictul lui Mihai cu Europa catolică de expresie germană, fireasca sa duplicitate politico-diplomatică pusă în slujba interesului naţional şi premeditata sa ucidere din ordinul Curţii pragheze. Este vorba despre cronica lui Antonio Fajardo y Acevedo, prezentată de dr. Eugen Denize în comunicarea *„Imaginea lui Mihai Viteazul în Spania*. *Noi izvoare*" şi publicată de noi în volumul *„Călugăreai – 400*" (Editura Briliant, Bucureşti, 1996), din care reproducem:

„Cardinalul Báthory, cu o armată de treizeci de mii de

oameni, a intrat în provincia pe care i-a cedat-o însuşi Sigismund şi a fost acceptat ca principe de cea mai mare parte a nobilimii. Dar peste puţin timp a fost atacat de valahi, cu o armată mai puternică, în apropiere de oraşul Sibiu şi, începând lupta, cardinalul a fost înfrânt şi ucis.

şi părându-i-se Împăratului că valahul nu

ERA PREA SIGUR ÎN ACEASTĂ PROVINCIE (subl. ns.), deoarece era grec (ortodox – n.n.) şi trăise mult timp printre turci, RECONSIDERÂNDU-I ACŢIUNILE ŞI SUB PRETEXTUL DE A-L AJUTA, L-A TRIMIS ÎN TRANSILVANIA PE GHEORGHE BASTA CU O PUTERNICĂ ARMATĂ PENTRU A GUVERNA PROVINCIA. ACEST LUCRU L-A NEMULŢUMIT PE VALAH CARE SPERA ca, pentru serviciile sale, SĂ OBŢINĂ INVESTITURA CA PRINCIPE AL TRANSILVANIEI ŞI SĂ O UNEASCĂ cU VALAHIA, vechiul său principat şi, DE ACEEA A SCHIMBAT TABĂRA ŞI A ÎNCEPUT SĂ CAUTE DIN NOU SPRIJINUL TURCILOR ŞI, PENTRU A NU DA DE BĂNUIT ÎMPĂRATULUI, NICI POLONILOR ŞI NICI PRINCIPELUI MOLDOVEI, SE PREFĂCEA PRIETENUL

TUTUROR. DAR ÎNTRE TIMP SCRIA LA CONSTANTINOPOL CERÂND AJUTOR ŞI PROMIŢÂND TURCILOR ŞI LE CEDEZE TOATE CELE TREI PROVINCII. SCRIA ÎMPĂRATULUI CĂ ESTE GATA SĂ APERETRANSILVANIA PENTRU EL, POLONILOR CĂ O PĂSTREAZĂ PENTRU EI, PRINCIPELUI MOLDOVEI CĂ DOREA SĂ ÎNCHEIE O ALIANŢĂ CU EL ÎMPOTRIVA ORICUI I-AR FI AMENINŢAT, (subl. ns.). Scrisorile trimise la turci au fost capturate de Basta, care Le-a trimis împăratului. Din această cauză, CONSILIUL IMPERIAL Л HOTĂRÂT SĂ-L ÎNDEPĂRTEZE PE ACEL OM, CEEA CE S-A ŞI FĂCUT MAI TÂRZIU PRIN EXECUTAREA SA (subl. ns). El a fost ucis de un servitor fidel al lui Basta pe când stătea la masă şi mânca”.

Dintre toţi vecinii, sultanul. şi hanul nu numai că au acceptat expectativa în faţa acţiunilor sale ofensive, dar şi recunoaşterea stăpânirii sale între Nipru şi Tisa, ca monarh ereditar. Şi aceasta în condiţiile în care, chiar în

timpul tratativelor din iunie 1600, la ordinul său, un corp de oaste condus de raguzanul Deli Marcu lua în stăpânirea Bugeacul şi nordul Dobrogei.

Nonintervenţia otomană confirma previziunile agentului Mihai S/. chely, făcute la 14 decembrie 1599: „Mihai Voievod pretinde guvernarea (…) şi Majestatea Sa imperială romană (Rudolf al II-lea – n.n.) trebuie să reflecteze preamilostiv că împăratul turc spune lui Mihai Voievod că nu numai Transilvania, ci tot ceea ce el va cuceri, fiind în serviciul aceluia (Rudolf al 11-Ica – n.n.) trebuie să-i rămână lui, cu condiţia să se supună împăratului turc şi se îndepărteze de M.S. imperială romană".

România devenise, graţie geniului şi curajului său o realitate pe harta Europei începutului de veac XVII. Pentru a o consfinţi, Mihai a convocat dieta generală pentru 20 iulie la Alba Iulia, aceasta devenind capitala statului român unificat.

O „adunare generală" „ca să fie împlinite cele ce vor părea că (în *de treburile ţării"*, *deoarece „în temeiul vremii de acum, ni s-au ivit treburi şi schimbări în starea lucrurilor*. *Alături de fruntaşii ţării"*, *din fiecare localitate trebuiau să vină, bărbaţi ce au putere prin autoritatea lor cât şi prin ştiinţa lucrurilor"*, *desemnaţi de comunităţi ca, jă hotărâm cât mai bine asupra celor care vor părea că aduc cel mai mare folos salvării noastre publice*".

De asemenea, la 2 august 1600 Mihai îi atenţiona pe Habsburgi, prin intermediul lui David Ungnad că, aflând „că turcul voieşte din nou să asedic/. e Oradea… „noi îaşine avem de gând să asediem Oradea ca să putem să-l îndepărtăm de acolo şi SA REDOBÂNDIM TOATE CELE DE LA HOTARE CE ŢIN DE TRANSILVANIA (subl. ns.). În mod subtil, scrisoarea se încheia cu un vers din Vergilius (Bucolica, III, 93), sugerând că domnul tuturor românilor ştia ceea ce Europa catolică îi pregătea: „Şarpele pândeşte aici, în iarbă".

Într-adevăr, *şerpii*" pândeau, cu viclenie, momentul de neatenţie sau slăbiciune, neavând curajul să-l acuze

deschis pe noul „Alexandru Maccdon”.

5. Mihai – Eroul simbol al Unirii

„Numele voievodului – nota istoricul umanist Ioannis Bissclius – câştigă prin aceasta o măreţie şi o celebritate de neînchipuit, care îl răspândi peste toată faţa pământului încât toată lumea era plină de acest nume”. Pentru poporul român, identificându-se cu opera sa, el a devenit din acest moment, potrivit caracterizării tăcute de istoricii români Dimitrie Onciul şi Grigore Tocilescu

„Reprezentantul marelui ideal de unire44 rămânând „pururea eroul naţional al tuturor românilor, simbolul de unire a fraţilor despărţiţi de vitrega soartă şi de vecinii cotropitori44. Într-adevăr, putem afirma, asociindu-ne concluziei lui Nicolae Iorga că „după 1600 niciun român n-a mai putut gândi unirea fără uriaşa lui personalitate, fără paloşul sau securea lui ridicată spre cerul dreptăţii, fără chipul lui de o curată şi desăvârşită poezie tragică”!

În contextul războiului care a însângerat Europa la cumpăna secolelor XVI-XVII, rolul politic şi militar al lui Mihai Viteazul, primul voievod român care s-a intitulat „domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi a toată Ţara Moldovei44 a fost de netăgăduit. Pentru geniul său militar, alianţa i-a fost disputată de toţi membrii taberelor aflate în conflict. Cărturari şi potentaţi de pretutindeni i-au analizat şi descris cu uimire faptele, insistând asupra calităţilor sale de conducător de oşti, diplomat şi abil om politic. Adversarii au încercat să-i estompeze meritele, reducându-l la simpla condiţie de căpitan mercenar, asemeni albanezului Giorgio Basta, aliatul său de circumstanţă, pentru că dragostea sa fierbinte de patrie i-a înspăimântat; în spatele propagandei răuvoitoare însă, analizându-i cu luciditate personalitatea, au ajuns la concluzia că reprezintă un adversar de temut al oricăror planuri expansioniste în spaţiul românesc, ce nu poate fi anihilat decât prin asasinat. Cum altfel ar fi reuşit să scape „Majestatea Sa Cezarce”, Rudolf al II-lea, de omul care constituia o stavilă în calea ambiţiei sale de a-şi aroga, dacă nu coroana „Dacici44 unificate, măcar titlul de

suzeran al „Darulor”, de rivalul pe care înşişi agenţii săi i-l descriau astfel: se vede în adevăr în făptura lui că este făcut de la natură pentru război. El cunoaşte şi este informat foarte bine cu privire la diversele căi care duc împotriva inamicului, particularităţile locale de acolo, şiretenia şi stratagemele inamicului, momentul oportun pentru un atac de succes. El are o calificare excelenta şi nu are pereche în aceste ţări. Tot astfel cum şi în războiul de acolo împotriva turcilor, el este un mare general, lăsându-i în urmă pe toţi”. Românii, în schimb, l-au nemurit în legendă, aşez Gndu-l pentru totdeauna în fruntea galeriei marilor bărbaţi de stat şi comandanţi de oşti care şi-au pus talentul şi viaţa în slujba celor mai nobile idealuri ale poporului – independenţa şi Unirea. Sintetizând expresia sentimentului naţional faţă de făuritorul statului unitar românesc centralizat şi independent, Nicolae Bălccscu avea să afirme cu mândrie şi dragoste, în numele generaţiei sale şi al celor viitoare că numai rostirea numelui lui Mihai „ar fi în stare să ridice în inima românului scânteia patriotismului pentru ca să-l entuziasmeze şi să-l facă a muri luptându-se sau a triumfa”!

ÎN LOC I) E EPILOG – EUROPA UCIGAŞA

Domn unic al celor trei ţări române, Mihai a încercat să impună recunoaşterea Unirii pe plan internaţional, reluând propunerile tentante făcute suveranilor vecini.

Întreaga sa abilitate diplomatică nu a reuşit însă să înlăture animozităţile create la Curtea din Praga, ale cărei planuri expansioniste în spaţiul românesc şi Balcani se vădeau compromise, aşa cum compromise erau drepturile otomane de suzeranitate şi speranţele Poloniei de a-şi extinde hotarul la Dunăre. Intrigile de la Constantinopol, pregătirile militare ale cancelarului polon Jan Zamoyski, demersurile ambiţiosului general Basta, ale iezuiţilor şi comisarilor imperiali pe lângă împăratul Rudolf al II-lea, se grefau pe ura neîmpăcată şi teama pe care o resimţeau magnaţii unguri, majoritatea români ungurizaţi prin catolicizare, deci trădători, credincioşi principiului „ubi

bene, ibi patria”, din Transilvania, faţă de mult denigratul „valah”, conducător de geniu al unui popor văduvit de drepturi în propria sa ţară.

Coalizarea duşmanilor săi interni (nobilimea ungurească) şi externi, declaraţi sau din umbră, a reuşit să compromită realizările principelui Mihai, opera de excepţie a poporului român care, înconjurat de trei mari puteri ce-i ameninţau de veacuri existenţa, având de înfruntat exploatarea unei mari nobilimi străine în Transilvania, izbutise, prin utilizarea tuturor forţelor şi resurselor sale, să-şi traducă idealul în faptă.

Atacat de armata polonă condusă personal de cancelarul Jan Zamoyski, care, în luna septembrie 1600 ocupa Moldova, trădat de magnaţii unguri şi aliatul lor. generalul imperial Giorgio Basta, pierzând bătăliile de la Mirăslău (18 – 19 septembrie), Bucov şi Curtea de Argeş (septembricnoiembrie 1600), viteazul principe a fost nevoit să-şi părăsească ţara, să poarte tratative şi să realizeze, în condiţiile vasalităţii impuse de Curtea imperială, o nouă înţelegere cu împăratul Rudolf al II-lea (5 martie 1601).

Reintrat în Transilvania ca aliat al generalului Basta, el a încercat să-şi refacă poziţiile dar ţelurile sale erau de acum cunoscute şi posibilitatea realizării lor dovedită, ceea ce i-a înspăimântat pe Habsburgi care, văzându-şi scopul atins – înfrângerea nobilimii ungureşti insurgente şi a lui Sigismund Báthory, revenit în ţară ca principe vasal Poloniei – l-au eliminat brutal prin asasinatul de pe Câmpia Turzii, la 9/19 august 1601, în momentul în care „afurisitul de Mihai cel foarte viclean şi rău” – potrivit caracterizării, nu lipsită de admiraţie a paşci de Erlau – prin victoria de la Guruslău (3/13 august 1601) şi alungarea polonilor din Muntenia de către poporul ridicat la luptă sub flamura Buzeştilor, redevenea domn al Ţărilor Române.

Era limpede că Habsburgii care dominau, prin Imperiul Romano-german, Europa şi prin ramura spaniolă, Lumea Nouă, coastele Africii şi Indiile Orientale, aspirând la dominaţia universală, nu puteau tolera aşa ceva. Edificarea României ştirbea gloria Occidentului şi periclita

interesele germano-catolice! în faţa spectrului Unirii românilor, care redobândea contur. Europa germano-catolică a recurs la soluţia extremă, deja verificată în practică. În urmă cu 50 de ani, când urmaşii lui Petru Rareş, cel care aproape fusese „rex Daciae” în anii 1529 – 1534 şi 1542, complotaseră pentru alungarea ocupantului german din Transilvania, un „Basta” al epocii, generalul mercenar Castaldo a executat un ordin similar, recurgând, prin intermediari, la crimă, pentru a împiedica Unirea românilor. Lui i-au căzut victimă, rând pe rând, George Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei (17 decembrie 1551, Vinţul de Jos), Ştefan Rareş, domnul Moldovei (1 septembrie 1552, Ţuţora), Iliaş Rareş fost domn al Moldovei (1546 – 1551), devenit sangeac-bey de Silistra, creierul complotului „unionist”, asasinat la Brusa (1553), mama sa Elena ucisă la Iaşi (1553), Constantin Rareş, cel de-al treilea frate, otrăvit la Stambul (1 aprilie 1554), dintre toţi „complotiştii" scăpând cu fuga (16 noiembrie 1552) doar cumnatul Rareşeştilor. Mircea Ciobanul, domnul Munteniei (1545 – 1552, 1553 – 1554, 1558 – 1559).

După 50 de ani, albanezul Giorgio (Gjerj) Basta, ajuns general imperial, a primit de la Praga, oraş al Cehiei cotropite şi capitală de facto a Imperiului Romano-german, în faţa aceleiaşi primejdii a Unirii românilor, un ordin identic! Cine l-a dat?... rămâne o enigmă! Puţin probabil să fi fost chiar Rudolf al II-lea, un bonom înclinat mai curând spre metafizică, alchimie şi ocultism, decât spre politică! Probabil fratele său, arhiducele Matthias, care nu va ezita să-l declare nebun şi să-l pună sub tutelă, luându-i toate prerogativele (25 aprilie 1607) şi reprezentantul ocultei catolice, adică al papalităţii, iezuiţilor şi bigotismului nobilimii conservatoare europene, Bartholomeu Pezzen. Cert este că albanezul Basta, umilă slugă, nu putea acţiona de capul lui împotriva învingătorului de la Guruslău, la data aceea comandant imperial investit chiar de Rudolf cu autoritate în Transilvania!

Primind ordinul, Basta şi-a chemat în cortul său

căpitanii credincioşi, în noaptea de 8/18 august 1601. A invocat, potrivit raportului trimis la 25 noiembrie 1601 de către contele Lelio Arrivabenc, ambasadorul Mantovei, către ducele său Vincenzo I Gonzaga („*Reiat ioni delii succesi seguiti în Transilvania dopo la bat tag*! *ia*"), raport descoperit în „Arhiva Gonzaga", păstrată ta, *Arcliivio statale di Mantova*", abia în 1993 şi pus în valoare de Nicolae Ghinca, declaraţia pe care i-ar fi făcut-o Mihai în aceeaşi zi. După Gurăslău, lăsându-şi trupele să se odihnească 2 zile, Basta, separându-se pe neaşteptate de Mihai, a pornit în marş forţat spre Cluj pe care l-a ocupat făcând „ordine". Mihai l-a urmat fără a intra însă în oraş de care s-a apropiat doar „la o leghe depărtare". Apoi brusc, Basta s-a deplasat la Furda unde a avut o întrevedere scurtă cu capii învinşilor, magnaţii Pancratiu Senniey, Bornemisza etc. Mihai l-a urmat, rămânând în afara oraşului dar s-a deplasat personal în după-amiaza zilei de 8/18 august, pentru a discuta problemele legate de continuarea campaniei la cartierul general al „aliatului" său. S-ar fi certat violent deoarece Basta i-ar fi interzis să mai treacă prin „foc şi pară" „terenurile" şi în special, „bisericile şi morile" magnaţilor unguri, în timp ce Mihai voia să-i pedepsească socotindu-i trădători. La argumentul lui Basta că provincia aparţine împăratului, care o voia neatinsă, Mihai i-ar fi replicat că „Majestatea Sa nu avea ce face cu această provincie" pe care „nu o va putea ţine". Această declaraţie ca şi înştiinţare lui Mihai că va pleca a doua zi spre Făgăraş „cu 300 – 400 din călăreţii săi" pentru „a-şi recupera soţia şi fiul" reţinuţi în cetate, l-ar fi alarmat pe Giorgio Basta care, având puteri discreţionare şi-ar fi convocat principalii complici – coloneii „Zachali" şi Pezzen. Iniţial ar fi decis ca Mihai să fie convocat la consiliul ce urma să aibă loc a doua zi dimineaţa unde să fie arestat de către oamenii lui Pezzen. Luând însă în calcul că urma să fie părăsit de trupele de „haiduci" (omologii de pe Fisa ai „cazacilor"), care declarau că se întorc la casele lor şi că în superioritate numerică Mihai putea să-i taie căile de retragere, deplasându-se nu la Făgăraş ci la bazele

sale de la Maitin

(lângă Satu Mare) ar fi decis, potrivit contelui Arrivabene să recurgă imediat la execuţie, sub acuza de trădare, misiune încredinţată infanteriei valone a colonelului Schorffstan, solicitând voluntari pentru asasinat. Căpitanii companiilor de mercenari din Ţările de Jos s-au oferit. Astfel, emis în capitala cehă a Imperiului Romano-german, în interesul Europei germano-catolice, transmis unui renegat albanez, ordinul a fost executat de mâini valone. Numele celor care au pătruns în dimineaţa zilei de 9/19 august 1601, ca ştafete în cortul lui Mihai, lovindu-l prin surprindere, cu laşitate, sunt cunoscute dar nu merită popularizate pentru a nu păta imaginea şi istoria cavalerismului francez şi flamand. Se cuvine însă amintit. În numele adevărului istoric, faptul că, primul care a reacţionat, încercând să-l apere cu trupul său pe domnul tuturor românilor, *primind patru răni ele la cruzii valoni*, *dintre care una foarte adâncă* şi *periculoasă în ceafă*, *lângă gât*" a fost „Ludovic Rákoczy, comandantul pedeştrilor unguri44 (Nicolae Istvântly) ai cărui urmaşi, Gheorghe Rákoczy I (1630 – 1648) şi Gheorghe Rákoczy II (1648 – 1660) ajunşi principi ai Transilvaniei, vor căuta să materializeze, alături de domnii Munteniei şi Moldovei, „ideea dacică", visul lui Mihai Viteazul, în epoca instaurării unei Noi Ordini în Europa pe baza echilibrului de forţe (1618-1659). Astfel „căzu trupul lui cel frumos ca un copaciu – plângea cronica munteană – pentru că nu ştiuse, nici să împrijelisc sabia lui cea iute în mâna lui cea vitează, şi-i rămase trupul gol în pulbere aruncat, că aşa au lucrat pizma încă de la începutul lumii, că pizma a pierdut pe mulţi bărbaţi fără de vină ca acesta".

Pentru comanditari, asasinatul s-a dovedit inutil, potrivit mărturiilor aceluiaşi agent englez Barton: „datorită morţii sale poporul doreşte şi mai puţin să accepte protecţia împăratului, temându-se deci mai mult decât de sultan".

Astfel, Unirea, realizată sub sceptrul Viteazului, a fost ucisă odată cu acesta prin intervenţia armată şi

uneltirile puternicilor vecini, în primul rând Habsburgii şi Polonia. Nu însă şi ideea unităţii, devenită ideea-forţă a întregii societăţi româneşti!

Prin moarte, viteazul principe care s-a impus Europei ca unul dintre cei mai valoroşi comandanţi de oşti ai epocii, a devenit un simbol al luptei poporului român pentru libertate şi unitate! Victoriile sale pe câmpul de luptă, încununarea cu succes a programului său politico-militar prin înfăptuirea Unirii principatelor române în anii 1599 – 1600, au pătruns în conştiinţa românilor ca un îndemn la acţiune! Pentru veacurile care au urmat, veacuri de frământată istorie, de necontenită luptă a naţiunii române pentru împlinirea şi apărarea idealului său, figura sa legendară, potrivit caracterizării marelui istoric român Nicolae Iorga – a devenit port-drapelul apărătorilor patriei şi al revoluţionarilor români, modelul urmat de toţi aceia care şi-au dedicat viaţa reîmplinirii operei sale, înfăptuirii pentru eternitate a României – stat al tuturor românilor, liberi şi stăpâni în hotarele strămoşilor lor!

ABREVIERI

Analele Academiei Române – Memoriile Secţiunii Istorice, Bucureşti.

Anuarul Institutului de Istoric „A.D. Xenopol”, Iaşi.

Anuarul Institutului de Istoric Naţională din Cluj. Cluj. Sibiu.

ANUAR. Studii de politică de apărare, teorie, doctrină, artă şi istorie militară. Institutul de Studii Operativ-Strategice şi Istorie Militară. Bucureşti, 1996.

Studii de politică de apărare şi istoric militară. Institutul pentru Studii Politice de Apărare şi Istoric Militară, Bucureşti, 1997.

Gândirea militară românească. Revista teoretică a Ministerului Apărării Naţionale. Bucureşti.

Lupta întregului popor. Bucureşti.

Magazin Istoric, Bucureşti.

Revista Arhivelor.

Revista de Istoric.

RI — Revista Istorică, Vălenii de Munte, Iaşi, Bucureşti.

RIM Revista de Istoric Militară.

RIM ŞI — Revista de Istorie Militară. Special Issue.

RRH — Revue Roumainc d'Uistoire, Bucarest.

SISEE Studii Istorice Sudlist Europene, Bucureşti, 1/1974.

SMIM Studii şi Materiale de Istoric Medie.

„Studii". — Studii. Revista de Istoric, Bucureşti.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA

Anastasiu, Alexe. B*ătălia de* la *Călugăreai, 1595*, cd. a IIA. Bucureşti. 1928.

Andreescu, Ştefan. O „pace prefăcută" la Dunărea de Jos. Tratativele transilvano-muntene cu Poarta din anii I597-J59S, în RI. 1994, 5, nr. 11 – 12.

Andreescu, Ştefan, Restitutio Daciae. Relaţiile politice dintre Ţara Românească, Moldova şi Transilvania în răstimpul 15261593, Bucureşti, 1980; Ibidem III, Studii cu privire la Mihai Viteazul (1593 – 1601). Bucureşti. 1997.

Andreescu. Ştefan. Un „memoriu" al lui Mihai Viteazul puţin cunoscut. În SMIM, 13/1995.

XXX *Archiva istorică a României*, cd. B.P. Haşdeu, 11/1 – 2, l II, Bucuresci, 1865, t III, Bucuresci, 1867.

Atanasiu. Victor, *Mihai Viteazul. Campanii*, Bucureşti, 1972.

Bfdecscu. N... Scrieri militare alese. Bucureşti. 1957.

Bogdan. I., Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ţara Ungurească în sec. XV ŞI XVI. Bucureşti, 1905.

Brătianu, G.I., Origines et formation de l unde roumaine, Bucarest, 1943.

XXX Călători străini despre ţările române, 1I-IV, Bucureşti, 1970 – 1972.

XXX CĂLUGĂRENI – 400, (*Bucureşti, Călugăreai. Giurgiu, 11 – 13 august 1995*), *Lucrările Colocviului ştiinţific naţional cu participare internaţională. Coordonator*, lt. *col. Mircea Dogaru, ed. Briliant. Bucureşti. 1996.*

Ciachir, Nicolae. Bercaru, Gheorghe, *Diplomaţia europeană în epoca modernă*. Bucureşti, 1984.

Ciorănescu, Al., Documente privitoare la istoria românilor culese din arhivele din Simancas, Bucureşti, 1940.

Columbeanu, Sergiu. Acţiunile navale ale lui Mihai Viteazul pentru stăpânirea Dunării, în Rdl, 128, nr. 4/1975.

Constantinescu, Radu, Lupta pentru unitate naţionala a ţărilor române, 1590 – 1630, Documente Externe. Bucureşti. 1981.

Corfus, Ilie, Documenteprivitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea, Bucureşti. 1979, Secolul al XVII-lea, Bucureşti. 1983.

Corfus, Ilie, Intervenţia polonă în Moldova şi consecinţele ei asupra războiului cu turcii, în Rl, 4/1975.

Corfus, Ilie, *Mihai Viteazul şi polonii*, Bucureşti. 1938.

Costin. Miron, *Opere*, cd. P.P. Panailescu, Bucureşti. 1958.

Crăciun, Ioachim. Cronicarul Szumoskozi şi însemnările lui privitoare la români. 1566 – 160S. Cluj. 1928.

Crăciun, Ioachim. Dietele Transilvaniei ţinute sub domnia lui Mihai Viteazul (*1599 – 1600*). *Bucureşti, 1939.*

XXX Cronica Buzeşiilor. În *Literatura română veche*. II, cd. G. Mihailâşi Dan Zamfirescu, Bucureşti, 1969.

XXX *Cronicari munteni*, cd. M. Gregorian. MI, Bucureşti. 1961.

XXX Cronici turceşti privind ţările române. Extrase /. Sec.

XVmijlocul sec. XVII, Bucureşti. 1996; II. *Sec. XVU-*

începutid sec. XVIII, Bucureşti. 1979; III, Bucureşti, 1980.

De cei, Aurel, Documente din arhivele Vaticanului privind anul 1595, în RA. 1/1967.

De cei, Aurel, Istoria Imperiului otoman până la 1656. Bucureşti. 1978.

Denieny, Ludovic. Cemovodeanu, Paul. Relaţiile politice ale Angliei cu Moldova, Tara Românească şi *Transilvania în secolele*

XVIXVIL, Bucureşti. 1974.

Denize, F.ugen, Imagini spaniole ale domniei lui Mihai Viteazul, în RI, SN. T 1.5/1990.

Denize. liugen. Relaţiile ţărilor române cu Spania în Epoca lui Mihai Viteazul, în AII-" A.D. ХспороГ, Iaşi, XXVIII. 1991.

Dogaru, Mircea, *Bătălia de la Călugăreai*, în LÂP, 4 (6), 1985.

Dogaru, Mircea, De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica şi istoriogra fu ungaro-germană, Bucureşti. 1993.

Dogaru, Mircea. locotenent-colonel dr... *Fenomenul militar în epoca Renaşterii româneşti*, în ANUAR – 1SOSIM. 1996.

Dogarii, Mircea. *Michael the Brave*, în RIMSI, 1992.

Dogaru. Mircea, *Muntele şi miracolul românesc*. Bucureşti, 1995.

Dogaru, Mircea. locotenent-colonel dr... Semnificaţia /xdilică a actului tun în *lui Him Rates* (*1546 – 1551*), *în ANUAR – 1SPAIM. 1997.*

Dogaru, Mircea. Zahariade, Mihail, *History of the Romanians*, Bucureşti. 1997.

XXX Doi cântăreţi greci oi inimihai Viteazul; Stavrinos şi Palamed. cd. N.I. Simache şi Tr. Crislescu, 1943.

Fcneşan, Costin, Documente medievale bănăţene (*14401653*), *Timişoara. 1981.*

Fiiitli, I.C., Din arhivele Vaticanului, II. *Documente politice 1526 – 1788, Bucureşti. 1914.*

Filslich, Johann, Tentamen historiae Valacliicae

(*încercare de istorie românească*). *Bucureşti, 1979*.

Gemil, Tahsin, Relaţiile Ţărilor Române cu Poarta Otomană în documente turceşti, 1601 – 1712, Bucureşti. 1984.

Ghinca, Nicolae. Una relazione mantovana sull'*assassinio del principe romeno Michele* II *Bravo, în RRH, l. XXXII, nr. 3 – 4/1993*.

Giurescu, C.C., Transilvania în istoria poporului român. Bucureşti, 1967.

Goldenberg. S… Şchiopu. V., *înainte şi după Guruslău*, în „Studii. 30. nr. 6/1977.

*Gollner, Carol, Despre aparatul diplomatic al lui Mihai Viteazul. În A*I *INC, IX/1966*.

Gollner, Carol, *Faima lui Mihai Viteazul în Apus. Broşuri contemporane*. În AIINC. VIII. 1939 – 1942. Sibiu. 1942.

Guboglu, M., Crestomaţie turcă. Izvoare narative privind istoriei Europei Orientale şi Centrale (*1263 – 1683*), *Bucureşti, 1978*.

Gyulai, Paul, Noi documente şi interpretări noi de documente privind artileria şi un atelier de turnat tunuri în timpul lui Mihai Viteazul. În „Apulum", 7/1968.

Halic, Bogdan, Consideraţii asupra acţiunilor imagologice desfăşurate de Mihai Viteazul, în „Muzeul Naţional", X111/2001.

Halic, Bogdan, Relaţia tipar politic – model domnesc în Ţara Românească a secolelor XIV-XVI, în GMR, 1998, 9, nr. 3 (*9*) */l 999*.

Halic, Bogdan, Război şi economie în epoca lui Mihai Viteazul. În *GMR, Nr. 4* (*10*) */1999*.

Hudiţa, 1., Recueil de documents concernant ihistoire des pays roumains tires des archives de France, XVI-e el XVII-e siècle, Jassy, 1929.

Hurmuzachi, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*. II Supliment 1, Bucureşti, 1885; 111 Bucureşti, 19CX); III 1 – 2 Bucureşti. 1894, 1897; IV 1, Bucureşti, 1982; VIII. Bucureşti 1894; N, Bucureşti, 1900; XII, Bucureşti. 1903; XIII, Bucureşti, 1909; XV 1.

Bucureşti, 1911.

Iancu, Anca, Ştiri despre români în izvoare istoriografice sârbeşti (*sec. XV-XVII*), *în SISEE, I. 1974.*

Ionaşcu. Ion, Mihai Viteazul şi boierii trădători. Puncte de vedere, în MI, II, *nr. 1/1968.*

Ionaşcu. Ion, Bărbulescu, Petre, Gheorghe. Gheorghe. *Relaţii internaţionale ale Ronuâniei în documente* (*1368 – 1900*), Bucureşti. 1971.

Ionaşcu. Ion, Bărbulescu, Petre, Gheorghe, Gheorghe, *Tratatele internaţionale ale României* (*1354 – 1920*), Bucureşti, 1975.

Iorga, Nicolae, Documente nouă, în mare parte româneşti, relative la Petru Şchiopul şi Mihai Viteazul. Bucureşti, 1898. Iorga. N... Istoria armatei româneşti. Bucureşti, 1970.

Iorga, N... *Istoria lui Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1968.

Iorga, N... Scrisori de boieri. Scrisori de domni. Vălenii de Munte, 1931.

Iorga, N... Un nou izvor cu privire la Mihai Viteazul şi Radu Şerban. În AARMSI, s. III, t XII, meni. 9, Lxiras. Bucureşti, 1931. XXX *Istoria militară a poporului гопшп, II-1П, Bucureşti, 1986 – 1987.* XXX *Istoria României. Transilvania. I, Cluj-Napoca, 1997. XXX Istoria Ţării Româneşti. |290 – 1690. Letopiseţul Cantacuzinesc, cd. C. Greecscu, D. Simonescu, Bucureşti, I960.*

Knolles, Richard, The General History of the Turkes, London, 1603.

Lăzărescu. George. Stoiccscu. Nicolae, *Ţările Române şi Italia până la 1600*, Bucureşti, 1972.

Maxim, Mihai, Ţările române şi înalta Poartă, Bucureşti, 1993. Mehmet, M.A., Documente turceşti privind istoria României. 1, (*1417 – 1774*), *Bucureşti, 1976.*

Mehmet, M.A., *Istoria turcilor*. Bucureşti. 1976. XXX *Mihai Viteazul*. Bucureşti, 1975. XXX *Mihai Viteazul. Culegere de studii*. Red. coord. Paul Cernovodcanu şi Ctin Rezachievici, Bucureşti, 1973.

XXX Mihai Viteazul în conştiinţa europeană, 1. Documente externe; 2. Cronicari şi istorici străini. Secolele

XVI-XVIll. Texte alese; *3. Istoriografia străină din secolul al XIX-lea. Texte alese, Bucureşti, 1982 – 1984*; */. *Relatări şi presă. Bucureşti, 1986*; *5. Mărturii, Bucureşti, 1990*.

Murgescu, Bogdan, Aspecte financiare ale acţiunii politicomilitare a lui Mihai Viteazul, în RIM. 3/1994.

Murgescu, Bogdan, Câteva obsemifiipe marginea datoriilor domnilor Ţării Româneşti şi Moldovei în 1594, în RI. nr. 3 – 4, 1995. Neagoe, Manole, Mihai Viteazul, Craiova, 1976.

Neculcc, Ion, Opere. Letopiseţul Ţării Moldovei şi o seamă de cuvinte, cd. G. Ştrempel, Bucureşti. 1982.

Nislor, Ion, I., Campania lui Mihai Viteazul în Pocuţia, Bucureşti. 1943.

XXX o istorie a lui Mihai Viteazul de el însuşi, în „Literatura română veche. 1402 – 1647", cd. G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu, II, Bucureşti, 1989.

Panaitescu, P.P., *Mihai Viteazul*. Bucureşti, 1936.

Randa, Al., *Pro Republica Christiana*. Acta Historica. T 111, Monachii, 1964.

Sârbu, Ion, Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, domnul Ţarii Româneşti, ediţie D. Mioc. Timişoara, 1976.

Simonescu, Dan, Cronica lui Balthasar Walter despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane, în SMIM, III/1959.

Sponloni, Ciro, *Historia della Transilvania*, Veneţia, 1638.

Stahl, II. H., *Studii de sociologie istorică*. Bucureşti, 1972.

Stoica de I Iaţeg, Nicolae, *Cronica Banatului*, Timişoara, 1981.

Ştefănescu, Şt., *Bănia în Ţara Românească*, Bucureşti, 1965.

Tappe, E.D. Documents concerning Rumanian history from the British Archives (*1427 – 1601*), *London the I laguc, Paris, 1964*.

Tocilescu, Gr., 534 documente slavo-române din Ţara Românească şi Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul. 13461603, Bucureşti, 1931.

Tomasi, G… Del le guerre et rivalgimenti del regno d Ungaria e della Transilvania, Veneţia, 1621.

XXX Umanistul Nicolaus Olahus (*Nicolae Românul*) (*1493I56S*). *Texte alese. cd. I.S… Firu, C. Albu, Bucureşti, 1968.*

Ureche, Gh., *Letopiseţul Ţării Moldovei*, cd. P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1958.

Veress, Andrei, Campania creştinilor în contra lui-Sinan Paşa din 1595, Bucureşti. 1925.

Veress, Andrei, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti*, Bucureşti, I. 1527 – 1572, 1929; ÎI 1573 – 1584.1930; III. 1585 – 1592.1931; IV. 1593 – 1595, 1932; V. 1596 – 1599.1932; VI, 1600 – 1601, 1933.

Veress, Andrei. Epistolae et acta Iezuitarum Transylvaniae temporibus principum Báthory (*1571 – 1631*), *I-II, 1911.1913.*

Vergatli, Radu Ştefan, Populaţie. Timp. Spaţiu. Eseu asupra demografiei istorice universale. Brăila, 2004.

Zagoriţ, Constantin. *Călugărenii subt o nouă înfăţişare*, Ploieşti, 1940.

CUPRINS

ARGUMENT 7

I. ROMÂNIA MEDIEVALĂ. FORMELE UNITĂŢII ROMÂNEŞTI 18

1. Formele unităţii 18

2. Conştiinţa naţională 23

3. Statutul politic internaţional al Ţărilor Române în veacul XVI 28

4. Obştea liberă – esenţa societăţii româneşti medievale 30

II. RENAŞTEREA ROMÂNEASCĂ (1504 – 1662) ŞI PRIMII PRINCIPI AI UNIRII 32

1. Societatea românească şi marile descoperiri geografice. Renaşterea economică. Mutaţii sociale 32

2. Renaşterea politico-militară 35

3. Principii Unirii 39

4. Întemeierea hălmăniei (căpitanalului) românilor de

„la Margine” („u Crai na”) 41
III. MIHAI VITEAZUL – OMUL SIMBOL AL PRIMEI GENERAŢII A UNIRII 46
1. Mihai-omul 46
2. Mihai – principele 50
IV. CONTEXTUL INTERNAŢIONAL. AMENINŢĂRI EXTERNE… * 54
1. Puterile creştine 54
2. Poarta şi statutul Ţărilor Române 56
3. Soluţia otomană – ieşirea din criză pe scama românilor 58
4. Răspunsul românesc – ridicarea armată 60
V. PLANURI DE CAMPANIE. DECLANŞAREA RĂZBOIULUI ANTIOTOMAN 63
1. Insurecţia. Concepţia strategică şi tactică 63
2. Campania din iarna 1594/1595 65
3. Campania pentru Dunăre 67
VI. RIPOSTA OTOMANA. PERICOLUL DISPARIŢIEI STATALE 70
1. Schimbări la Slambul. Noua strategic otomană 70
2. Diplomaţie şi rezistenţă 71
3. Agresiunea otomană. Raportul de forţe 73
VII. CĂLUGĂRENII – PIATRA DE HOTAR A ISTORIEI NAŢIONALE 74
1. Iniţiativa 74
2. Terenul şi dispozitivul de luptă 74
3. Fazele bătăliei 76
4. Bilanţul 77
VIII. SFÂRŞITUL RĂZBOIULUI ANTIOTOMAN 79
1. Defecţiunea Moldovei şi ocupaţia otomană 79
2. Contraofensiva românească 80
3. Armistiţiul 83
IX. DIPLOMAŢIA ÎN SLUJBA UNIRII. PROIECTE SECRETE 84
1. Mihai – Omul zilei 84
2. Vechimea şi variantele planului Unirii 86
X. CAMPANIA TRANSILVANĂ ŞI JOCUL POLITIC AL PREGĂTIRII ŞI CONSOLIDĂRII UNIRII 90

1. Primejdia polono-germana şi acordul cu Poarta 90
2. Jocuri diplomatice 92
3. Campania transilvana 93
4. Mihai domnul Ţarii Ardealului 95
XI. PREGĂTIREA POLITICO-DIPLOMATICĂ
A CAMPANIEI MOLDOVENE 101
1. Eforturi pentru susţinerea neutralităţii imperialilor. 101
2. Şantajul 103
3. Sprijinul otoman 104
4. Acceptul de nevoie al imperialilor 105
5. Planul de campanie 107
XII. MAI 1600. MOLDOVA. DESFĂŞURAREA
CAMPANIEI DESĂVÂRŞIRII 110
1. Ofensiva strategica 110
2. Victoria 111
3. Luarea Pocuţiei 112
XIII. O NOUĂ REALITATE PE HARTA EUROPEI
— TARA UNICĂ A ROMÂNILOR. TARA PRINCIPELUI MIHAI 113
1. Mihai – domnul românilor 113
2. Izbânda conştiinţei şi voinţei naţionale 114
3. Aria calomniei 115
4. Eforturi de consolidare a României 116
5. Mihai – Eroul simbol al Unirii 119
ÎN LOC DE EPILOG – EUROPA UCIGAŞĂ 122
ABREVIERI 128
BIBLIOGRAFIE SELECŢI VĂ 138
HARTĂ. ROMÂNIA ÎN EPOCA LUI MIHAI VITEAZUL 139

ROMÂNIA ÎN EPOCA LUI MIHAI VITEAZUL

ÎN COLECŢIA „AMINTIRI DESPRE N01” (ADN):

AU APĂRUT:

1. MIRCEA DOGARU, NECUNOSCUŢII „HOREA”, „CLOŞCA” ŞI „CRIŞAN”, 2003.

2. MIRCEA DOGARU, ROMÂNII ŞI „MAGHIARII44 ÎN „GRĂDINA MAICII DOMNULUI”, 2003.

3. ROZSA GOTLIEB, KATIŢA. PRINŢESA GHETOULUI, 2003.

ÎN CURÂND:

Mircea Dogaru, „U CRAINA” (LA MARGINE) SAU DRAMA ROMÂNILOR RĂSĂRITENE

APARIŢIA

acestei lucrări lui ar fi lost posibilă fără sprijinul moral şi material oferit de următorii prieteni cărora autorul le mulţumeşte pe această cale:

— Ing. VIOREL ANTON, director AZOCHIMC ălugăreni

— Ing. FLORIN AVRAM

— Av. VALENTIN DINESCU, senator (PRM) de TIMIŞ

— Ing. RAZVAN DRAGULEŢ

— Cir. CONSTANTIN GAUCAN. senator (PRM) de PRAF IOVA, preşedintele clubului Istoricilor „NICOLAE IORGA” – Vălenii de Munte.

— Ing. FLORIN GEORGESCU. director MICRO TOPB ucureşti.

— DOINA JALEA, jurnalist, SRR.

— Ing. TUDOREL NIŢULESCU. director AFICO S.A.

— Prof. ADRIAN POPA redactor-şef al revistei „Călugărenii lui Mihai Viteazul”.

— Ing. dr. CORNEL PURCAREA.

— SEPTIMIU ROMAN, jurnalist, SRR.

— Ing. SABIN STAMATESCU şi… LIGA CULTURALA FIII GORJULU1”.

— BILAL WEHBE.

Titlu/Autor	Preţ (Ici) pr tul. oпpoc TVA	Număr exemplare comandate
MAGIA ÎNALTĂ – l’aul Ştefănescu	30.00	
SOI. DAŢI-I ULTIMEI ŞANSE – Ion Animă	6.90	
VÂNATOARK l) K HOŢI – Tudord Butoi	6.90	
PREŢUL TĂCERII – Olimpian Ungherca	9,90	
EXISTAŞI FEMEI CARE MINT?! – Tudor Ncgoiţă	6.90	
SPIRITISMUL – Paul ŞteOnescu	30.00	
JOCURI НЛ/Ы1 PENTRU COPII – Colectiv	3.50	
JOCURI INTELIGENTE PENTRU MICI ŞI MARI – Raluca Mocanu	3,50	
TRATAT UNIVERSITAR I) E PSIHOLOGIE JUDICIARĂ – Tudord Butoi-Severin	30.00	
AGONIA – Olimpianungherca	9.90	
ТЕМЫ UCIGAŞE – Tudord Butoi-Severin	12.90	
PUMNUL DE FIER –	14	

DanGiju	.90	
(RIMINALI ÎN SERIE – Tudord Butoi-Severin	12 .90	
MISTERELE TEMPLULUI MASONIC – Olimpian Ungherca	25 .00	
RE ETA GLORIEI – Olimpian Ungherca	30 .00	
CLUBUL COCOŞAŢILOR – Olimpian Ungherca	30 .00	
PARA PSIHOLOG IE – Paul Ştefinescu	25 ,00	
GHIDUL PRACTIC! – creşterea şi îngrijirea copilului – laurenţiu Cernăianu	14 .90	
NOPţi SÂNGERÂNDE – antologia crimelor celebre – Ioan suntea	14 .90	
ZODIA CAPULUI DE MORT – DanGiju	25 ,00	
RĂZBOIUL SPIONILOR (1) – Colectiv	27 .52	
ROMÂNII ŞI TA 1.1 IA RI I ROM El – Mihai Ungheanu	45 .00	
BĂ 1 ALIA PEN IRU ROMÂNIA – Mircea Dogaru	15 .00	

PINGUIN BOOK PUBLISHING HOUSE	NUSK TIMBREAZĂ corespondenţa răspuns C.R.
WO It 11 K.I. I* IS»	5ETAXEAZĂ LA DESTINAŢII

Bucureşti. Bd. Iuliu Maniu nr. 152Л. ЫK. se A. ap.

10. sector 6 TelTFax: (021) 410.44.15; 410.44.30; 0724.56.98.99

cdiluraph «itM» să „y «lKn»-conv. wwu. cdiluniphi) tHyz.com

Livrarea se va face în limita stocului disponibil, iar plata ramhtirs (la primirea coletului poştal)

Taxele poştale ţie expediţie sunt suportate de editură în plină epocă de negare oarbă a tot ceea ce am fost şi suntem, ne-am hotărât, de-acolo, de pe „marginea drumului”, unde ne-a aruncat, între timp, nu Istoria, ci „ocupantul” şi slugile sale, să-l redăm naţiunii române, prin prezentul volum, pe Mihai Viteazul cel adevărat (despuiat de imaginea mistificată de precursorii „integratorilor” de astăzi), într-o Europă germano-catolică, programatoare, ca de obicei, a noului şi apropiatului viitor dezastru continental, pe bărbatul politic, pe omul de arme şi diplomatul care a îndrăznit să gândească şi să lupte pentru înfăptuirea Unirii, ca niciun alt român, în integralitatea spaţiului etnogenetic al poporului nostru.

MIRCEA DOGARU